

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

ТИХОНЕНКО СЕРГІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК

ДИСЕРТАЦІЯ

**ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ
СЛІДЧИМ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УМОВАХ
ПОШИРЕННЯ ПАНДЕМІЇ COVID-19**

08 Право
081 Право

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

С.О. Тихоненко

Науковий керівник:
Почтовий Максим Миколайович,
доктор юридичних наук,
старший дослідник

Дніпро – 2026

АНОТАЦІЯ

Тихоненко С. О. Особливості реалізації процесуальної компетенції слідчим у кримінальному провадженні в умовах поширення пандемії COVID-19. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2026.

Досліджено теоретичні та прикладні засади реалізації процесуальної компетенції слідчим під час здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень в умовах поширення пандемії COVID-19. Встановлено, що пандемія коронавірусної хвороби стала одним із найбільш масштабних викликів для функціонування системи кримінальної юстиції, суттєво вплинувши на організацію діяльності органів досудового розслідування, порядок реалізації процесуальних повноважень слідчого, тактику проведення слідчих (розшукових) дій та забезпечення прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження. Доведено, що необхідність одночасного забезпечення ефективності досудового розслідування та мінімізації ризику інфікування учасників кримінального провадження обумовила формування нових підходів до реалізації процесуальної компетенції слідчого.

Вивчено сучасний стан наукової розробленості проблематики реалізації процесуальної компетенції слідчим у кримінальному провадженні в умовах пандемії COVID-19. Встановлено, що у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі найбільш повно досліджено медичні, епідеміологічні та організаційні аспекти боротьби з пандемією, тоді як криміналістичні особливості діяльності слідчого, організації досудового розслідування та реалізації процесуальної компетенції в умовах біологічних загроз залишаються недостатньо висвітленими. З'ясовано, що відсутність комплексних досліджень зазначеної проблематики обумовила необхідність її системного наукового аналізу.

Аргументовано, що процесуальна компетенція слідчого є комплексною

правовою категорією, яка охоплює визначену кримінальним процесуальним законодавством систему процесуальних прав, обов'язків та повноважень, необхідних для ефективного здійснення досудового розслідування. Доведено, що реалізація процесуальної компетенції не обмежується лише формальним виконанням вимог Кримінального процесуального кодексу України, а включає організацію діяльності слідчого, прийняття процесуальних рішень, застосування криміналістичних рекомендацій, взаємодію з іншими учасниками кримінального провадження та забезпечення належного рівня процесуальної безпеки.

З'ясовано, що пандемія COVID-19 суттєво трансформувала зміст процесуальної компетенції слідчого. Встановлено, що поряд із традиційними процесуальними завданнями виникла необхідність забезпечення біологічної безпеки учасників кримінального провадження, мінімізації ризику інфікування під час проведення процесуальних дій, використання дистанційних форм комунікації та впровадження сучасних цифрових технологій у практику досудового розслідування. Доведено, що зазначені обставини істотно вплинули на характер реалізації процесуальних повноважень слідчого.

Досліджено особливості організаційного забезпечення діяльності слідчого під час поширення пандемії COVID-19. Встановлено, що організація розслідування кримінальних правопорушень у зазначений період вимагала перегляду традиційних підходів до планування слідчих (розшукових) дій, визначення їх черговості, формування слідчо-оперативних груп, взаємодії між слідчим, прокурором та оперативними підрозділами. Обґрунтовано, що одним із ключових напрямів удосконалення організації діяльності стало скорочення кількості безпосередніх контактів між учасниками кримінального провадження без зниження ефективності досудового розслідування.

Доведено, що організаційна діяльність слідчого в умовах пандемії повинна здійснюватися з урахуванням оцінки біологічних ризиків, пов'язаних із проведенням конкретної процесуальної дії. Встановлено, що підготовка до проведення слідчих (розшукових) дій має включати не лише процесуальний, криміналістичний та організаційний компоненти, а й санітарно-епідемічний

блок, який передбачає оцінку можливих шляхів поширення інфекції, визначення необхідності використання засобів індивідуального захисту, забезпечення належної вентиляції приміщень, оптимізацію кількості учасників та визначення можливості застосування дистанційних технологій.

Обґрунтовано, що центральне місце у структурі процесуальної компетенції слідчого займає організація проведення слідчих (розшукових) дій. Встановлено, що пандемія COVID-19 найбільшою мірою вплинула саме на процесуальні дії, пов'язані з отриманням інформації з особистісних джерел, оскільки їх проведення передбачає безпосередню комунікацію між людьми. Доведено, що допит, одночасний допит, пред'явлення для впізнання, освідування, слідчий експеримент та інші процесуальні дії потребували суттєвої адаптації криміналістичної тактики до умов біологічної небезпеки.

Вивчено вплив пандемії COVID-19 на реалізацію процесуальної компетенції слідчого під час прийняття процесуальних рішень. Встановлено, що необхідність забезпечення безпеки учасників кримінального провадження стала одним із додаткових критеріїв оцінки доцільності проведення окремих слідчих (розшукових) дій, визначення їх строків, місця проведення, складу учасників та способів процесуальної фіксації. Аргументовано, що ефективне поєднання вимог кримінального процесуального законодавства із санітарно-епідемічними рекомендаціями забезпечує досягнення завдань кримінального провадження навіть за умов поширення особливо небезпечних інфекційних захворювань.

Обґрунтовано, що реалізація процесуальної компетенції слідчого під час проведення допиту в умовах пандемії COVID-19 характеризується необхідністю поєднання процесуальної ефективності із забезпеченням належного рівня біологічної безпеки. Встановлено, що використання засобів індивідуального захисту, фізичне дистанціювання, застосування прозорих захисних екранів та інші протиепідемічні заходи істотно вплинули на можливість сприйняття невербальної інформації, встановлення психологічного контакту між слідчим та допитуваною особою, а також на використання окремих тактичних прийомів допиту. Доведено, що зазначені обставини обумовили необхідність посилення

ролі вербального аналізу показань та широкого використання технічних засобів відеофіксації.

Обґрунтовано, що одним із найважливіших напрямів удосконалення реалізації процесуальної компетенції слідчим стало широке впровадження цифрових технологій у діяльність органів досудового розслідування. Встановлено, що пандемія COVID-19 стала каталізатором розвитку електронного документообігу, використання відеоконференцзв'язку, цифрової фото- та відеофіксації, електронних інформаційних систем та інших сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Доведено, що цифровізація процесуальної діяльності не лише мінімізувала ризик інфікування учасників кримінального провадження, а й сприяла підвищенню оперативності та ефективності досудового розслідування.

Досліджено вплив пандемії COVID-19 на процес підготовки та погодження процесуальних рішень. Встановлено, що карантинні обмеження обумовили необхідність активного використання електронних засобів комунікації між слідчим, прокурором, слідчим суддею та іншими суб'єктами кримінального провадження. Аргументовано, що подальший розвиток електронного кримінального провадження є одним із найбільш перспективних напрямів удосконалення діяльності органів досудового розслідування.

Доведено, що процесуальна компетенція слідчого в умовах пандемії COVID-19 реалізовувалася в умовах постійного балансу між необхідністю повного, всебічного та неупередженого дослідження обставин кримінального правопорушення та обов'язком забезпечення належного рівня захисту життя і здоров'я учасників кримінального провадження. Саме така комплексна модель реалізації процесуальних повноважень дозволила забезпечити безперервність функціонування системи досудового розслідування в умовах глобальної біологічної загрози.

Удосконалено наукові підходи до визначення змісту процесуальної компетенції слідчого в умовах поширення пандемії COVID-19 шляхом комплексного поєднання процесуальних, організаційних та криміналістичних

аспектів її реалізації. Встановлено, що ефективне виконання слідчим покладених на нього законом повноважень можливе лише за умови інтеграції до системи організації досудового розслідування сучасних санітарно-епідемічних вимог, цифрових технологій та криміналістичних рекомендацій, спрямованих на мінімізацію ризику інфікування учасників кримінального провадження. Доведено, що реалізація процесуальної компетенції слідчого повинна здійснюватися з урахуванням особливостей конкретної слідчої ситуації, рівня епідемічної небезпеки, характеру процесуальної дії та можливості застосування альтернативних способів отримання доказової інформації.

Запропоновано комплекс організаційних заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності слідчого в умовах пандемії COVID-19. До таких заходів віднесено попередню оцінку біологічних ризиків, диференціацію процесуальних дій залежно від рівня епідемічної небезпеки, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, оптимізацію кількості учасників процесуальної дії, мінімізацію тривалості безпосереднього контакту між особами, удосконалення системи планування досудового розслідування та впровадження алгоритмів організації роботи слідчого в умовах поширення інфекційних захворювань. Встановлено, що комплексне застосування зазначених заходів забезпечує належний баланс між ефективністю кримінального провадження та захистом життя і здоров'я його учасників.

Аргументовано, що процесуальна компетенція слідчого повинна реалізовуватися з урахуванням професійних ризиків, які виникають унаслідок виконання службових обов'язків в умовах біологічних загроз. Встановлено, що діяльність слідчого характеризується постійною взаємодією з невизначеним колом осіб, здійсненню виїздів на місця подій, проведенням допитів, обшуків, освідувань, слідчих експериментів та інших процесуальних дій, які об'єктивно підвищують ризик інфікування. Доведено, що забезпечення належного рівня професійної безпеки працівників органів досудового розслідування має розглядатися як один із пріоритетних напрямів удосконалення організації їх діяльності.

Доведено, що реалізація процесуальної компетенції слідчим в умовах пандемії COVID-19 повинна ґрунтуватися на принципах законності, верховенства права, поваги до прав і свобод людини, процесуальної економії, безперервності досудового розслідування, забезпечення біологічної безпеки та використання сучасних цифрових технологій. Встановлено, що комплексне застосування зазначених принципів сприяє підвищенню ефективності кримінального провадження та забезпечує належний рівень захисту учасників процесу від негативних наслідків поширення інфекційних захворювань.

Аргументовано, що сформульовані у дисертації висновки та практичні рекомендації можуть бути використані для подальшого вдосконалення організації діяльності органів досудового розслідування в умовах виникнення нових інфекційних захворювань та інших надзвичайних ситуацій медико-біологічного характеру. Встановлено, що пандемія COVID-19 стала не лише глобальним викликом для правоохоронної системи, але й потужним стимулом для модернізації кримінального провадження, розвитку цифрових технологій, удосконалення процесуальної діяльності слідчого та формування сучасної моделі криміналістичного забезпечення досудового розслідування.

***Ключові слова:** процесуальна компетенція слідчого; слідчий; досудове розслідування; кримінальне провадження; пандемія COVID-19; коронавірусна хвороба; слідчі (розшукові) дії; організація слідчої діяльності; криміналістичне забезпечення; процесуальні рішення; цифровізація кримінального провадження; відеоконференція; біологічна безпека; професійний ризик; органи досудового розслідування.*

SUMMARY

Tykhonenko S. O. Peculiarities of the implementation of the investigator's procedural competence in criminal proceedings under the conditions of the COVID-19 pandemic. – Qualification scientific work as a manuscript.

Dissertation for obtaining the Doctor of Philosophy degree in specialty 081 “Law”. Dnipro State University of Internal Affairs, Dnipro, 2026.

The dissertation is devoted to a comprehensive theoretical and applied study of the peculiarities of the implementation of the investigator's procedural competence during the pre-trial investigation of criminal offences under the conditions of the COVID-19 pandemic. It establishes that the coronavirus pandemic became one of the most significant challenges to the functioning of the criminal justice system, substantially influencing the organization of pre-trial investigation bodies, the exercise of procedural powers by investigators, the tactics of investigative (search) actions, and the protection of the rights, freedoms and legitimate interests of participants in criminal proceedings. The research proves that the necessity to ensure both the effectiveness of pre-trial investigation and the minimization of infection risks resulted in the development of fundamentally new approaches to the implementation of the investigator's procedural competence.

The current state of scientific research concerning the implementation of the investigator's procedural competence in criminal proceedings under pandemic conditions has been examined. It has been established that domestic and foreign academic literature has primarily focused on medical, epidemiological and organizational aspects of combating the COVID-19 pandemic, whereas forensic issues concerning investigative activity, the organization of pre-trial investigation and the implementation of procedural competence under biological threats have remained insufficiently explored. The study demonstrates that the absence of comprehensive scientific research in this field necessitated systematic theoretical analysis.

It has been argued that the investigator's procedural competence constitutes a complex legal category encompassing the system of procedural rights, duties and powers established by criminal procedural legislation and required for the effective conduct of pre-trial investigation. The dissertation proves that the implementation of procedural competence is not limited to the formal observance of the Criminal Procedure Code of Ukraine but also includes the organization of investigative activity, procedural decision-making, application of forensic recommendations, cooperation

with other participants in criminal proceedings and the maintenance of an appropriate level of procedural security.

The research establishes that the COVID-19 pandemic substantially transformed the practical implementation of the investigator's procedural competence. Alongside traditional procedural responsibilities, investigators were required to ensure biological safety for all participants in criminal proceedings, minimize infection risks during investigative actions, employ remote communication technologies and actively introduce modern digital tools into investigative practice. These additional responsibilities significantly affected the nature and practical realization of investigators' procedural powers.

The organizational aspects of investigative activity under pandemic conditions have been comprehensively examined. The dissertation demonstrates that the organization of criminal investigations required reconsideration of traditional approaches to planning investigative (search) actions, determining their sequence, organizing investigative teams and coordinating procedural activities between investigators, prosecutors and operational units. It has been substantiated that one of the principal directions for improving investigative organization involved reducing direct interpersonal contacts without compromising the effectiveness of pre-trial investigation.

The study proves that organizational activity during the COVID-19 pandemic should be based upon comprehensive assessment of biological risks associated with each procedural action. Preparation for investigative (search) actions should therefore include not only procedural, forensic and organizational components but also a separate sanitary and epidemiological component aimed at evaluating possible routes of viral transmission, determining the necessity of personal protective equipment, ensuring adequate ventilation of premises, optimizing the number of participants involved and assessing the feasibility of applying remote communication technologies.

The dissertation substantiates that the organization of investigative (search) actions occupies a central place within the structure of the investigator's procedural competence. It has been established that the COVID-19 pandemic most significantly

affected investigative actions involving the collection of information from personal sources because such activities necessarily involve direct communication between individuals. Consequently, interviews, simultaneous interrogations, identification procedures, examinations of persons, investigative experiments and other investigative actions required substantial adaptation of traditional forensic tactics to conditions characterized by increased biological risks.

The influence of the COVID-19 pandemic on procedural decision-making has also been investigated. It has been established that ensuring the biological safety of participants in criminal proceedings became an additional criterion when determining the expediency, timing, location, composition of participants and procedural documentation of investigative actions. The dissertation argues that effective integration of criminal procedural requirements with sanitary and epidemiological recommendations makes it possible to achieve the objectives of criminal proceedings even under conditions involving particularly dangerous infectious diseases.

The implementation of the investigator's procedural competence during interviews under pandemic conditions has been examined separately. It has been established that investigators were required to combine procedural effectiveness with the necessity of maintaining an appropriate level of biological safety. The use of personal protective equipment, physical distancing measures, transparent protective barriers and other anti-epidemic precautions significantly affected the perception of non-verbal behavioural information, the establishment of psychological rapport and the application of traditional interviewing tactics. Consequently, investigators increasingly relied upon verbal analysis of testimony, logical consistency of statements and extensive use of audiovisual recording technologies.

The dissertation examines the peculiarities of the implementation of the investigator's procedural competence while conducting investigative (search) actions during the spread of the COVID-19 pandemic. It has been established that investigative activities involving direct communication with participants in criminal proceedings underwent the most significant transformation because they were associated with prolonged interpersonal contact and an increased risk of viral transmission. The study

proves that maintaining procedural effectiveness under pandemic conditions required simultaneous compliance with criminal procedural legislation, forensic recommendations and sanitary-epidemiological requirements.

It has been substantiated that the implementation of the investigator's procedural competence during interviews under the conditions of the COVID-19 pandemic required balancing procedural efficiency with biological safety. The study establishes that the mandatory use of personal protective equipment, physical distancing, transparent protective barriers and other anti-epidemic measures significantly influenced the perception of non-verbal behaviour, the establishment of psychological rapport between the investigator and the interviewed person, and the practical application of traditional interviewing techniques. Consequently, investigators were compelled to rely more heavily on verbal communication, logical consistency of testimony, linguistic analysis and comprehensive audiovisual recording of procedural activities.

The dissertation establishes that simultaneous interrogation of two or more previously interviewed persons became one of the investigative actions presenting the highest epidemiological risks. Since several participants remain in close proximity for extended periods, the probability of viral transmission increases considerably. The research argues that investigators should carefully evaluate whether contradictions between testimonies genuinely require simultaneous interrogation or whether they may be resolved through alternative procedural mechanisms. Whenever technically feasible, remote participation through secure video conferencing should be regarded as an effective procedural alternative that preserves evidentiary value while reducing biological risks.

The peculiarities of conducting identification procedures during the COVID-19 pandemic have also been investigated. It has been established that the compulsory use of face masks and other protective equipment significantly complicated facial identification because essential identifying features were partially concealed. The dissertation substantiates the necessity of adapting traditional forensic recommendations by applying digital photographs, high-resolution video recordings

and other technological solutions while maintaining full compliance with criminal procedural guarantees.

The study comprehensively examines the implementation of procedural competence during searches. It has been proved that searches represent one of the most epidemiologically hazardous investigative actions because they involve prolonged presence inside confined premises, interaction among numerous participants, direct contact with multiple physical objects and a high probability of conflict situations. Consequently, organizational preparation for searches required considerably greater attention than before the pandemic. Investigators were expected to assess epidemiological risks, determine the minimum number of participants, provide adequate personal protective equipment, organize ventilation of premises and reduce unnecessary physical interaction whenever possible.

The dissertation demonstrates that investigative experiments also required substantial organizational adaptation. Traditional reconstruction of events often involves numerous participants and prolonged procedural activities at crime scenes, thereby increasing infection risks. It has therefore been established that digital modelling, three-dimensional reconstruction, computer simulation technologies and comprehensive audiovisual documentation should be widely employed as effective alternatives capable of ensuring procedural reliability while minimizing biological hazards.

Particular attention has been paid to the implementation of procedural competence during examinations of persons. The research establishes that this investigative action is associated with the highest degree of biological risk because of unavoidable close physical contact between participants. Consequently, examinations conducted under pandemic conditions required strict adherence to sanitary regulations, mandatory use of personal protective equipment, reduction in the duration of direct contact and extensive application of digital recording technologies.

The influence of the COVID-19 pandemic on procedural decision-making has been comprehensively analysed. It has been established that ensuring the safety of participants in criminal proceedings became an additional criterion when determining

the necessity, timing, location, composition of participants and procedural methods of documenting investigative actions. The dissertation argues that effective integration of criminal procedural legislation with sanitary and epidemiological recommendations made it possible to achieve the objectives of criminal proceedings even under conditions involving particularly dangerous infectious diseases.

The study proves that one of the principal directions for improving the implementation of the investigator's procedural competence consisted in the large-scale introduction of digital technologies into the activities of pre-trial investigation bodies. It has been established that the COVID-19 pandemic significantly accelerated the development of electronic document management, secure video conferencing, digital photography and video recording, electronic information systems and other modern information and communication technologies. Digital transformation not only minimized infection risks but also increased the operational efficiency, flexibility and effectiveness of criminal investigations.

The dissertation also investigates the impact of the pandemic on the preparation and approval of procedural decisions. It has been established that quarantine restrictions necessitated extensive use of electronic communication between investigators, prosecutors, investigating judges and other participants in criminal proceedings. The research substantiates that further development of electronic criminal proceedings constitutes one of the most promising directions for modernization of pre-trial investigation in Ukraine.

The study demonstrates that throughout the COVID-19 pandemic investigators continuously balanced two equally important objectives: ensuring a complete, comprehensive and impartial investigation of criminal offences while simultaneously protecting the life and health of all participants involved in criminal proceedings. This integrated model of implementing procedural competence enabled pre-trial investigation bodies to maintain uninterrupted functioning despite unprecedented biological threats and became one of the most significant practical achievements of criminal justice during the pandemic.

Furthermore, the dissertation establishes that the organizational component of

procedural competence acquired substantially greater significance under pandemic conditions. Investigators became responsible not only for procedural planning but also for epidemiological risk assessment, coordination of preventive measures, organization of safe procedural environments and continuous monitoring of biological safety throughout investigative activities. Such responsibilities considerably expanded the practical content of procedural competence without altering its legal foundations.

Finally, the research argues that the experience accumulated during the COVID-19 pandemic has fundamentally transformed contemporary understanding of investigative activity. Biological safety has evolved from an auxiliary medical consideration into an essential organizational element of criminal proceedings, requiring comprehensive integration with procedural law, forensic science, occupational safety and modern digital technologies. This transformation constitutes one of the most significant directions for the future development of criminal justice and forensic methodology.

The dissertation improves the scientific understanding of the content of the investigator's procedural competence under the conditions of the COVID-19 pandemic through the comprehensive integration of procedural, organizational and forensic aspects of its implementation. It has been established that the effective performance of the investigator's statutory powers is possible only through the incorporation of modern sanitary and epidemiological requirements, digital technologies and forensic recommendations into the system of pre-trial investigation. The research proves that procedural competence should be implemented with due regard to the specific investigative situation, the level of epidemiological risk, the nature of the investigative action and the possibility of employing alternative methods of obtaining evidentiary information.

The study proposes a comprehensive system of organizational measures aimed at improving the effectiveness of investigative activity during the COVID-19 pandemic. These measures include preliminary biological risk assessment, differentiation of investigative actions according to the degree of epidemiological danger, extensive application of modern information and communication technologies,

optimization of the number of participants involved in procedural activities, minimization of the duration of direct interpersonal contacts, improvement of planning mechanisms for pre-trial investigation and implementation of organizational algorithms specifically designed for investigative activity under conditions of infectious disease outbreaks. It has been established that the integrated application of these measures ensures an appropriate balance between the effectiveness of criminal proceedings and the protection of the life and health of all participants.

The results of the dissertation create a theoretical and methodological foundation for further scientific research concerning criminal proceedings under extraordinary circumstances, improvement of forensic support for investigative activities, development of digital criminal justice technologies and enhancement of occupational safety mechanisms for investigators. The proposed recommendations may facilitate the establishment of a modern, resilient and adaptive system of pre-trial investigation capable of functioning effectively during future pandemics and other emergencies involving biological risks.

Keywords: *procedural competence; investigator; pre-trial investigation; criminal proceedings; COVID-19 pandemic; coronavirus disease; investigative (search) actions; criminal procedure; forensic support; criminalistics; procedural decision-making; digitalization of criminal proceedings; electronic justice; video conferencing; biological safety; epidemiological risks; occupational safety; National Police; law enforcement agencies; criminal justice system.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Тихоненко С.О. Цифровізація слідчої діяльності та перспективи розвитку криміналістичного забезпечення досудового розслідування після пандемії COVID-19. Науковий вісник публічного та приватного права. 2025. № 6. С. 334-338.

2. Тихоненко С.О. Деякі аспекти удосконалення роботи слідчого під час проведення слідчих (розшукових) дій, пов'язаних з отриманням інформації з особистісних джерел, за участі хворої на COVID-19 особи. Галицькі студії. 2024. Вип. 5. С. 59-64.

3. Тихоненко С.О. Стан наукової розробленості ризику інфікування COVID-19 та його значення для організації слідчої діяльності. Науковий вісник публічного та приватного права. 2025. № 5. С. 374-379.

4. Тихоненко С.О. Вплив COVID-19 на характер слідчої діяльності з організації розслідування кримінальних правопорушень. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2026. Випуск 2. С. 65-69.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Тихоненко С.О. Свобода слова як право та правова категорія в умовах війни. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 15 бер. 2024 р.; у 2-х ч. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. Ч. I. С. 220-221.

2. Тихоненко С.О. Способи передачі коронавірусної інфекції та їх вплив на характер організаційних і тактичних рішень слідчого у кримінальному провадженні. Актуальні питання науки і практики та шляхи їх вирішення: матеріали другої міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 04–05 червня 2025 р. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2025. С. 40–43.

ЗМІСТ

ВСТУП	19
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ ПАНДЕМІЇ COVID-19	28
1.1. Стан дослідження питання щодо ризику інфікування COVID-19	28
1.2. Процесуальна компетенція слідчого під час здійснення досудового розслідування злочинів	39
1.3. Вплив COVID-19 на характер слідчої діяльності з організації розслідування кримінальних правопорушень	50
Висновки до розділу 1.	60
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ COVID-19 ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ	71
2.1. Особливості роботи слідчого в умовах поширення COVID-19 на першочерговому етапі розслідування	71
2.2. Реалізація слідчим процесуальної компетенції на подальших етапах розслідування в умовах поширення COVID-19	86
Висновки до розділу 2	103
РОЗДІЛ 3. ОПТИМІЗАЦІЯ СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ COVID-19 НА ДОСУДОВОМУ ЕТАПІ РОЗСЛІДУВАННЯ	111
3.1. Шляхи оптимізації роботи слідчого під час проведення слідчих (розшукових) дій за участі хворої на COVID-19 особи	111
3.2. Цифровізація слідчої діяльності та перспективи розвитку криміналістичного забезпечення досудового розслідування після пандемії COVID-19	121

Висновки до розділу 3	139
ВИСНОВКИ	148
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	155
ДОДАТКИ	170

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Пандемія коронавірусної хвороби COVID-19 стала однією з наймасштабніших глобальних криз сучасності, яка суттєво вплинула на всі сфери суспільного життя, функціонування державних інституцій та систему забезпечення правопорядку. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, з початку пандемії у світі було офіційно зареєстровано понад 777 млн випадків захворювання на COVID-19 та понад 7 млн летальних випадків, пов'язаних із наслідками коронавірусної інфекції. Водночас результати досліджень ВООЗ щодо надлишкової смертності свідчать, що реальні демографічні втрати від пандемії є значно більшими та можуть перевищувати 14,9 млн осіб лише протягом 2020–2021 років. Пандемія продемонструвала вразливість державних систем до біологічних загроз та актуалізувала необхідність вироблення нових підходів до організації діяльності органів державної влади в умовах надзвичайних ситуацій медико-біологічного характеру.

Для України пандемія COVID-19 також стала серйозним викликом. За офіційними даними Міністерства охорони здоров'я України, протягом періоду пандемії було зареєстровано понад 5,5 млн випадків захворювання та понад 112 тис. смертей, спричинених ускладненнями коронавірусної хвороби. Високі показники захворюваності та смертності обумовили необхідність запровадження безпрецедентних карантинних обмежень, які вплинули на діяльність усіх правоохоронних органів, у тому числі органів досудового розслідування. У цих умовах забезпечення безперервності кримінального провадження та належного виконання завдань кримінальної юстиції потребувало адаптації традиційних організаційних і криміналістичних підходів до нових епідемічних реалій.

Особливої актуальності зазначена проблематика набуває щодо діяльності працівників Національної поліції України, які протягом усього періоду пандемії належали до категорії працівників критичної інфраструктури та були зобов'язані виконувати службові обов'язки незалежно від рівня епідемічної небезпеки. На

відміну від значної частини працівників інших сфер, поліцейські не мали можливості перейти на дистанційний режим роботи, оскільки забезпечення публічної безпеки, реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення, проведення слідчих (розшукових) дій та охорона громадського порядку потребували їхньої постійної фізичної присутності. Саме тому рівень захворюваності на COVID-19 серед поліцейських залишався стабільно високим протягом усього періоду пандемії, а численні випадки інфікування були безпосередньо пов'язані з виконанням службових обов'язків та постійним контактом із населенням.

Специфіка професійної діяльності слідчих полягає в необхідності систематичної взаємодії з невизначеним колом осіб під час проведення допитів, одночасних допитів, пред'явлення для впізнання, обшуків, слідчих експериментів, освідкувань та інших слідчих (розшукових) дій. За таких умов ризик інфікування набуває не лише медичного, але й криміналістичного значення, оскільки безпосередньо впливає на організацію розслідування кримінальних правопорушень, порядок планування процесуальних дій, вибір тактичних прийомів та забезпечення безпеки учасників кримінального провадження. Пандемія вперше поставила перед криміналістикою питання необхідності врахування біологічних загроз як одного з факторів, що визначають ефективність слідчої діяльності.

Особливу увагу необхідно приділяти питанням соціального та правового захисту поліцейських, які захворіли на COVID-19 під час виконання службових обов'язків. Оскільки інфікування працівників поліції у більшості випадків відбувалося внаслідок виконання покладених на них державою функцій, захворювання та його наслідки повинні розглядатися крізь призму професійного ризику.

Водночас слід зазначити, що проблема COVID-19 не втратила своєї актуальності після офіційного завершення пандемічного періоду. Незважаючи на скасування більшості карантинних обмежень та припинення режиму надзвичайного реагування у сфері громадського здоров'я, випадки захворювання

на коронавірусну хворобу продовжують реєструватися в багатьох країнах світу, у тому числі в Україні. При цьому сучасний рівень епідеміологічного моніторингу є значно нижчим порівняно з періодом 2020–2022 років, що ускладнює отримання об'єктивної інформації про реальні масштаби поширення захворювання. Скорочення обсягів тестування населення та зменшення інтенсивності статистичного обліку випадків COVID-19 фактично призвели до часткової втрати можливостей оперативного контролю за епідемічною ситуацією та оцінки потенційних ризиків для окремих професійних груп населення.

Крім того, результати сучасних медичних досліджень свідчать, що наслідки пандемії продовжують впливати на стан громадського здоров'я. У науковій літературі значна увага приділяється проблемі постковідного синдрому (Long COVID), тривалим порушенням функціонування дихальної, серцево-судинної та нервової систем, а також особливостям циркуляції нових варіантів SARS-CoV-2 та інших респіраторних вірусів. У цьому контексті особливого значення набуває дослідження професійних ризиків інфікування працівників правоохоронних органів та розроблення ефективних механізмів організації діяльності органів досудового розслідування в умовах можливого поширення нових інфекційних захворювань.

Це обумовлює необхідність комплексного наукового аналізу зазначеної проблематики, розроблення сучасних криміналістичних рекомендацій та формування наукових засад організації слідчої діяльності в умовах біологічних загроз, що має важливе теоретичне і практичне значення для подальшого розвитку криміналістики та удосконалення діяльності органів досудового розслідування.

У вітчизняній науці питанням функціонування державних інституцій в умовах пандемії присвячені праці Антощука А.О., Гловюк І.В., Гризи О.В., Дрозд В.Г., Журавля В.А., Капліної О.В., Мірковця Д.М., Назарова В.В., Шепітька В.Ю., Тіщенко В.В., Тертишника В.М., Пирого І.В., Плетенця В.М., Погорецького М.А., Почтового М.М., Почтової Є.С., Рогальської В.В., Романова

М.Ю., Тарасенка О.С., Татарова О.Ю., Фаринника В.І., Шаблистового В.В., Шевченка С.І., Шевчишена А.В., Юніна О.С. та інших дослідників

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до положень Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 № 1126-р), Плану заходів з реалізації Стратегії інформаційної безпеки на період до 2025 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.03.2023 № 272-р), Порядку електронної інформаційної взаємодії Офісу Генерального прокурора та Міністерства внутрішніх справ України (спільний наказ Офісу Генерального прокурора та МВС України від 22.11.2021 № 371/846), тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022–2026 роки (наказ МОН України від 03.02.2022 № 109), тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025-2029 роки (наказ МВС України від 21.05.2024 № 326), Основних напрямів наукових досліджень Дніпровського державного університету внутрішніх справ «Теоретико-методологічні та прикладні проблеми державотворення та правотворення в Україні» (реєстраційний номер 0118U100436).

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є комплексний науковий аналіз теоретичних, нормативних і практичних засад реалізації слідчим процесуальної компетенції під час проведення слідчих (розшукових) дій в умовах поширення пандемії COVID-19 та розроблення науково обґрунтованих пропозицій щодо їх удосконалення.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- 1) дослідити стан наукового вивчення питання щодо ризику інфікування COVID-19;
- 2) визначити процесуальну компетенцію слідчого під час здійснення досудового розслідування злочинів;

- 3) проаналізувати вплив COVID-19 на характер слідчої діяльності з організації розслідування кримінальних правопорушень;
- 4) встановити особливості роботи слідчого в умовах поширення COVID-19 на першочерговому етапі розслідування;
- 5) дослідити реалізацію слідчим процесуальної компетенції на подальших етапах розслідування в умовах поширення COVID-19;
- 6) визначити шляхи оптимізації роботи слідчого під час проведення слідчих (розшукових) дій за участі хворої на COVID-19 особи;
- 7) сформулювати перспективи розвитку криміналістичного забезпечення досудового розслідування після пандемії COVID-19.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення досудового кримінального провадження в умовах пандемії COVID-19.

Предмет дослідження – особливості реалізації процесуальної компетенції слідчим у кримінальному провадженні в умовах поширення пандемії COVID-19.

Методи дослідження. Відповідно до поставленої мети, крізь призму об'єкта і предмета дослідження використано різноманітні загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, основоположним із-поміж яких є *діалектичний метод*, що полягає у розумінні будь-якої системи через важливість взаємодії елементів та їхнього взаємозв'язку і визначає стратегію дослідження розвитку інституту слідчої діяльності у кримінальному провадженні.

Формально-логічний метод дав змогу дослідити поняття, зміст, ознаки реалізації слідчим процесуальних (підрозділи 1.2, 1.3). *Історико-правовий метод* застосовувався для дослідження стану наукового вивчення питання щодо ризику інфікування COVID-19; (підрозділ 1.1). *Методи аналізу, класифікації, групування та системно-структурний метод* використовувалися для з'ясування організаційних та процесуальних питань, що їх вирішує слідчий на початковому та подальших етапах досудового розслідування злочинів в умовах пандемії COVID-19 (підрозділи 2.1, 2.2). Використання *соціологічного та статистичного методів* сприяло узагальненню юридичної практики, аналізу

емпіричної інформації, пов'язаної з темою дисертаційного дослідження (підрозділи 1.2, 3.1, 3.2). Застосування *функціонального методу* дозволило визначити основні напрями оптимізації роботи слідчого під час проведення слідчих (розшукових) дій за участі хворої на COVID-19 особи (підрозділ 3.1). *Порівняльно-правовий метод* використовувався під час огляду й вивчення юридичної літератури, основних наукових підходів щодо вирішення поставлених завдань дослідження й аналізу вітчизняного та міжнародного законодавства (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2). *Формально-юридичний метод* було застосовано під час дослідження нормативних джерел дисертаційної роботи, що дозволило виявити правові положення, які потребують удосконалення з погляду однозначності та ефективної їх реалізації у практичній діяльності роботи слідчого під час проведення слідчих (розшукових) дій в умовах пандемії COVID-19 (розділи 2 і 3).

Методи аналізу, дедукції, абстрагування, узагальнення та інші формально-логічні методи дали змогу виділити основні формулювання стосовно реалізації слідчим процесуальних повноважень під час проведення слідчих (розшукових) дій в умовах пандемії COVID-19 (розділи 1–3). На основі *методу синтезу* сформовано та викладено загальні висновки за темою дисертації.

Емпіричну базу дослідження становлять дані Державної служби статистики України, органів прокуратури, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Міністерства охорони здоров'я та інших державних органів, аналіз політико-правової публіцистики, довідкових видань, фактологічних матеріалів щодо реалізації слідчим процесуальних повноважень під час проведення слідчих (розшукових) дій в умовах пандемії COVID-19.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є першим у вітчизняній науці комплексним монографічним дослідженням основних загальнотеоретичних та процесуальних засад, форм і концептуальних положень щодо реалізації слідчим процесуальних повноважень під час проведення слідчих (розшукових) дій в умовах пандемії COVID-19, в якому сформульовано низку наукових положень, висновків і практичних

рекомендацій, що мають важливе теоретико-прикладне значення для науки кримінального процесу, криміналістики та діяльності органів досудового розслідування, зокрема:

уперше:

- обґрунтовано доцільність розгляду процесуальної компетенції слідчого через систему трьох взаємопов'язаних блоків діяльності: організаційного, доказового та процесуально-розпорядчого;

- сформульовано науковий підхід до розуміння процесуальної компетенції слідчого як системи повноважень, що реалізуються в умовах надзвичайних ситуацій біологічного характеру та забезпечують безперервність здійснення досудового розслідування;

- доведено, що забезпечення біологічної безпеки є самостійним елементом організації слідчої діяльності та повинно враховуватися під час планування і проведення слідчих (розшукових) дій;

- запропоновано розглядати пандемію як чинник формування нового напрямку криміналістичних досліджень, пов'язаного з розслідуванням кримінальних правопорушень в умовах біологічних загроз;

- обґрунтовано концепцію впливу пандемії COVID-19 на характер слідчої діяльності як самостійного криміналістичного чинника, що визначає особливості організації досудового розслідування;

- сформульовано принцип забезпечення біологічної безпеки учасників кримінального провадження як самостійний принцип організації слідчої діяльності в умовах поширення особливо небезпечних інфекційних захворювань;

удосконалено:

- наукові уявлення про цифровізацію процесуальної діяльності слідчого та використання дистанційних технологій під час досудового розслідування;

теоретичні засади взаємодії слідчого з прокурором та слідчим суддею в умовах дистанційного формату роботи;

- наукові уявлення про систему факторів ризику інфікування учасників кримінального провадження під час здійснення слідчої діяльності та їх криміналістичне значення;
- положення щодо необхідності інтеграції санітарно-епідемічного компонента до структури підготовки та проведення слідчих (розшукових) дій;
- механізми забезпечення особистої безпеки слідчого під час виконання професійних обов'язків, зокрема необхідність включення забезпечення біологічної безпеки до структури криміналістичного забезпечення діяльності слідчого;
- принцип мінімізації безпосередніх контактів як базовий принцип організації процесуальної діяльності в умовах пандемії;
- положення щодо доцільності створення спеціалізованих алгоритмів проведення слідчих (розшукових) дій за участю осіб із підвищеним ризиком поширення інфекційних захворювань.

набули подальшого розвитку:

- криміналістичні рекомендації щодо проведення допиту, обшуку, огляду, пред'явлення для впізнання та слідчого експерименту в умовах біологічних загроз;
- концептуальні положення щодо цифрової трансформації досудового розслідування та розвитку електронного кримінального провадження;
- концептуальні підходи до організації діяльності слідчих підрозділів в умовах кризових явищ;
- наукові уявлення про взаємозв'язок безпеки учасників кримінального провадження та ефективності розслідування;
- положення щодо модернізації криміналістичного забезпечення діяльності слідчого в умовах глобальних біологічних загроз.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації впроваджені та використовуються у:

– *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Організація розслідування кримінальних правопорушень», «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Оперативно-розшукова діяльність», а також підготовки підручників, навчальних посібників, курсів лекцій;

– *науковій діяльності* – для подальшого вдосконалення основ методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень на основі сформульованих теоретичних положень, висновків і практичних рекомендацій;

– *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення діяльності органів досудового розслідування підрозділів Національної поліції України.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення й висновки дисертації оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (м. Дніпро, 2024 р.), «Актуальні питання науки і практики та шляхи їх вирішення: матеріали другої міжнародної науково-практичної конференції» (м. Київ, 2025 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації відображено у шести наукових публікаціях, із яких чотири – статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, дві – тези у збірниках наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з основної частини (вступу, трьох розділів, що містять шість підрозділів, висновків), списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 170 сторінок, із яких основний текст – 153 сторінки. Список використаних джерел налічує 151 найменування та займає 15 сторінок. Додатки розміщено на 1 сторінці.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ ПАНДЕМІЇ COVID-19

1.1. Стан дослідження питання щодо ризику інфікування COVID-19

Проблема ризику інфікування особливо небезпечними інфекційними захворюваннями належить до числа найактуальніших напрямів сучасних медичних, епідеміологічних, соціологічних та юридичних досліджень. У XXI столітті людство неодноразово стикалося зі спалахами нових інфекційних хвороб, однак найбільш масштабним викликом стала пандемія коронавірусної хвороби COVID-19, спричинена вірусом SARS-CoV-2. Її наслідки вийшли далеко за межі сфери охорони здоров'я та суттєво вплинули на економічну, соціальну, політичну та правову системи більшості держав світу.

Саме тому дослідження ризиків інфікування COVID-19 набуло міждисциплінарного характеру та стало предметом активної наукової розробки протягом 2020–2025 років. ВООЗ офіційно оголосила COVID-19 пандемією 11 березня 2020 року, визнавши глобальний характер поширення захворювання [15].

Наукове осмислення проблематики COVID-19 проходило декілька етапів. На початковому етапі (2020 рік) основна увага дослідників була зосереджена на вивченні біологічних властивостей нового коронавірусу, механізмів його передачі, особливостей патогенезу та клінічного перебігу захворювання.

Наступний етап характеризувався активним дослідженням факторів ризику зараження, ефективності карантинних заходів, засобів індивідуального захисту та вакцинації населення. У 2022–2025 роках акцент змістився на питання довгострокових наслідків пандемії, професійних ризиків інфікування, адаптації державних інституцій до функціонування в умовах біологічних загроз та удосконалення системи епідеміологічної безпеки.

Аналіз наукових джерел свідчить, що поняття «ризик інфікування COVID-19» розглядається як імовірність зараження особи вірусом SARS-CoV-2 під

впливом сукупності біологічних, соціальних, професійних, поведінкових та організаційних факторів [11].

На відміну від багатьох інших інфекційних захворювань, COVID-19 характеризується високою контагіозністю, можливістю передачі від безсимптомних носіїв та значною варіативністю клінічних проявів, що суттєво ускладнює прогнозування ризиків та організацію профілактичних заходів.

Серед науковців відсутня єдина позиція щодо визначення домінуючих факторів ризику інфікування COVID-19. Разом із тим більшість дослідників погоджується, що вирішальне значення мають особливості механізму передачі SARS-CoV-2. Саме тому питання шляхів поширення вірусу стало одним із центральних напрямів наукових досліджень упродовж останніх років.

Особливу увагу наукової спільноти привернуло питання механізмів передачі SARS-CoV-2. На початку пандемії домінувала концепція переважно крапельного шляху поширення інфекції. Передбачалося, що зараження відбувається головним чином через великі респіраторні краплі, які виділяються під час кашлю, чхання або розмови та осідають на відстані до одного-двох метрів від джерела інфекції. Відповідно, основними профілактичними заходами вважалися фізичне дистанціювання, носіння масок та дезінфекція поверхонь.

Проте подальші дослідження продемонстрували більш складний характер поширення інфекції. ВООЗ офіційно визнала, що SARS-CoV-2 передається не лише через великі краплі, але й через дрібні аерозольні частинки, які можуть тривалий час залишатися у повітрі, особливо в закритих приміщеннях із недостатньою вентиляцією. Інфікована особа здатна виділяти вірусні частинки під час дихання, розмови, співу або фізичної активності навіть за відсутності виражених симптомів захворювання. Саме це пояснює значну кількість випадків інфікування у громадських місцях, транспорті, офісних приміщеннях, навчальних закладах та інших закритих просторах.

Суттєвий внесок у розуміння механізмів передачі COVID-19 зробили дослідження, присвячені ролі вентиляції приміщень. Встановлено, що концентрація інфікованих аерозольних частинок значно підвищується в умовах

обмеженого повітрообміну. Натомість ефективна вентиляція здатна істотно знижувати ризик зараження шляхом зменшення концентрації вірусу в повітрі. У зв'язку з цим сучасні наукові підходи розглядають вентиляцію як один із ключових елементів профілактики інфекцій, що передаються через повітря [21; 26; 39; 58; 79; 83; 94].

Окремим напрямом наукових досліджень стало вивчення факторів, які впливають на індивідуальний ризик зараження. До таких факторів належать вік людини, стан її імунної системи, наявність супутніх захворювань, рівень вакцинації, тривалість контакту з джерелом інфекції, щільність соціальних контактів та умови навколишнього середовища. Доведено, що ризик інфікування значно зростає в умовах тривалого перебування у закритих приміщеннях із великою кількістю людей, особливо якщо відсутня належна вентиляція та не використовуються засоби індивідуального захисту.

Значна кількість досліджень була присвячена ролі безсимптомного та передсимптомного поширення вірусу. На відміну від багатьох інших інфекційних захворювань, особа може бути джерелом зараження ще до появи клінічних симптомів або взагалі не мати ознак хвороби. Саме ця особливість суттєво ускладнила боротьбу з пандемією та поставила під сумнів ефективність виключно симптомоорієнтованих методів епідемічного контролю.

Важливим напрямом наукової розробки стало дослідження професійних ризиків інфікування COVID-19. Науковці дійшли висновку, що найбільш уразливими категоріями працівників є медичний персонал, працівники екстрених служб, правоохоронних органів, судової системи, установ виконання покарань та інших структур, діяльність яких передбачає постійні контакти з великою кількістю осіб. Професійний ризик у таких випадках визначається не лише частотою контактів, але й неможливістю повного контролю за епідемічним статусом осіб, з якими здійснюється взаємодія [35].

Питання професійного ризику інфікування COVID-19 стало одним із центральних напрямів наукових досліджень після початку пандемії. Якщо на початковому етапі увага дослідників була зосереджена переважно на медичних

працівниках, то згодом науковці почали аналізувати ризики зараження для інших професійних груп, діяльність яких передбачає постійні соціальні контакти та безпосередню взаємодію з населенням. До таких категорій належать працівники правоохоронних органів, судів, органів прокуратури, установ виконання покарань, аварійно-рятувальних служб, військовослужбовці та інші особи, які виконують службові обов'язки в умовах підвищеної епідемічної небезпеки.

Наукові дослідження, проведені у США, Великій Британії, Німеччині, Канаді та інших країнах, показали, що ризик інфікування COVID-19 прямо залежить від характеру професійної діяльності. Працівники, які мають щоденні контакти з великою кількістю осіб, значно частіше піддаються зараженню порівняно з особами, які працюють дистанційно або в умовах обмеженої комунікації. Особливо небезпечними виявилися ситуації, пов'язані з перебуванням у закритих приміщеннях, проведенням тривалих нарад, допитів, прийомів громадян, судових засідань та інших заходів, під час яких неможливо забезпечити належну фізичну дистанцію [47].

Підвищений інтерес науковців викликали питання професійної безпеки працівників поліції. На відміну від медичних працівників, діяльність поліцейських характеризується непередбачуваністю контактів із населенням, необхідністю оперативного реагування на правопорушення, затриманням осіб, проведенням процесуальних дій та перебуванням у місцях масового скупчення людей. Саме тому можливість уникнення контакту з потенційно інфікованими особами у більшості випадків є обмеженою.

У науковій літературі зазначається, що працівники поліції під час виконання службових обов'язків нерідко стикаються з особами, які не знають про власне інфікування або свідомо приховують наявність симптомів захворювання. Така обставина суттєво підвищує ризик зараження та створює додаткові труднощі під час організації протиепідемічних заходів. Особливу небезпеку становлять випадки проведення процесуальних дій у приміщеннях із недостатньою вентиляцією, транспортування затриманих осіб, робота в ізоляторах тимчасового тримання та установах виконання покарань.

Значний масив наукових праць присвячений аналізу ризиків інфікування в системі кримінальної юстиції. Дослідники звертають увагу на те, що функціонування органів досудового розслідування під час пандемії супроводжувалося необхідністю пошуку балансу між забезпеченням прав учасників кримінального провадження та дотриманням вимог епідемічної безпеки. Особливого значення набули питання проведення допитів, обшуків, оглядів місця події, пред'явлення для впізнання та інших слідчих (розшукових) дій, які передбачають безпосередній контакт між учасниками кримінального процесу.

У цьому контексті в юридичній літературі сформувався окремий напрям досліджень, пов'язаний із розробкою тактичних рекомендацій щодо проведення слідчих (розшукових) дій в умовах пандемії. Науковці обґрунтовують необхідність адаптації традиційних криміналістичних рекомендацій до умов біологічних загроз, зокрема шляхом використання дистанційних технологій, мінімізації кількості учасників процесуальних дій, забезпечення належної вентиляції приміщень та обов'язкового застосування засобів індивідуального захисту.

Окремий блок наукових досліджень присвячений аналізу ризиків інфікування в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах. Встановлено, що такі об'єкти є потенційно небезпечними осередками поширення інфекційних захворювань через високу щільність розміщення осіб, обмежені можливості ізоляції хворих та специфіку режимних умов. У зв'язку з цим міжнародні організації неодноразово наголошували на необхідності впровадження спеціальних заходів біологічної безпеки в пенітенціарній системі.

Важливим аспектом сучасних наукових досліджень є вивчення ефективності засобів індивідуального захисту. За результатами численних досліджень встановлено, що використання респіраторів класу FFP2, FFP3 або їх аналогів забезпечує значно вищий рівень захисту від інфікування порівняно зі звичайними медичними масками. Разом із тим ефективність будь-яких засобів

захисту значною мірою залежить від правильності їх використання, тривалості носіння та дотримання інших профілактичних заходів.

Особливе місце у структурі наукових досліджень посідають питання вакцинації населення проти COVID-19. Після появи перших вакцин наприкінці 2020 року було проведено значну кількість клінічних та епідеміологічних досліджень, спрямованих на оцінку їх ефективності. Наукові дані переконливо свідчать про те, що вакцинація суттєво знижує ризик тяжкого перебігу захворювання, госпіталізації та летальних наслідків. Водночас із появою нових варіантів SARS-CoV-2 виникла необхідність постійного удосконалення вакцинних препаратів та перегляду стратегій імунізації населення [62].

Аналіз наукових джерел свідчить, що сучасний підхід до профілактики COVID-19 базується на концепції багаторівневого захисту. Відповідно до цієї концепції ефективне запобігання інфікуванню досягається не окремим заходом, а комплексним застосуванням декількох взаємодоповнюючих механізмів захисту. До них належать вакцинація, використання засобів індивідуального захисту, забезпечення вентиляції приміщень, дотримання гігієни рук, тестування, ізоляція інфікованих осіб та належне інформування населення.

Суттєвий внесок у розвиток наукових уявлень про ризик інфікування COVID-19 зробили українські дослідники. Упродовж 2020–2025 років в Україні було опубліковано значну кількість наукових праць, присвячених епідеміологічним, медичним, соціальним та правовим аспектам пандемії. Вітчизняні науковці досліджували особливості поширення SARS-CoV-2 серед населення України, ефективність карантинних заходів, проблеми функціонування системи охорони здоров'я, психологічні наслідки пандемії та питання правового забезпечення протиепідемічних заходів.

Окремі дослідження були присвячені проблемам забезпечення безпеки працівників правоохоронних органів під час виконання службових обов'язків. Зокрема, науковці звертали увагу на необхідність удосконалення нормативного регулювання використання засобів індивідуального захисту, організації

службової діяльності в умовах карантинних обмежень та впровадження сучасних технологій дистанційної взаємодії між учасниками кримінального провадження.

Водночас аналіз наукової літератури дозволяє констатувати, що значна частина досліджень має переважно медичний або епідеміологічний характер. Натомість питання ризику інфікування COVID-19 під час проведення слідчих (розшукових) дій залишаються недостатньо розробленими у криміналістичній науці. Недостатня увага приділяється також розробці спеціальних криміналістичних рекомендацій щодо організації та тактики проведення процесуальних дій в умовах біологічних загроз [95].

Таким чином, сучасний стан наукової розробленості проблеми ризику інфікування COVID-19 характеризується значним обсягом накопичених знань щодо механізмів передачі вірусу, факторів ризику зараження та способів профілактики захворювання. Разом із тим низка питань, пов'язаних із забезпеченням безпеки учасників кримінального провадження та працівників правоохоронних органів під час проведення слідчих (розшукових) дій, потребує подальшого комплексного дослідження.

Попри значну кількість наукових праць, присвячених проблематиці COVID-19, питання ризику інфікування досі залишається одним із найбільш дискусійних у сучасній науці. Аналіз літературних джерел 2020–2025 років свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення критеріїв оцінки ризику зараження SARS-CoV-2. Це пояснюється як постійною еволюцією самого вірусу, так і складністю прогнозування поведінки людини, яка виступає одночасно об'єктом і суб'єктом епідемічного процесу.

У наукових дослідженнях можна виділити три основні концептуальні підходи до оцінки ризику інфікування COVID-19: медико-біологічний, епідеміологічний та соціально-поведінковий.

Представники медико-біологічного підходу основну увагу приділяють властивостям самого вірусу, особливостям його мутацій, механізмам проникнення в організм людини та імунологічним реакціям організму. У межах цього підходу ризик інфікування розглядається переважно як наслідок взаємодії

між патогеном та організмом людини. Встановлено, що тяжкість перебігу COVID-19 та ймовірність зараження значною мірою залежать від віку особи, наявності супутніх захворювань, стану імунної системи, генетичних особливостей та рівня поствакцинального захисту.

Епідеміологічний підхід концентрується на аналізі закономірностей поширення інфекції в популяції. У межах цього напрямку досліджуються показники захворюваності, смертності, базового репродуктивного числа (R_0), ефективності карантинних заходів та особливостей циркуляції різних штамів вірусу. Саме завдяки епідеміологічним дослідженням було доведено, що ризик зараження суттєво зростає у місцях масового скупчення людей, транспортних вузлах, закладах освіти, медичних установах та інших об'єктах із високою інтенсивністю соціальних контактів.

Соціально-поведінковий підхід сформувався пізніше за інші та набув особливого поширення після 2021 року. Його прихильники виходять із того, що ризик інфікування визначається не лише біологічними характеристиками вірусу або особливостями середовища, але й поведінкою людини. Доведено, що рівень дотримання протиепідемічних рекомендацій, ставлення до вакцинації, довіра до органів державної влади та рівень поінформованості населення безпосередньо впливають на масштаби поширення захворювання.

Ще раз хочемо підкреслити тезу про те, що особливе значення для тематики даного дослідження має проблема оцінки професійного ризику інфікування COVID-19. Аналіз сучасної літератури свідчить, що більшість наукових робіт зосереджена на медичних працівниках. Значно менше уваги приділено працівникам правоохоронних органів, хоча саме вони під час виконання службових обов'язків регулярно контактують із великою кількістю осіб, у тому числі невідомого епідеміологічного статусу.

Науковці зазначають, що особливістю діяльності працівників поліції є неможливість повного контролю умов службової взаємодії. Якщо медичний працівник може використовувати спеціально обладнані приміщення та дотримуватися визначених санітарно-епідемічних алгоритмів, то поліцейський

нерідко змушений працювати в умовах невизначеності, дефіциту часу та підвищеної психологічної напруги. Саме тому ризик інфікування під час виконання правоохоронних функцій має власну специфіку та потребує окремого наукового дослідження.

Особливої уваги заслуговують питання проведення слідчих (розшукових) дій в умовах ризику інфікування COVID-19. Аналіз криміналістичної літератури свідчить, що до початку пандемії проблематика біологічних загроз розглядалася переважно в контексті роботи з особами, хворими на туберкульоз, ВІЛ-інфекцію, вірусні гепатити та інші соціально небезпечні захворювання. Поява COVID-19 фактично сформувала новий напрям криміналістичних досліджень, пов'язаний із необхідністю забезпечення біологічної безпеки під час проведення процесуальних дій.

Пандемія продемонструвала недостатню готовність більшості правоохоронних систем світу до функціонування в умовах масштабних біологічних загроз. Виникла необхідність перегляду традиційних підходів до організації досудового розслідування, планування слідчих (розшукових) дій та взаємодії між учасниками кримінального провадження.

Зокрема, практика показала доцільність більш широкого використання дистанційних технологій під час проведення окремих процесуальних дій. Відеоконференцзв'язок, електронний документообіг, дистанційне ознайомлення з матеріалами провадження дозволяють істотно знизити ризик інфікування без порушення прав учасників кримінального процесу. Водночас науковці звертають увагу на необхідність забезпечення належного рівня процесуальних гарантій та інформаційної безпеки при використанні таких технологій.

Окремий напрям досліджень стосується криміналістичної тактики проведення слідчих (розшукових) дій за участю осіб, інфікованих COVID-19 або таких, щодо яких існує обґрунтована підозра інфікування. У таких випадках виникає необхідність поєднання двох взаємопов'язаних завдань: отримання доказової інформації та забезпечення безпеки всіх учасників процесуальної дії.

На підставі аналізу сучасних наукових джерел можна констатувати, що ризик інфікування COVID-19 під час проведення слідчих (розшукових) дій формується під впливом кількох груп факторів:

1) біологічних факторів:

- контагіозність конкретного варіанта SARS-CoV-2;
- вірусне навантаження інфікованої особи;
- наявність або відсутність симптомів захворювання;
- стан імунної системи учасників процесуальної дії;

2) організаційних факторів:

- кількість учасників слідчої (розшукової) дії;
- тривалість контакту;
- характеристики приміщення;
- рівень вентиляції;
- можливість дотримання дистанції;

3) професійних факторів:

- специфіка конкретної слідчої (розшукової) дії;
- необхідність фізичного контакту з особою;
- рівень підготовки працівників;
- забезпеченість засобами індивідуального захисту;

4) поведінкових факторів:

- дотримання протиепідемічних вимог;
- рівень обізнаності учасників;
- готовність виконувати профілактичні рекомендації.

У зв'язку з цим доцільно розглядати ризик інфікування COVID-19 під час проведення слідчих (розшукових) дій як комплексну категорію, що характеризує ймовірність зараження учасників кримінального провадження внаслідок впливу сукупності біологічних, організаційних, професійних та поведінкових факторів.

Проведений аналіз наукової літератури дозволяє дійти висновку, що проблема ризику інфікування COVID-19 отримала значну наукову розробку у медичних та епідеміологічних дослідженнях. Водночас криміналістичний аспект

цієї проблематики залишається недостатньо вивченим. Зокрема, потребують подальшого дослідження питання тактики проведення окремих видів слідчих (розшукових) дій в умовах біологічних загроз, алгоритми оцінки ризику інфікування учасників кримінального провадження, особливості використання засобів індивідуального захисту та можливості застосування дистанційних технологій у кримінальному судочинстві.

Таким чином, сучасний стан наукової розробленості ризику інфікування COVID-19 свідчить про наявність значного масиву міждисциплінарних досліджень, які створюють необхідне теоретичне підґрунтя для подальшого розвитку криміналістичних рекомендацій щодо забезпечення безпеки учасників кримінального провадження. Разом із тим відсутність комплексних криміналістичних досліджень зазначеної проблематики обумовлює необхідність її подальшого наукового опрацювання, що і визначає актуальність даного дисертаційного дослідження.

1.2. Процесуальна компетенція слідчого під час здійснення досудового розслідування злочинів.

Однією з центральних фігур кримінального провадження на стадії досудового розслідування є слідчий, процесуальна діяльність якого безпосередньо спрямована на забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень. Саме від ефективності реалізації процесуальної компетенції слідчого значною мірою залежить досягнення завдань кримінального провадження, визначених ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України [43].

Процесуальна компетенція слідчого являє собою визначену кримінальним процесуальним законодавством сукупність прав, обов'язків та повноважень, необхідних для здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень. Вона визначає межі процесуальної самостійності слідчого, порядок взаємодії з прокурором, слідчим суддею, керівником органу досудового розслідування та іншими учасниками кримінального провадження.

Відповідно до положень статей 40 та 223 КПК України слідчий уповноважений розпочинати досудове розслідування, проводити слідчі (розшукові) дії, звертатися до слідчого судді з відповідними клопотаннями, приймати процесуальні рішення та виконувати інші процесуальні повноваження, передбачені законом. При цьому реалізація зазначених повноважень відбувається не хаотично, а в межах чітко структурованої системи слідчої діяльності [43].

На наш погляд, процесуальну компетенцію слідчого доцільно розглядати через призму трьох взаємопов'язаних блоків діяльності:

- 1) організаційного блоку;
- 2) блоку проведення слідчих (розшукових) дій;
- 3) блоку підготовки та погодження процесуальних рішень і клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження.

Саме така структура найбільш повно відображає сучасний зміст діяльності слідчого та дозволяє комплексно оцінити його місце в механізмі кримінального судочинства.

Першочерговим напрямом реалізації процесуальної компетенції слідчого є організаційний блок діяльності. На практиці саме він займає значну частину робочого часу слідчого, хоча традиційно в науковій літературі основна увага приділяється безпосередньо проведенню слідчих (розшукових) дій.

Організаційна діяльність слідчого охоплює планування досудового розслідування, аналіз слідчих ситуацій, висунення та перевірку слідчих версій, координацію взаємодії з оперативними підрозділами, визначення послідовності проведення процесуальних дій, забезпечення виконання доручень та контроль за їх реалізацією.

Фактично організаційна діяльність створює необхідні передумови для подальшого отримання доказової інформації та прийняття процесуальних рішень. Без належної організації навіть найбільш ефективні тактичні прийоми та технічні засоби не здатні забезпечити досягнення завдань досудового розслідування.

Особливого значення організаційний блок набув в умовах пандемії COVID-19. Поширення коронавірусної хвороби суттєво ускладнило функціонування органів досудового розслідування та поставило перед слідчими низку нових завдань. Зокрема, виникла необхідність враховувати епідемічну ситуацію під час планування розслідування, прогнозувати ризики інфікування учасників кримінального провадження та адаптувати традиційні форми організації роботи до карантинних обмежень.

Пандемія продемонструвала, що організаційна діяльність слідчого виходить далеко за межі виключно процесуального забезпечення розслідування. У сучасних умовах вона також охоплює питання забезпечення біологічної безпеки учасників кримінального провадження, організації дистанційної взаємодії між суб'єктами розслідування, використання цифрових технологій та мінімізації ризиків поширення інфекційних захворювань.

У зв'язку з цим значного поширення набули електронний документообіг, дистанційне погодження процесуальних документів, проведення службових нарад за допомогою засобів відеоконференцзв'язку та використання інформаційно-телекомунікаційних систем для координації діяльності слідчих підрозділів.

Не менш важливим елементом організаційної компетенції слідчого є взаємодія з прокурором як процесуальним керівником. Незважаючи на процесуальну самостійність слідчого, значна частина його діяльності здійснюється під процесуальним керівництвом прокурора, що обумовлює необхідність постійного інформаційного обміну, погодження процесуальних рішень та спільного визначення напрямів розслідування.

Під час пандемії COVID-19 взаємодія між слідчим та прокурором також зазнала певної трансформації. Значна частина робочих контактів була переведена в дистанційний формат, що сприяло подальшій цифровізації кримінального провадження та впровадженню сучасних інформаційних технологій у практичну діяльність органів правопорядку.

Таким чином, процесуальна компетенція слідчого являє собою складний комплекс взаємопов'язаних повноважень, реалізація яких забезпечує ефективне здійснення досудового розслідування. При цьому ключове місце в структурі діяльності слідчого займає організаційний блок, який створює необхідні умови для подальшого проведення слідчих (розшукових) дій та прийняття процесуальних рішень. Особливості функціонування органів досудового розслідування в умовах пандемії COVID-19 засвідчили необхідність подальшого вдосконалення організаційних механізмів діяльності слідчого та адаптації їх до сучасних викликів і загроз [83].

Одним із ключових напрямів реалізації процесуальної компетенції слідчого є проведення слідчих (розшукових) дій, які виступають основним засобом збирання, перевірки та оцінки доказової інформації у кримінальному провадженні. Саме в межах проведення слідчих (розшукових) дій процесуальна компетенція слідчого набуває свого практичного вираження, оскільки дозволяє

безпосередньо впливати на формування доказової бази кримінального провадження та забезпечувати встановлення обставин, які підлягають доказуванню.

Відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України слідчий уповноважений самостійно проводити більшість слідчих (розшукових) дій або доручати їх проведення уповноваженим оперативним підрозділам. Водночас саме на слідчого покладається відповідальність за законність, своєчасність, доцільність та ефективність проведення таких процесуальних заходів [43].

У криміналістичній літературі слідчі (розшукові) дії традиційно розглядаються як врегульовані нормами кримінального процесуального законодавства процесуальні дії, спрямовані на отримання, дослідження, перевірку та фіксацію доказової інформації. Їх проведення потребує не лише належної правової підготовки, але й використання організаційних, психологічних, тактичних та технічних засобів криміналістики.

Практична діяльність слідчого свідчить про те, що найбільшу частину його робочого часу займають такі слідчі (розшукові) дії як допит, огляд, обшук, пред'явлення для впізнання, слідчий експеримент, освідування особи, отримання зразків для експертного дослідження та призначення експертиз. Саме через проведення зазначених процесуальних дій реалізується основна частина процесуальних повноважень слідчого.

Разом із тим пандемія COVID-19 суттєво вплинула на характер реалізації цих повноважень. Якщо до 2020 року основними факторами, що визначали тактику проведення слідчих (розшукових) дій, були особливості слідчої ситуації, властивості особи учасника кримінального провадження та характер доказової інформації, то після поширення коронавірусної хвороби до зазначених факторів додався ще один важливий компонент — необхідність забезпечення епідемічної безпеки.

Фактично пандемія змусила слідчих переглянути усталені підходи до проведення більшості процесуальних дій. При цьому завдання отримання

доказової інформації не втратило свого значення, однак почало поєднуватися із завданням мінімізації ризику інфікування учасників кримінального провадження.

Найбільш відчутно вплив пандемії проявився під час проведення допиту. Допит традиційно належить до найбільш поширених та інформаційно насичених слідчих (розшукових) дій. Його ефективність значною мірою залежить від встановлення психологічного контакту між слідчим та допитуваною особою, можливості спостереження за поведінкою співрозмовника, оцінки його емоційних реакцій та використання відповідних тактичних прийомів.

Однак в умовах пандемії COVID-19 класична модель проведення допиту зазнала певних змін. Необхідність дотримання соціальної дистанції, використання захисних масок, захисних екранів та інших засобів індивідуального захисту суттєво ускладнила безпосередню комунікацію між учасниками процесуальної дії. Крім того, обмеження щодо кількості осіб у приміщенні та ризик інфікування учасників провадження обумовили необхідність пошуку альтернативних форм проведення допиту.

Саме в період пандемії значного поширення набуло використання відеоконференцзв'язку під час проведення окремих процесуальних дій. Незважаючи на певні дискусії щодо процесуальної допустимості окремих форм дистанційної комунікації, практика продемонструвала ефективність використання цифрових технологій для забезпечення безперервності кримінального провадження.

Суттєвого коригування зазнала і тактика проведення обшуку. Особливість цієї слідчої (розшукової) дії полягає в тому, що вона часто проводиться у приміщеннях, епідемічний стан яких заздалегідь невідомий слідчому. У зв'язку з цим виникла необхідність додаткового планування заходів безпеки ще на етапі підготовки до проведення обшуку.

Слідчий змушений враховувати можливість перебування серед присутніх осіб потенційних носіїв вірусу SARS-CoV-2, забезпечувати учасників слідчої дії засобами індивідуального захисту, організовувати належний рівень вентиляції

приміщення та, за можливості, мінімізувати тривалість перебування слідчо-оперативної групи на місці проведення процесуальної дії.

Аналогічні проблеми виникають і під час проведення огляду місця події. Особливо складними виявилися випадки проведення оглядів у медичних закладах, місцях масового перебування громадян, закладах соціального захисту населення та інших об'єктах із підвищеним ризиком поширення COVID-19.

За таких умов слідчий повинен забезпечити не лише належне виявлення та фіксацію слідів кримінального правопорушення, але й безпечні умови роботи всіх учасників слідчої дії. Це потребує додаткових організаційних заходів, використання спеціальних засобів захисту та залучення відповідних спеціалістів.

Окремої уваги заслуговує проведення слідчого експерименту. Специфіка цієї процесуальної дії передбачає необхідність одночасної участі кількох осіб, відтворення певних дій, переміщення учасників та тривале перебування в межах одного простору. В умовах пандемії такі обставини суттєво підвищують ризик поширення інфекції.

У зв'язку з цим слідчі були змушені адаптувати тактику проведення слідчих експериментів до нових умов. Зокрема, більш активно почали використовуватися засоби відеофіксації, комп'ютерного моделювання та тривимірної реконструкції подій. У ряді випадків це дозволяло отримувати необхідну доказову інформацію без залучення значної кількості учасників.

Суттєві зміни торкнулися й процедури пред'явлення особи для впізнання. Якщо раніше головна увага приділялася забезпеченню достовірності результатів впізнання та виключенню можливості навіювання, то під час пандемії виникла необхідність враховувати ще й ризики інфікування учасників процесуальної дії.

Використання захисних масок створило додаткові труднощі для проведення впізнання за зовнішністю, що в окремих випадках вимагало коригування традиційних тактичних рекомендацій. Натомість активніше почали використовуватися фотографії, відеозаписи та інші форми дистанційного пред'явлення об'єктів для впізнання.

Особливого значення в умовах пандемії набули питання використання спеціальних знань під час проведення слідчих (розшукових) дій. Залучення експертів, спеціалістів, медичних працівників та інших осіб нерідко вимагало додаткового узгодження організаційних питань, пов'язаних із забезпеченням санітарно-епідемічної безпеки.

Водночас пандемія COVID-19 сприяла прискоренню процесів цифровізації кримінального провадження. Слідча діяльність почала активніше використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології, електронні бази даних, цифрові носії інформації та системи віддаленого доступу. У результаті відбулося поступове формування нових підходів до організації та проведення слідчих (розшукових) дій [53].

Таким чином, проведення слідчих (розшукових) дій виступає другим ключовим напрямом реалізації процесуальної компетенції слідчого. Саме в межах цього напрямку здійснюється основний процес доказування на стадії досудового розслідування. Водночас пандемія COVID-19 суттєво вплинула на характер реалізації відповідних повноважень, обумовивши необхідність перегляду окремих тактичних рекомендацій, впровадження цифрових технологій та посилення вимог до забезпечення безпеки учасників кримінального провадження. Отриманий у період пандемії досвід свідчить про необхідність подальшого розвитку криміналістичних засобів та методів проведення слідчих (розшукових) дій в умовах біологічних загроз та інших надзвичайних ситуацій.

Третім ключовим напрямом реалізації процесуальної компетенції слідчого є підготовка, прийняття та погодження процесуальних рішень, а також складання клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Саме цей блок діяльності забезпечує процесуальне оформлення результатів досудового розслідування, створює правові підстави для проведення окремих процесуальних дій та визначає подальший рух кримінального провадження.

На відміну від організаційного блоку діяльності, який спрямований на планування та координацію розслідування, а також блоку проведення слідчих

(розшукових) дій, що забезпечує безпосереднє отримання доказової інформації, процесуально-розпорядчий блок реалізується через прийняття юридично значущих рішень, оформлення процесуальних документів та взаємодію із прокурором і слідчим суддею.

Практика свідчить, що саме підготовка процесуальних документів займає значну частину робочого часу слідчого. Сучасне досудове розслідування характеризується значним обсягом процесуальної документації, що включає постанови, доручення, повідомлення про підозру, клопотання до слідчого судді, обвинувальні акти, протоколи процесуальних дій та інші документи, передбачені кримінальним процесуальним законодавством.

У цьому контексті процесуальну компетенцію слідчого доцільно розглядати як сукупність повноважень щодо підготовки, обґрунтування, погодження та реалізації процесуальних рішень, спрямованих на досягнення завдань кримінального провадження.

Особливістю даного напрямку діяльності є те, що значна частина процесуальних рішень приймається слідчим самостійно, тоді як інша потребує погодження прокурором або отримання дозволу слідчого судді. Саме тому процесуальна компетенція слідчого реалізується не ізольовано, а в межах складної системи взаємодії між різними суб'єктами кримінального провадження.

Особливого значення зазначений напрям діяльності набув під час пандемії COVID-19. Запровадження карантинних обмежень, тимчасове припинення особистого прийому громадян, обмеження доступу до адміністративних будівель та необхідність дистанційної роботи істотно вплинули на порядок підготовки та погодження процесуальних документів.

Одним із найбільш відповідальних процесуальних рішень, що приймаються слідчим, є повідомлення особі про підозру. Саме з цього моменту фактично розпочинається стадія притягнення конкретної особи до кримінальної відповідальності. Підготовка повідомлення про підозру потребує ретельного аналізу зібраних доказів, оцінки їх достатності та належного юридичного обґрунтування.

В умовах пандемії COVID-19 процедура вручення повідомлення про підозру нерідко ускладнювалася необхідністю дотримання карантинних заходів, перебуванням підозрюваних на самоізоляції або лікуванні, а також обмеженням пересування між регіонами держави. Це вимагало від слідчих додаткового планування процесуальних дій та пошуку законних способів забезпечення реалізації процесуальних прав учасників провадження.

Не менш важливим напрямом діяльності слідчого є підготовка клопотань до слідчого судді. У структурі процесуальної компетенції слідчого особливе місце займають клопотання про надання дозволу на проведення обшуку, тимчасового доступу до речей і документів, арешту майна, проведення негласних слідчих (розшукових) дій та застосування запобіжних заходів.

Саме через зазначені процесуальні механізми реалізується значна частина владних повноважень сторони обвинувачення. Водночас законодавець встановив судовий контроль за їх застосуванням, що обумовлює необхідність належного процесуального обґрунтування відповідних клопотань.

Пандемія COVID-19 суттєво вплинула на діяльність слідчих суддів та порядок розгляду відповідних клопотань. У багатьох судах було запроваджено спеціальний режим роботи, обмежено доступ сторонніх осіб до приміщень судів, скорочено кількість судових засідань, що проводилися в очному форматі.

У цих умовах особливого значення набули якість та повнота підготовки процесуальних документів. Якщо до пандемії окремі недоліки клопотання могли бути усунені шляхом безпосереднього спілкування із прокурором або під час судового розгляду, то за умов дистанційної взаємодії будь-які помилки могли призвести до істотного затягування строків досудового розслідування.

Суттєвого значення набула і проблема застосування запобіжних заходів. Під час пандемії виникла необхідність пошуку балансу між забезпеченням належної процесуальної поведінки підозрюваного та мінімізацією ризиків поширення інфекційної хвороби.

Особливо гостро це питання постало щодо застосування тримання під вартою. З одного боку, слідчий та прокурор були зобов'язані забезпечити

досягнення мети запобіжного заходу, а з іншого — враховувати можливі ризики поширення COVID-19 в установах позбавлення волі.

У результаті пандемія стимулювала більш активне використання альтернативних запобіжних заходів, зокрема домашнього арешту, особистого зобов'язання та застави. Водночас це вимагало від слідчого більш ретельного обґрунтування відповідних клопотань та оцінки ризиків, передбачених статтею 177 КПК України [43].

Окремим напрямом процесуальної діяльності слідчого виступає підготовка клопотань про проведення негласних слідчих (розшукових) дій. В умовах пандемії COVID-19 роль таких заходів певною мірою зросла, оскільки окремі форми отримання доказової інформації без безпосереднього контакту між учасниками кримінального провадження виявилися більш безпечними з точки зору епідемічних ризиків.

Разом із тим проведення негласних слідчих (розшукових) дій потребує особливо ретельного процесуального оформлення, оскільки пов'язане з тимчасовим обмеженням конституційних прав і свобод людини. Саме тому процесуальна компетенція слідчого в цій сфері реалізується через належне обґрунтування необхідності застосування відповідних заходів та забезпечення дотримання принципу пропорційності втручання в права особи.

Важливим наслідком пандемії стало прискорення цифровізації процесуальної діяльності слідчого. Значна частина погоджень із прокурором почала здійснюватися з використанням електронних засобів комунікації. Активніше почали використовуватися електронні документи, електронний цифровий підпис, системи електронного документообігу та віддаленого доступу до інформаційних ресурсів.

Практика показала, що значна кількість процесуальних рішень може готуватися та погоджуватися без необхідності особистих зустрічей між суб'єктами кримінального провадження. У результаті відбулося суттєве скорочення часових витрат на виконання окремих процесуальних процедур.

Аналіз діяльності органів досудового розслідування в умовах пандемії дозволяє дійти висновку, що процесуальна компетенція слідчого має комплексний характер та реалізується через три взаємопов'язані напрями діяльності.

Перший напрям становить організаційний блок, який охоплює планування розслідування, координацію діяльності учасників кримінального провадження, організацію взаємодії з оперативними підрозділами та забезпечення належного функціонування механізму розслідування.

Другий напрям утворює доказовий блок діяльності, що реалізується через проведення слідчих (розшукових) дій та безпосереднє отримання доказової інформації.

Третій напрям становить процесуально-розпорядчий блок, який включає прийняття процесуальних рішень, підготовку процесуальних документів, погодження клопотань із прокурором та взаємодію зі слідчим суддею.

Саме сукупність зазначених елементів формує зміст сучасної процесуальної компетенції слідчого.

Таким чином, пандемія COVID-19 не змінила сутності процесуальної компетенції слідчого, однак істотно вплинула на форми та способи її реалізації. Організаційна діяльність набула додаткового змісту, пов'язаного із забезпеченням біологічної безпеки. Проведення слідчих (розшукових) дій почало здійснюватися з урахуванням епідемічних ризиків та можливостей дистанційної взаємодії. Процесуально-розпорядчий блок діяльності зазнав суттєвої цифровізації та адаптації до нових умов функціонування системи кримінальної юстиції.

У зв'язку з цим процесуальну компетенцію слідчого доцільно визначати як встановлену кримінальним процесуальним законодавством систему прав, обов'язків та повноважень, що реалізуються через організаційний, доказовий та процесуально-розпорядчий блоки діяльності й забезпечують ефективне здійснення досудового розслідування, у тому числі в умовах надзвичайних ситуацій біологічного характеру, зокрема пандемії COVID-19.

1.3. Вплив COVID-19 на характер слідчої діяльності з організації розслідування кримінальних правопорушень.

Пандемія коронавірусної хвороби COVID-19 стала безпрецедентним викликом для функціонування державних інституцій усього світу, у тому числі для правоохоронної системи та органів досудового розслідування. Запровадження карантинних обмежень, необхідність дотримання протиепідемічних заходів, високий ризик інфікування учасників кримінального провадження та працівників правоохоронних органів суттєво вплинули на організацію та тактику проведення слідчих (розшукових) дій. У зв'язку з цим виникла необхідність адаптації традиційних підходів до організації досудового розслідування до нових умов функціонування системи кримінальної юстиції.

Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я визнаються найвищою соціальною цінністю. У контексті пандемії COVID-19 зазначене конституційне положення набуло особливого значення, оскільки держава була зобов'язана забезпечити не лише ефективне розслідування кримінальних правопорушень, а й належний рівень безпеки для всіх учасників кримінального провадження. Це обумовило необхідність пошуку нових організаційних і тактичних рішень, спрямованих на мінімізацію ризиків інфікування під час здійснення слідчої діяльності.

Слід зазначити, що COVID-19 суттєво відрізняється від інших інфекційних захворювань, які раніше розглядалися у криміналістичних дослідженнях. Якщо ВІЛ-інфекція передається переважно через кров та інші біологічні рідини, а туберкульоз здебільшого пов'язаний із тривалим контактом із хворою особою, то SARS-CoV-2 характеризується високою контагіозністю, можливістю передачі від безсимптомних носіїв та швидким поширенням у закритих приміщеннях. Саме тому практично кожна слідча (розшукова) дія, що передбачає безпосереднє спілкування між людьми, потенційно створює ризик інфікування.

Пандемія показала, що працівники Національної поліції України та інших правоохоронних органів належать до категорії осіб із підвищеним професійним

ризиком зараження COVID-19. Це обумовлено специфікою їхньої діяльності, яка передбачає постійні контакти з великою кількістю осіб, у тому числі з підозрюваними, потерпілими, свідками, затриманими, адвокатами, експертами та іншими учасниками кримінального провадження. На відміну від багатьох інших професій, слідчий не має можливості самостійно обирати коло осіб, з якими йому необхідно взаємодіяти, що значно ускладнює забезпечення епідемічної безпеки.

Особливого значення в умовах пандемії набула проблема своєчасного отримання інформації про можливе інфікування учасників кримінального провадження. Наявність у слідчого відомостей про захворювання особи на COVID-19 або про її перебування в зоні підвищеного епідемічного ризику дозволяє заздалегідь скоригувати організацію проведення процесуальних дій, визначити оптимальне місце їх проведення, обрати необхідні засоби індивідуального захисту та мінімізувати кількість осіб, які братимуть участь у відповідній слідчій дії. Водночас значна частина випадків інфікування COVID-19 характеризується безсимптомним перебігом, що суттєво ускладнює виявлення потенційних джерел зараження.

Вплив пандемії найбільш помітно проявився в організації таких слідчих (розшукових) дій, як допит, одночасний допит, пред'явлення для впізнання, слідчий експеримент, обшук, огляд місця події та освідчування особи. До пандемії основна увага приділялася забезпеченню повноти отримання доказової інформації та дотриманню процесуальних гарантій. Після поширення COVID-19 до цих завдань додалося ще одне – забезпечення санітарно-епідемічної безпеки всіх учасників кримінального провадження.

Так, під час проведення допиту виникла необхідність перегляду традиційних тактичних рекомендацій. Якщо раніше ефективність допиту значною мірою залежала від тривалого безпосереднього психологічного контакту між слідчим та допитуваною особою, то в умовах пандемії пріоритетного значення набули питання скорочення часу спілкування, дотримання дистанції, використання засобів індивідуального захисту та

застосування дистанційних засобів комунікації. У багатьох випадках почали активно використовуватися відеоконференції та інші цифрові технології, що дозволяло забезпечити безперервність процесу розслідування без створення додаткових ризиків зараження.

Істотних змін зазнала також організація проведення обшуків та оглядів місця події. Під час планування таких слідчих (розшукових) дій слідчий змушений враховувати не лише криміналістичні особливості конкретної слідчої ситуації, але й можливі епідемічні ризики. Це стосується забезпечення учасників засобами індивідуального захисту, використання дезінфекційних засобів, обмеження кількості залучених осіб та організації належної вентиляції приміщень. У випадках проведення слідчих дій за місцем проживання осіб, які перебували на самоізоляції або проходили лікування від COVID-19, виникала необхідність застосування додаткових заходів безпеки.

Особливу складність становили випадки затримання осіб та їх конвоювання. На практиці працівники поліції нерідко були змушені здійснювати затримання осіб, про стан здоров'я яких не було жодної достовірної інформації. За таких умов виникла потреба у впровадженні універсального принципу перестороги, відповідно до якого кожна особа розглядається як потенційний носій інфекції. Такий підхід дозволяє мінімізувати ризики зараження працівників поліції та інших учасників кримінального провадження незалежно від наявності або відсутності інформації про захворювання конкретної особи.

Важливим наслідком пандемії стала активна цифровізація кримінального провадження. Саме COVID-19 значною мірою прискорив впровадження електронного документообігу, використання систем відеоконференцзв'язку та інших інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності правоохоронних органів. Те, що раніше розглядалося як перспективний напрям розвитку кримінального процесу, в умовах пандемії перетворилося на практичну необхідність. Внаслідок цього відбулися суттєві зміни в організації роботи слідчих підрозділів та взаємодії між учасниками кримінального провадження.

Таким чином, пандемія COVID-19 справила комплексний вплив на характер слідчої діяльності з організації розслідування кримінальних правопорушень. Вона обумовила необхідність перегляду традиційних криміналістичних рекомендацій, впровадження нових організаційних і тактичних підходів, посилення вимог до особистої безпеки учасників кримінального провадження та активного використання цифрових технологій. У сучасних умовах ефективність досудового розслідування значною мірою залежить від здатності слідчого поєднувати досягнення криміналістичної науки із вимогами епідемічної безпеки, забезпечуючи одночасно як отримання доказової інформації, так і захист життя та здоров'я всіх учасників кримінального провадження.

Це дає підстави стверджувати, що COVID-19 став одним із чинників трансформації сучасної слідчої діяльності та започаткував формування нового напрямку криміналістичних досліджень, пов'язаного з організацією та тактикою розслідування кримінальних правопорушень в умовах біологічних загроз.

Вплив пандемії COVID-19 на діяльність органів досудового розслідування не обмежувався лише необхідністю застосування засобів індивідуального захисту чи дотримання санітарно-епідемічних вимог. Насправді пандемія зумовила трансформацію всієї системи організації слідчої діяльності, починаючи від планування розслідування та закінчуючи безпосереднім проведенням окремих слідчих (розшукових) дій. За таких умов слідчий змушений був одночасно вирішувати два взаємопов'язані завдання: забезпечувати ефективне розслідування кримінального правопорушення та мінімізувати ризики поширення інфекційного захворювання серед учасників кримінального провадження.

Слід погодитися з позицією Р.С. Белкіна, який визначав організацію проведення слідчої дії як комплекс заходів, спрямованих на вибір найбільш ефективних засобів і прийомів для досягнення поставленої мети [3]. В умовах пандемії COVID-19 до традиційних елементів організації слідчих (розшукових)

дій додався ще один обов'язковий компонент – оцінка епідемічних ризиків та планування заходів біологічної безпеки.

Першочергового значення набуває етап підготовки до проведення слідчої (розшукової) дії. Якщо до пандемії підготовка охоплювала визначення часу, місця, учасників та технічного забезпечення процесуальної дії, то після поширення COVID-19 вона доповнилася необхідністю встановлення епідемічного статусу учасників, оцінкою можливості проведення дії дистанційно, підготовкою засобів індивідуального захисту та організацією безпечного середовища для роботи.

Особливо важливим є встановлення кола осіб, участь яких є дійсно необхідною для проведення конкретної слідчої (розшукової) дії. Аналіз практики свідчить, що до пандемії до проведення окремих процесуальних заходів нерідко залучалося значно більше осіб, ніж це було об'єктивно необхідно. В умовах поширення COVID-19 виникла потреба у мінімізації кількості учасників, залишаючи лише тих осіб, без участі яких проведення процесуальної дії є неможливим або істотно ускладненим.

Особливої актуальності набуло питання вибору місця проведення слідчих (розшукових) дій. Якщо раніше визначальними критеріями були зручність та процесуальна доцільність, то під час пандемії до них додалися вимоги щодо вентиляції приміщення, можливості забезпечення соціальної дистанції, наявності засобів дезінфекції та можливості обмеження сторонніх контактів. У багатьох випадках це вимагало зміни усталених підходів до організації роботи слідчих підрозділів.

Суттєвих змін зазнала і тактика допиту. Традиційно допит розглядається як одна з найбільш поширених та ефективних слідчих (розшукових) дій, результативність якої значною мірою залежить від психологічного контакту між слідчим і допитуваною особою. Водночас пандемія COVID-19 обумовила необхідність перегляду окремих тактичних прийомів.

Зокрема, під час проведення допиту доцільним стало: скорочення тривалості безпосереднього контакту між учасниками; використання просторих

приміщень із належною вентиляцією; забезпечення фізичної дистанції; застосування відеоконференцзв'язку у випадках, коли це не суперечить вимогам кримінального процесуального законодавства; використання електронних засобів обміну документами.

У таких умовах окремі класичні тактичні прийоми, спрямовані на тривале психологічне спостереження за поведінкою допитуваного, втратили частину своєї ефективності через необхідність носіння масок, захисних екранів та інших засобів захисту.

Значних змін зазнала також організація проведення обшуку. Особливість цієї слідчої (розшукової) дії полягає в тому, що вона часто здійснюється в житлових або службових приміщеннях, де слідчий заздалегідь не може повною мірою контролювати епідемічну ситуацію. Саме тому під час підготовки до проведення обшуку особливого значення набуває забезпечення учасників необхідними засобами захисту, визначення оптимальної кількості членів слідчо-оперативної групи та мінімізація часу перебування в приміщенні.

Крім того, виникла необхідність враховувати можливість перебування серед присутніх осіб хворих або потенційно інфікованих COVID-19. У таких випадках доцільним є використання принципу універсальної перестороги, відповідно до якого кожна особа розглядається як потенційне джерело інфекції.

Аналогічні підходи застосовуються під час проведення огляду місця події. Особливу складність становлять випадки, коли огляд здійснюється в медичних установах, місцях масового перебування людей або приміщеннях, де перебували особи з підтвердженим діагнозом COVID-19. За таких умов необхідним є залучення спеціалістів, використання відповідних засобів індивідуального захисту та суворе дотримання санітарно-епідемічних правил.

Окремого розгляду потребує проведення слідчого експерименту. Специфіка цієї слідчої дії часто передбачає відтворення певних обставин події за участю кількох осіб. У період пандемії це створювало додаткові ризики зараження, що обумовлювало необхідність максимальної оптимізації кількості учасників та скорочення часу проведення експерименту. У ряді випадків частина

елементів слідчого експерименту могла бути замінена використанням фото-, відеофіксації або комп'ютерного моделювання.

Важливим напрямом трансформації слідчої діяльності стала цифровізація процесу розслідування. Пандемія фактично прискорила впровадження технологій, які до цього перебували на стадії поступового розвитку. Насамперед це стосується використання відеоконференцзв'язку, електронного документообігу, електронних баз даних та дистанційної взаємодії між суб'єктами кримінального провадження.

Практика показала, що значна частина процесуальних завдань може бути виконана без безпосереднього контакту між учасниками. Це не лише зменшує ризик інфікування, але й сприяє економії часу та ресурсів. Саме тому досвід, отриманий під час пандемії COVID-19, зберігає свою актуальність і після завершення гострої фази пандемії.

Суттєвих змін потребувала й організація роботи слідчих підрозділів загалом. Керівники органів досудового розслідування були змушені розробляти нові алгоритми планування роботи, організовувати чергування працівників, забезпечувати їх засобами індивідуального захисту, контролювати стан здоров'я особового складу та забезпечувати безперервність розслідування кримінальних проваджень навіть в умовах захворювання окремих співробітників.

Таким чином, пандемія COVID-19 стала каталізатором суттєвих змін у сфері організації розслідування кримінальних правопорушень. Вона вплинула на всі складові слідчої діяльності: планування, підготовку, проведення та документування слідчих (розшукових) дій. У результаті сформувалися нові організаційно-тактичні підходи, засновані на поєднанні вимог криміналістичної ефективності та біологічної безпеки. Саме ці підходи сьогодні становлять основу подальшого розвитку криміналістичної науки в умовах сучасних глобальних біологічних загроз.

Дослідивши у попередніх підрозділах сучасний стан наукової розробленості проблематики COVID-19, доцільно звернути увагу на способи передачі коронавірусної інфекції та фактори ризику зараження, оскільки саме

вони визначають характер організаційних і тактичних рішень, які приймає слідчий під час здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Під способом інфікування COVID-19 доцільно розуміти сукупність умов, механізмів і шляхів передачі вірусу SARS-CoV-2 від інфікованої особи до здорової, внаслідок чого виникає ризик зараження та подальшого розвитку захворювання.

Після появи COVID-19 значна кількість наукових досліджень була присвячена встановленню механізмів передачі вірусу. На сьогодні загально визнаним є висновок про те, що основним способом поширення SARS-CoV-2 виступає аерозольний або повітряно-крапельний механізм передачі.

Під час кашлю, чхання, розмови, співу або навіть звичайного дихання інфікована особа виділяє в навколишнє середовище дрібні краплі та аерозольні частинки, що містять вірусні частинки. Найдрібніші аерозолі можуть тривалий час перебувати у повітрі та поширюватися на значні відстані в межах закритого приміщення. Саме тому найбільшу небезпеку становлять приміщення з недостатнім повітрообміном, відсутністю вентиляції та значним скупченням людей.

Особливістю COVID-19 є те, що зараження може відбуватися навіть за відсутності видимих симптомів захворювання у джерела інфекції. Встановлено, що людина здатна поширювати вірус за декілька днів до появи клінічних проявів захворювання, а в окремих випадках – протягом усього періоду безсимптомного перебігу хвороби. Саме ця особливість значною мірою ускладнила боротьбу з пандемією та суттєво вплинула на діяльність правоохоронних органів.

Крім аерозольного механізму передачі, науковці не виключають можливість контактного шляху зараження. У таких випадках вірус потрапляє на слизові оболонки людини через забруднені руки після контакту з інфікованими поверхнями. Однак сучасні дослідження свідчать, що роль цього способу передачі є значно меншою порівняно з аерозольним поширенням вірусу.

Особливого значення проблема передачі COVID-19 набуває під час здійснення досудового розслідування. Практично всі основні слідчі (розшукові) дії передбачають безпосередній контакт між учасниками кримінального провадження. Допит, обшук, пред'явлення для впізнання, слідчий експеримент, освідування особи та інші процесуальні дії можуть створювати умови для передачі вірусу між слідчим, підозрюваним, потерпілим, свідком, захисником та іншими учасниками кримінального провадження.

Особливо високий ризик зараження виникає під час проведення допиту. Традиційно ця слідча дія передбачає тривале спілкування між слідчим та допитуваною особою у закритому приміщенні. За відсутності належної вентиляції навіть одна інфікована особа може стати джерелом зараження інших учасників процесуальної дії.

Не менш небезпечними є обшуки та огляди місця події. На відміну від допиту, слідчий заздалегідь не володіє інформацією про епідемічний стан приміщення або осіб, які там перебувають. Саме тому під час проведення таких слідчих (розшукових) дій особливого значення набуває принцип універсальної перестороги, відповідно до якого кожна особа розглядається як потенційний носій інфекції.

Аналіз сучасних наукових джерел дозволяє виокремити основні фактори ризику зараження COVID-19 під час здійснення слідчої діяльності.

До першої групи належать організаційні фактори: велика кількість учасників процесуальної дії; тривале перебування в одному приміщенні; відсутність належної вентиляції; неможливість дотримання фізичної дистанції; інтенсивне пересування учасників.

Другу групу становлять професійні фактори: постійний контакт слідчого з великою кількістю осіб; проведення процесуальних дій у різних локаціях; взаємодія із затриманими особами; робота в ізоляторах тимчасового тримання; участь у проведенні обшуків та оглядів місця події.

До третьої групи належать індивідуальні фактори ризику: вік учасників кримінального провадження; стан імунної системи; наявність хронічних захворювань; рівень вакцинації; дотримання правил особистої гігієни.

Особливої уваги заслуговують фактори ризику, пов'язані із закритими приміщеннями. Дослідження пандемії показали, що основна частина випадків інфікування відбувалася саме в умовах недостатнього повітрообміну. Для слідчої діяльності це має принципове значення, оскільки більшість процесуальних дій проводяться в службових кабінетах, приміщеннях органів поліції, судах, установах виконання покарань та інших закритих об'єктах.

Саме тому сучасні рекомендації щодо організації досудового розслідування передбачають необхідність регулярного провітрювання приміщень, використання систем вентиляції, мінімізації кількості учасників процесуальних дій, застосування засобів індивідуального захисту та активного використання дистанційних форм комунікації.

Таким чином, COVID-19 має специфічний механізм передачі, основу якого становить аерозольне поширення вірусу SARS-CoV-2. Для слідчої діяльності найбільшу небезпеку становлять ситуації, пов'язані з тривалим перебуванням учасників кримінального провадження у закритих приміщеннях, проведенням допитів, обшуків, оглядів та інших процесуальних дій, що супроводжуються безпосереднім контактом між людьми. Врахування способів передачі коронавірусної інфекції та факторів ризику зараження є необхідною передумовою ефективної організації досудового розслідування та забезпечення безпеки всіх учасників кримінального провадження.

Висновки до розділу 1.

Проведене дослідження сучасного стану наукової розробленості ризику інфікування COVID-19 та його впливу на організацію діяльності органів досудового розслідування дало змогу сформулювати низку теоретичних положень, практичних висновків і пропозицій, які характеризують наукову новизну одержаних результатів. Дослідження підтвердило, що пандемія коронавірусної хвороби стала одним із найбільш масштабних викликів для системи кримінальної юстиції та суттєво вплинула на характер організації слідчої діяльності, проведення слідчих (розшукових) дій та забезпечення безпеки учасників кримінального провадження.

Досліджено сучасний стан наукової розробленості проблеми ризику інфікування COVID-19 у медичних, епідеміологічних, соціологічних та юридичних дослідженнях. Встановлено, що протягом 2020–2025 років сформувався значний масив міждисциплінарних наукових знань щодо механізмів передачі вірусу SARS-CoV-2, факторів ризику зараження, профілактичних заходів та особливостей функціонування державних інституцій в умовах пандемії. Водночас з'ясовано, що криміналістичний аспект зазначеної проблематики залишається недостатньо розробленим, а питання забезпечення біологічної безпеки під час проведення слідчих (розшукових) дій не отримали належного комплексного висвітлення в науковій літературі.

Вивчено основні концептуальні підходи до розуміння ризику інфікування COVID-19. Встановлено, що сучасна наука розглядає ризик зараження як складне міждисциплінарне явище, формування якого залежить від сукупності медико-біологічних, епідеміологічних, організаційних, професійних та поведінкових чинників. З'ясовано, що медико-біологічний підхід акцентує увагу на властивостях вірусу та особливостях імунної відповіді організму, епідеміологічний – на закономірностях поширення інфекції в популяції, а соціально-поведінковий – на впливі людської поведінки та соціальних практик на масштаби поширення захворювання.

Доведено, що особливості механізму передачі SARS-CoV-2 суттєво вплинули на організацію діяльності органів досудового розслідування. Встановлено, що високий рівень контагіозності вірусу, можливість його передачі аерозольним шляхом та здатність безсимптомних носіїв бути джерелом інфекції обумовили необхідність перегляду традиційних підходів до організації процесуальної діяльності та проведення слідчих (розшукових) дій. Уперше в сучасній криміналістиці питання біологічної безпеки набули самостійного значення як чинник, що безпосередньо впливає на ефективність досудового розслідування.

Обґрунтовано, що професійний ризик інфікування працівників правоохоронних органів має самостійну криміналістичну природу та відрізняється від ризиків, характерних для інших професійних груп. Встановлено, що специфіка діяльності слідчого полягає в необхідності постійної взаємодії з невизначеним колом осіб, проведенні процесуальних дій у різних умовах, обмежених можливостях контролю за епідемічним статусом учасників кримінального провадження та необхідності виконання службових обов'язків незалежно від рівня епідемічної небезпеки. Це дозволяє розглядати професійний ризик інфікування слідчого як окремий об'єкт криміналістичного дослідження.

З'ясовано, що найбільший ризик інфікування учасників кримінального провадження виникає під час проведення слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із безпосереднім спілкуванням між людьми. До таких дій належать допит, одночасний допит, пред'явлення для впізнання, обшук, слідчий експеримент, освідування та інші процесуальні дії, що передбачають тривале перебування декількох осіб у закритому приміщенні та активну комунікативну взаємодію. Встановлено, що саме вербальні слідчі (розшукові) дії потребують найбільш суттєвої адаптації до умов біологічних загроз.

Аргументовано, що ризик інфікування COVID-19 під час проведення слідчих (розшукових) дій доцільно розглядати як комплексну криміналістичну категорію, яка характеризує ймовірність зараження учасників кримінального провадження внаслідок впливу сукупності біологічних, організаційних,

професійних та поведінкових факторів. Такий підхід дозволяє інтегрувати до системи криміналістичного забезпечення діяльності слідчого сучасні досягнення медицини, епідеміології та інформаційних технологій.

Удосконалено наукові уявлення про структуру факторів ризику інфікування під час проведення слідчих (розшукових) дій. Запропоновано класифікувати їх на чотири взаємопов'язані групи: біологічні, організаційні, професійні та поведінкові. Доведено, що така класифікація дозволяє більш об'єктивно оцінювати рівень небезпеки конкретної слідчої ситуації та обирати найбільш ефективні заходи профілактики зараження.

Доведено, що пандемія COVID-19 стала каталізатором формування нового напрямку криміналістичних досліджень, пов'язаного із забезпеченням біологічної безпеки учасників кримінального провадження. Встановлено, що традиційні криміналістичні рекомендації щодо організації та тактики проведення слідчих (розшукових) дій потребують адаптації до умов біологічних загроз. При цьому основною метою такої адаптації є забезпечення балансу між ефективністю отримання доказової інформації та захистом життя і здоров'я учасників кримінального провадження.

Обґрунтовано доцільність розгляду санітарно-епідемічного забезпечення як самостійного елемента криміналістичного забезпечення діяльності слідчого. Встановлено, що ефективна організація досудового розслідування в умовах пандемії повинна включати не лише процесуальні, криміналістичні та організаційні заходи, але й комплекс профілактичних дій, спрямованих на мінімізацію ризику інфікування учасників кримінального провадження.

Досліджено вплив пандемії COVID-19 на тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій. Встановлено, що використання засобів індивідуального захисту, дотримання фізичної дистанції та інші протиепідемічні заходи суттєво впливають на можливість сприйняття невербальної інформації, встановлення психологічного контакту та застосування окремих тактичних прийомів. Доведено необхідність посилення уваги до вербальних характеристик

поведінки особи та ширшого використання технічних засобів фіксації процесуальної діяльності.

З'ясовано, що одним із найбільш перспективних напрямів мінімізації ризику інфікування є використання дистанційних технологій під час здійснення кримінального провадження. Доведено, що відеоконференцзв'язок, електронний документообіг та інші форми цифрової взаємодії дозволяють забезпечити безперервність досудового розслідування без істотного зниження його ефективності. Водночас аргументовано необхідність подальшого вдосконалення процесуальних гарантій та механізмів інформаційної безпеки під час використання таких технологій.

Уперше обґрунтовано необхідність розроблення спеціалізованих криміналістичних алгоритмів оцінки ризику інфікування під час проведення окремих видів слідчих (розшукових) дій. Запропоновано враховувати при їх формуванні особливості механізму передачі інфекції, кількість учасників процесуальної дії, тривалість контакту, характеристики приміщення, рівень вентиляції, використання засобів індивідуального захисту та інші фактори, що впливають на ймовірність зараження.

Аргументовано, що подальший розвиток криміналістики повинен здійснюватися з урахуванням досвіду пандемії COVID-19 та можливості виникнення нових біологічних загроз у майбутньому. Встановлено, що забезпечення біологічної безпеки має стати одним із пріоритетних напрямів удосконалення організації досудового розслідування, професійної підготовки слідчих та розвитку криміналістичних рекомендацій.

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що пандемія COVID-19 не лише актуалізувала проблему ризику інфікування учасників кримінального провадження, але й сприяла формуванню нових наукових підходів до організації слідчої діяльності. Отримані висновки створюють теоретичне підґрунтя для подальшого розвитку криміналістичного забезпечення досудового розслідування в умовах біологічних загроз та можуть бути використані під час удосконалення законодавства, підготовки працівників правоохоронних органів і

розроблення сучасних методичних рекомендацій щодо проведення слідчих (розшукових) дій.

У результаті проведеного дослідження доведено, що процесуальна компетенція слідчого являє собою не лише сукупність передбачених кримінальним процесуальним законодавством прав та обов'язків, а й складну функціональну систему повноважень, реалізація яких забезпечує ефективне досягнення завдань кримінального провадження. Встановлено, що сучасний зміст процесуальної компетенції слідчого найбільш повно розкривається через взаємодію трьох основних блоків діяльності: організаційного, доказового та процесуально-розпорядчого. Саме така структура дозволяє комплексно оцінити місце слідчого в механізмі досудового розслідування та визначити особливості реалізації його повноважень в умовах надзвичайних ситуацій біологічного характеру.

Досліджено організаційний блок діяльності слідчого та встановлено, що він займає ключове місце в структурі реалізації процесуальної компетенції. На відміну від традиційних наукових підходів, які переважно акцентують увагу на проведенні слідчих (розшукових) дій, доведено, що саме організаційна діяльність створює необхідні передумови для ефективного отримання доказової інформації та прийняття законних процесуальних рішень. З'ясовано, що організаційна діяльність включає планування розслідування, висунення та перевірку слідчих версій, координацію взаємодії з оперативними підрозділами, визначення послідовності проведення процесуальних дій, контроль за виконанням доручень та управління інформаційними потоками в межах кримінального провадження.

Обґрунтовано, що пандемія COVID-19 істотно трансформувала зміст організаційної діяльності слідчого. Якщо до початку пандемії основна увага приділялася питанням процесуального забезпечення розслідування, то після поширення коронавірусної хвороби виникла необхідність врахування епідемічної ситуації, оцінки ризиків інфікування учасників кримінального провадження, використання дистанційних форм взаємодії та впровадження

нових організаційних моделей діяльності. У зв'язку з цим доведено, що забезпечення біологічної безпеки стало самостійним елементом організаційної компетенції слідчого, який повинен враховуватися під час планування та здійснення досудового розслідування.

Уперше аргументовано, що в умовах пандемії COVID-19 організаційний блок діяльності слідчого доцільно розглядати як систему заходів подвійного призначення, спрямованих одночасно на досягнення завдань кримінального провадження та мінімізацію ризиків поширення інфекційних захворювань серед учасників процесуальної діяльності. Такий підхід дозволяє поєднати вимоги кримінального процесуального законодавства із сучасними вимогами епідемічної безпеки.

Вивчено особливості реалізації процесуальної компетенції слідчого під час проведення слідчих (розшукових) дій. Встановлено, що саме через проведення допитів, обшуків, оглядів, пред'явлення для впізнання, слідчих експериментів, освідування та інших процесуальних дій відбувається основне формування доказової бази кримінального провадження. Доведено, що проведення слідчих (розшукових) дій виступає центральним елементом доказового блоку діяльності слідчого та є практичною формою реалізації більшості його процесуальних повноважень.

З'ясовано, що пандемія COVID-19 суттєво вплинула на характер проведення слідчих (розшукових) дій. Встановлено, що необхідність дотримання карантинних обмежень, використання засобів індивідуального захисту, забезпечення фізичної дистанції та мінімізації безпосередніх контактів між учасниками кримінального провадження обумовила перегляд окремих криміналістичних рекомендацій щодо тактики проведення процесуальних дій. Особливо це стосується допиту як найбільш поширеної форми отримання доказової інформації з особистісних джерел.

Доведено, що використання захисних масок, захисних екранів та інших протиепідемічних засобів істотно вплинуло на можливості сприйняття невербальної інформації, встановлення психологічного контакту між слідчим та

допитуваною особою, а також на ефективність застосування окремих тактичних прийомів. У зв'язку з цим обґрунтовано необхідність адаптації традиційних криміналістичних рекомендацій до умов біологічних загроз та посилення уваги до вербальних аспектів комунікації під час проведення процесуальних дій.

Аргументовано, що одним із найбільш вагомих наслідків пандемії стало прискорення цифровізації слідчої діяльності. Встановлено, що використання відеоконференцзв'язку, електронного документообігу, систем дистанційного погодження процесуальних документів та інших цифрових технологій дозволило забезпечити безперервність функціонування органів досудового розслідування навіть в умовах жорстких карантинних обмежень. Водночас доведено, що цифровізація слідчої діяльності не має тимчасового характеру та повинна розглядатися як один із пріоритетних напрямів подальшого розвитку кримінального провадження.

Досліджено процесуально-розпорядчий блок діяльності слідчого, який охоплює підготовку, прийняття та погодження процесуальних рішень, складання процесуальних документів, підготовку клопотань до слідчого судді та взаємодію з прокурором як процесуальним керівником. Встановлено, що саме через зазначений блок реалізується значна частина владно-розпорядчих повноважень слідчого та забезпечується процесуальне оформлення результатів досудового розслідування.

Обґрунтовано, що пандемія COVID-19 суттєво вплинула на порядок реалізації процесуально-розпорядчих повноважень слідчого. Встановлено, що обмеження доступу до адміністративних будівель, дистанційний режим роботи окремих державних органів та необхідність мінімізації особистих контактів сприяли активному впровадженню електронних форм погодження процесуальних документів, використанню електронного цифрового підпису та розвитку електронного документообігу в кримінальному провадженні.

Уперше доведено, що пандемія COVID-19 фактично стала каталізатором модернізації механізму реалізації процесуальної компетенції слідчого. Незважаючи на те, що зміст процесуальних повноважень слідчого залишився

незмінним, форми та способи їх реалізації зазнали суттєвої трансформації. У результаті сформувалися нові підходи до організації слідчої діяльності, засновані на поєднанні традиційних криміналістичних засобів із сучасними цифровими технологіями та механізмами забезпечення біологічної безпеки.

У результаті проведеного дослідження доведено, що пандемія коронавірусної хвороби COVID-19 стала одним із найбільш масштабних факторів трансформації сучасної слідчої діяльності та суттєво вплинула на всі елементи механізму організації досудового розслідування. На відміну від традиційних криміналістичних загроз, пов'язаних із протидією розслідуванню, дефіцитом доказової інформації або організаційними труднощами, пандемія створила принципово нові умови функціонування системи кримінальної юстиції, за яких необхідність забезпечення ефективності розслідування поєдналася з обов'язком гарантування безпеки життя та здоров'я учасників кримінального провадження.

Досліджено сучасний стан наукової розробленості проблематики впливу COVID-19 на діяльність органів досудового розслідування. Встановлено, що більшість наукових праць присвячена медичним, епідеміологічним та соціальним аспектам пандемії, тоді як криміналістичні проблеми організації розслідування кримінальних правопорушень в умовах біологічних загроз залишаються недостатньо дослідженими. З'ясовано, що питання забезпечення біологічної безпеки під час проведення слідчих (розшукових) дій фактично сформували новий самостійний напрям криміналістичних досліджень.

Обґрунтовано, що пандемія COVID-19 суттєво змінила зміст організаційної діяльності слідчого. Якщо до поширення коронавірусної інфекції основна увага приділялася плануванню розслідування, координації взаємодії між суб'єктами кримінального провадження та забезпеченню належної послідовності проведення процесуальних дій, то в умовах пандемії до зазначених завдань додалися питання оцінки епідемічних ризиків, прогнозування можливості інфікування учасників кримінального провадження та організації безпечного середовища для проведення процесуальних заходів. У зв'язку з цим

забезпечення біологічної безпеки стало невід'ємним елементом організації досудового розслідування.

Вивчено особливості механізму передачі SARS-CoV-2 та їх вплив на характер слідчої діяльності. Встановлено, що висока контагіозність вірусу, його аерозольний механізм поширення та можливість передачі від безсимптомних носіїв обумовлюють необхідність перегляду традиційних підходів до організації більшості слідчих (розшукових) дій. Доведено, що практично кожна процесуальна дія, пов'язана з безпосереднім контактом між людьми, потенційно створює ризик інфікування та потребує впровадження додаткових організаційних і тактичних заходів безпеки.

З'ясовано, що найбільший ризик зараження COVID-19 виникає під час проведення допиту, одночасного допиту, пред'явлення для впізнання, обшуку, огляду місця події, освідчування особи та слідчого експерименту. Встановлено, що зазначені процесуальні дії характеризуються тривалим перебуванням кількох осіб у спільному просторі, активною комунікацією та неможливістю повного виключення особистих контактів між учасниками кримінального провадження. Саме тому вони потребують найбільшої адаптації до умов біологічних загроз.

Аргументовано, що вплив пандемії найбільшою мірою проявився у трансформації тактичних засад проведення вербальних слідчих (розшукових) дій. Доведено, що використання захисних масок, фізичне дистанціювання, застосування захисних екранів та скорочення тривалості особистого спілкування істотно вплинули на механізм встановлення психологічного контакту між слідчим та учасниками кримінального провадження. Встановлено, що традиційні криміналістичні рекомендації щодо оцінки невербальної поведінки особи частково втратили ефективність, що обумовило необхідність посилення уваги до змісту показань, особливостей мовлення та інших вербальних характеристик комунікації.

Доведено, що одним із найбільш важливих наслідків пандемії стала активна цифровізація слідчої діяльності. Встановлено, що використання відеоконференцзв'язку, електронного документообігу, цифрових засобів

фіксації доказової інформації та сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дозволило забезпечити безперервність функціонування органів досудового розслідування навіть в умовах жорстких карантинних обмежень. При цьому цифровізація не лише зменшила ризик інфікування учасників кримінального провадження, але й сприяла підвищенню оперативності здійснення процесуальної діяльності.

Обґрунтовано, що досвід пандемії COVID-19 підтвердив доцільність більш широкого використання дистанційних форм комунікації під час здійснення кримінального провадження. Встановлено, що окремі процесуальні дії можуть проводитися із застосуванням сучасних цифрових технологій без істотного зниження їх доказового значення. Це створює передумови для подальшого розвитку електронного кримінального провадження та вдосконалення нормативного регулювання дистанційної процесуальної взаємодії.

Досліджено вплив пандемії на організацію діяльності слідчих підрозділів. Встановлено, що керівники органів досудового розслідування були змушені впроваджувати нові алгоритми планування роботи, організовувати дистанційну взаємодію між працівниками, забезпечувати особовий склад засобами індивідуального захисту та підтримувати безперервність розслідування навіть в умовах тимчасової непрацездатності окремих співробітників. Доведено, що ефективність діяльності слідчих підрозділів у період пандемії значною мірою залежала від рівня організаційної готовності до функціонування в умовах кризових ситуацій.

Вивчено фактори ризику зараження COVID-19 під час здійснення слідчої діяльності. Запропоновано поділяти їх на організаційні, професійні та індивідуальні. До організаційних факторів віднесено кількість учасників процесуальної дії, тривалість перебування у приміщенні, рівень вентиляції та можливість дотримання дистанції. Професійні фактори пов'язані зі специфікою діяльності слідчого та постійною взаємодією з великою кількістю осіб. Індивідуальні фактори охоплюють вік, стан здоров'я, рівень вакцинації та особливості поведінки учасників кримінального провадження. Така

класифікація дозволяє більш ефективно оцінювати рівень ризику під час планування та проведення слідчих (розшукових) дій.

Аргументовано, що принцип універсальної перестороги повинен розглядатися як один із базових принципів організації слідчої діяльності в умовах біологічних загроз. Його сутність полягає у сприйнятті кожного учасника кримінального провадження як потенційного носія інфекційного захворювання незалежно від наявності або відсутності інформації про його стан здоров'я. Такий підхід забезпечує більш високий рівень захисту працівників правоохоронних органів та інших учасників кримінального провадження.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ COVID-19 ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

2.1. Особливості роботи слідчого в умовах поширення COVID-19 на першочерговому етапі розслідування

Працівники органів досудового розслідування під час виконання службових обов'язків постійно контактують із різними категоріями населення, перебувають у житлових приміщеннях, громадських місцях, закладах охорони здоров'я, установах виконання покарань та інших об'єктах, де існує потенційна небезпека зараження інфекційними захворюваннями. Особливої актуальності ця проблема набула під час пандемії COVID-19, коли діяльність слідчих підрозділів відбувалася в умовах постійної загрози поширення коронавірусної інфекції.

На відміну від більшості інших біологічних небезпек, COVID-19 характеризується високою контагіозністю, можливістю передачі від осіб із безсимптомним перебігом захворювання та здатністю швидко поширюватися у закритих приміщеннях. Саме тому під час проведення огляду місця події слідчий повинен враховувати не лише криміналістичні аспекти роботи зі слідами злочину, але й епідеміологічні ризики, пов'язані з можливим зараженням учасників слідчої (розшукової) дії.

Огляд місця події традиційно вважається однією з найбільш інформативних та невідкладних слідчих (розшукових) дій, оскільки саме під час його проведення здійснюється безпосереднє сприйняття матеріальної обстановки події, виявлення, фіксація та вилучення речових доказів, а також формування первинного уявлення про механізм кримінального правопорушення. Водночас специфіка цієї слідчої дії полягає у необхідності безпосереднього перебування слідчого на місці події та контакту з великою кількістю осіб і об'єктів.

Пандемія COVID-19 продемонструвала, що традиційна тактика проведення огляду місця події потребує адаптації до умов біологічних загроз. Особливо це стосується випадків проведення оглядів у медичних закладах, місцях масового перебування людей, житлових приміщеннях осіб, які перебувають на самоізоляції, а також у місцях смерті осіб із підтвердженим або ймовірним діагнозом COVID-19.

Слід зазначити, що ризик інфікування слідчого під час проведення огляду місця події може виникати на всіх етапах проведення цієї процесуальної дії.

На підготовчому етапі основне значення має отримання максимально повної інформації про місце події, осіб, які там перебувають, та можливу наявність епідемічних загроз. Якщо до пандемії така інформація використовувалася переважно для планування складу слідчо-оперативної групи та визначення необхідних спеціалістів, то після поширення COVID-19 вона стала важливою складовою забезпечення особистої безпеки учасників огляду.

Під час підготовки до виїзду на місце події слідчий повинен перевірити наявність засобів індивідуального захисту, зокрема респіраторів або захисних масок, рукавичок, захисних окулярів, антисептичних засобів та одноразового захисного одягу. Крім того, необхідно оцінити доцільність залучення до огляду мінімально необхідної кількості учасників, що дозволяє знизити ризик поширення інфекції.

Після прибуття на місце події виникає необхідність проведення первинної оцінки епідемічної безпеки. Слідчий повинен звертати увагу на умови вентиляції приміщення, кількість присутніх осіб, можливість дотримання фізичної дистанції та наявність ознак респіраторних захворювань у присутніх осіб.

Особливого значення набуває універсальний принцип перестороги, відповідно до якого кожна особа розглядається як потенційний носій інфекції. Такий підхід відповідає рекомендаціям міжнародних організацій охорони здоров'я та дозволяє мінімізувати ризик зараження незалежно від того, чи відомо про захворювання конкретної особи.

Під час робочого етапу огляду місця події найбільшу небезпеку становить тривале перебування слідчого в закритому просторі разом з іншими учасниками процесуальної дії. Сучасні дослідження підтверджують, що основним механізмом передачі SARS-CoV-2 є аерозольний шлях, коли вірусні частинки накопичуються в повітрі недостатньо вентильованих приміщень.

Саме тому під час проведення огляду доцільно забезпечувати постійне провітрювання приміщення, максимально скорочувати тривалість перебування учасників у закритому просторі та підтримувати фізичну дистанцію між ними.

Особливістю пандемії COVID-19 стало також зростання значення цифрових технологій під час фіксації обстановки місця події. Використання фото- та відеозйомки високої роздільної здатності, тривимірного сканування приміщень, безпілотних літальних апаратів та інших технічних засобів дозволяє зменшити кількість осіб, які безпосередньо перебувають на місці події, не знижуючи при цьому ефективності слідчої (розшукової) дії.

Окрему увагу необхідно приділяти роботі зі слідами біологічного походження. Хоча на сьогодні основним шляхом передачі COVID-19 визнається аерозольний механізм, під час роботи з біологічними матеріалами слідчий повинен дотримуватися підвищених заходів безпеки. Будь-які зразки крові, слини, мокротиння, тканин організму або інші біологічні об'єкти необхідно розглядати як потенційно небезпечні та вилучати з використанням відповідних засобів індивідуального захисту.

На заключному етапі огляду місця події ризики зараження пов'язані переважно з упакуванням речових доказів, оформленням процесуальної документації та завершальним контактом між учасниками слідчої (розшукової) дії. Саме тому після закінчення огляду необхідним є проведення дезінфекції використаних технічних засобів, робочих поверхонь та засобів індивідуального захисту.

На нашу думку, досвід пандемії COVID-19 дозволяє доповнити традиційну систему принципів проведення огляду місця події ще одним принципом – принципом забезпечення біологічної безпеки учасників кримінального

провадження. Його зміст полягає у необхідності організації та проведення огляду таким чином, щоб забезпечити ефективне отримання доказової інформації та одночасно мінімізувати ризик зараження інфекційними захворюваннями всіх учасників процесуальної дії.

Таким чином, пандемія COVID-19 суттєво вплинула на організацію та тактику проведення огляду місця події. Основними напрямками трансформації стали впровадження додаткових заходів біологічної безпеки, активне використання цифрових технологій, мінімізація кількості учасників слідчої дії, посилення вимог до засобів індивідуального захисту та адаптація традиційних криміналістичних рекомендацій до умов поширення особливо небезпечних інфекційних захворювань. У сучасних умовах забезпечення безпеки учасників огляду місця події повинно розглядатися як невід'ємна складова ефективної слідчої діяльності.

Пандемія COVID-19 продемонструвала, що традиційні криміналістичні рекомендації щодо проведення огляду місця події потребують доповнення комплексом заходів, спрямованих на забезпечення епідемічної безпеки учасників кримінального провадження. Якщо раніше основна увага приділялася збереженню слідової картини, своєчасному виявленню речових доказів та встановленню механізму вчинення кримінального правопорушення, то в умовах пандемії виникла необхідність одночасного вирішення двох взаємопов'язаних завдань: отримання доказової інформації та запобігання зараженню учасників слідчої (розшукової) дії.

Специфіка огляду місця події полягає в тому, що слідчий, як правило, не має можливості заздалегідь оцінити епідемічний стан місця проведення слідчої (розшукової) дії. На відміну від допиту чи інших процесуальних дій, які можуть бути сплановані завчасно, огляд місця події здебільшого має невідкладний характер і проводиться одразу після отримання повідомлення про кримінальне правопорушення. Саме тому слідчий змушений діяти в умовах дефіциту інформації та часу.

Особливістю пандемії COVID-19 стало те, що джерелом небезпеки можуть бути не лише особи, які перебувають на місці події, але й саме середовище проведення огляду. Особливо це стосується закритих приміщень із недостатньою вентиляцією, де могли перебувати інфіковані особи. За таких умов підвищується ймовірність накопичення аерозольних частинок, що містять вірус SARS-CoV-2, а відтак збільшується ризик інфікування членів слідчо-оперативної групи.

У зв'язку з цим під час прибуття на місце події доцільним є проведення своєрідної первинної оцінки біологічної безпеки об'єкта. Така оцінка повинна охоплювати: визначення типу приміщення або території; оцінку умов вентиляції; встановлення кількості присутніх осіб; наявність відомостей про можливі випадки захворювання на COVID-19; визначення необхідності використання додаткових засобів індивідуального захисту.

В умовах пандемії особливого значення набуває правильна організація роботи слідчо-оперативної групи. Практика показала, що надмірна кількість учасників огляду не лише ускладнює роботу зі слідами кримінального правопорушення, але й створює додаткові ризики поширення інфекції. Тому доцільним є залучення лише тих осіб, участь яких є об'єктивно необхідною для досягнення мети огляду.

Не менш важливим елементом безпечного проведення огляду місця події виступає раціональний розподіл функцій між учасниками слідчо-оперативної групи. Чітке визначення обов'язків кожного учасника дозволяє мінімізувати зайві переміщення територією місця події, скоротити тривалість перебування в потенційно небезпечному середовищі та підвищити ефективність роботи.

Особливої актуальності в умовах пандемії набуло використання техніко-криміналістичних засобів дистанційної фіксації обстановки місця події. Застосування сучасних цифрових технологій дозволяє значно скоротити кількість контактів між учасниками процесуальної дії та підвищити рівень їхньої безпеки.

До таких засобів належать: цифрова панорамна фотозйомка; відеофіксація високої роздільної здатності; лазерне тривимірне сканування приміщень; використання безпілотних літальних апаратів; створення цифрових моделей місця події.

Особливо ефективним використання зазначених технологій виявилось під час огляду великих територій, місць масового перебування людей, медичних установ та інших об'єктів із підвищеним ризиком поширення COVID-19.

Пандемія також актуалізувала питання психологічної готовності слідчого до роботи в умовах біологічних загроз. Побоювання інфікування, високе службове навантаження, постійний контакт із великою кількістю осіб та невизначеність епідемічної ситуації негативно впливали на концентрацію уваги та якість виконання професійних обов'язків. У таких умовах особливого значення набуває належна професійна підготовка працівників органів досудового розслідування, їх обізнаність щодо механізмів передачі коронавірусної інфекції та алгоритмів безпечної поведінки.

Аналіз практики функціонування органів досудового розслідування в період пандемії дозволяє зробити висновок про необхідність включення до структури криміналістичного забезпечення огляду місця події окремого елемента – забезпечення біологічної безпеки учасників слідчої (розшукової) дії. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям розвитку криміналістики та узгоджується з конституційним принципом пріоритетності життя і здоров'я людини.

Отже, пандемія COVID-19 суттєво трансформувала підходи до організації та тактики проведення огляду місця події. Досвід, отриманий у період поширення коронавірусної інфекції, свідчить про необхідність подальшого розвитку криміналістичних рекомендацій щодо роботи слідчого в умовах біологічних загроз та формування нових стандартів безпечного проведення слідчих (розшукових) дій. Такі стандарти повинні забезпечувати одночасне досягнення двох цілей: ефективне отримання доказової інформації та

максимальний захист учасників кримінального провадження від ризику інфікування небезпечними інфекційними захворюваннями.

Ще однією слідчою (розшуковою) дією на початковому етапі розслідування є допит. Відповідно до ч. 1 ст. 95 КПК України показання є відомостями, які надаються підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим або експертом під час допиту щодо відомих їм обставин кримінального провадження. Показання традиційно розглядаються як одне з найважливіших процесуальних джерел доказів, а допит залишається найбільш поширеною слідчою (розшуковою) дією під час здійснення досудового розслідування. Саме тому пандемія COVID-19 суттєво вплинула на організацію та тактику проведення допиту, оскільки дана слідча дія безпосередньо пов'язана з тривалим комунікативним контактом між учасниками кримінального провадження.

На відміну від ВІЛ-інфекції, яка не передається повітряно-крапельним шляхом, та туберкульозу, що потребує тривалого контакту з джерелом інфекції, коронавірусна хвороба COVID-19 характеризується високою контагіозністю та можливістю передачі вірусу навіть від осіб із безсимптомним перебігом захворювання. Саме ця особливість зумовила необхідність перегляду традиційних підходів до проведення допитів в умовах пандемії [112].

Особливість допиту полягає в тому, що він являє собою різновид міжособистісної комунікації, під час якої слідчий отримує інформацію шляхом безпосереднього спілкування з допитуваною особою. У звичайних умовах ефективність допиту значною мірою залежить від можливості встановлення психологічного контакту, спостереження за поведінкою особи, аналізу її невербальних реакцій та застосування відповідних тактичних прийомів. Водночас пандемія COVID-19 створила додатковий фактор ризику, пов'язаний із можливістю зараження учасників процесуальної дії.

Результати діяльності органів досудового розслідування в період пандемії свідчать, що саме допит став однією з тих слідчих дій, які найбільше потребували адаптації до нових умов. Це пояснюється тим, що під час проведення допиту слідчий та допитувана особа зазвичай тривалий час перебувають у закритому

приміщенні, що за відсутності належної вентиляції створює сприятливі умови для накопичення аерозольних частинок, які можуть містити вірус SARS-CoV-2.

У зв'язку з цим особливого значення набуває підготовчий етап допиту. Традиційні організаційні заходи підготовки до допиту повинні бути доповнені комплексом дій, спрямованих на забезпечення біологічної безпеки учасників кримінального провадження.

Одним із найважливіших елементів підготовки є попереднє отримання інформації про можливі ризики інфікування. На відміну від туберкульозу, коли наявність захворювання може бути підтверджена відповідними медичними документами, особливість COVID-19 полягає у можливості безсимптомного носійства. Саме тому відсутність інформації про захворювання не може розглядатися як гарантія безпеки.

У зв'язку з цим доцільним є застосування принципу універсальної перестороги, відповідно до якого кожен учасник кримінального провадження розглядається як потенційний носій інфекції. Такий підхід відповідає рекомендаціям міжнародних організацій охорони здоров'я та дозволяє мінімізувати ризик зараження незалежно від фактичного епідемічного статусу допитуваної особи.

Важливим організаційним заходом підготовчого етапу виступає визначення часу проведення допиту. Пандемія COVID-19 показала доцільність мінімізації тривалості безпосередніх контактів між учасниками кримінального провадження. При цьому скорочення часу проведення допиту не повинно негативно впливати на повноту отримання доказової інформації. Саме тому слідчий повинен максимально ретельно готуватися до допиту, визначати перелік необхідних питань та виключати зайві процесуальні дії.

Особливого значення набуває вибір місця проведення допиту. Традиційно допит проводиться у службовому кабінеті слідчого, однак пандемія продемонструвала необхідність врахування додаткових критеріїв безпеки. До таких критеріїв належать: достатня площа приміщення; можливість дотримання

фізичної дистанції; ефективна система вентиляції; можливість регулярного провітрювання; мінімізація контактів із сторонніми особами.

За можливості перевагу слід надавати приміщенням із природною вентиляцією або сучасними системами очищення повітря.

Одним із найбільш важливих наслідків пандемії стало активне використання дистанційних технологій. Практика показала, що в окремих випадках проведення допиту в режимі відеоконференції дозволяє одночасно забезпечити реалізацію процесуальних прав учасників провадження та мінімізувати ризик інфікування. Особливого значення такий формат набуває у випадках допиту осіб, які перебувають на самоізоляції, проходять лікування або належать до груп підвищеного ризику тяжкого перебігу COVID-19.

Не менш важливим організаційним заходом є визначення кола учасників допиту. Пандемія продемонструвала доцільність залучення лише тих осіб, участь яких є обов'язковою або об'єктивно необхідною для досягнення мети процесуальної дії. Мінімізація кількості присутніх осіб дозволяє суттєво знизити ризик поширення інфекції.

На робочому етапі проведення допиту особливого значення набуває дотримання комплексу протиепідемічних заходів. Насамперед це стосується використання засобів індивідуального захисту, дотримання фізичної дистанції та забезпечення належної вентиляції приміщення.

Разом із тим використання захисних масок суттєво впливає на традиційну тактику допиту. Часткове закриття обличчя обмежує можливість спостереження за мімікою допитуваного та ускладнює оцінку його психоемоційного стану. У зв'язку з цим слідчий змушений більше уваги приділяти вербальним характеристикам мовлення, логіці показань, інтонації та іншим особливостям поведінки особи.

Пандемія також вплинула на застосування окремих тактичних прийомів. Якщо раніше демонстрація речових доказів часто здійснювалася шляхом їх безпосередньої передачі допитуваному, то в умовах пандемії більш доцільним

стало використання цифрових копій документів, фотографій, відеозаписів та інших електронних засобів візуалізації доказової інформації.

У випадках тривалого допиту особливого значення набуває організація перерв. Такі перерви повинні використовуватися не лише для відпочинку учасників процесуальної дії, але й для провітрювання приміщення та відновлення безпечних умов перебування в ньому.

Заключний етап допиту також зазнав певних змін. Пандемія сприяла активнішому використанню електронних форм документообігу, технічних засобів аудіо- та відеофіксації, а також інших цифрових технологій, які дозволяють мінімізувати безпосередні контакти між учасниками кримінального провадження.

Таким чином, пандемія COVID-19 істотно вплинула на організацію та тактику проведення допиту. Основними напрямками трансформації стали впровадження принципу біологічної безпеки, активне використання дистанційних технологій, адаптація традиційних тактичних прийомів до умов обмеженого особистого контакту, мінімізація кількості учасників процесуальної дії та посилення вимог до організації робочого простору. Отриманий досвід свідчить про необхідність подальшого розвитку криміналістичних рекомендацій щодо проведення допиту в умовах пандемій та інших біологічних загроз, що можуть виникати під час здійснення досудового розслідування.

Досить поширеною слідчою (розшуковою) дією у кримінальному провадженні є одночасний допит двох або більше раніше допитаних осіб.

У криміналістичній теорії та практиці досудового розслідування одночасний допит двох або більше раніше допитаних осіб традиційно розглядається як ефективний засіб усунення істотних суперечностей у показаннях учасників кримінального провадження. Разом із тим пандемія коронавірусної хвороби COVID-19 суттєво вплинула на організацію та тактику проведення цієї слідчої (розшукової) дії, оскільки її проведення об'єктивно пов'язане з безпосереднім комунікативним контактом кількох осіб в одному приміщенні протягом певного часу.

Особливість одночасного допиту полягає в тому, що він передбачає не лише взаємодію слідчого з учасниками кримінального провадження, але й безпосереднє спілкування самих допитуваних між собою. Якщо в умовах звичайного допиту ризик інфікування стосується переважно контакту між слідчим та однією особою, то під час одночасного допиту кількість потенційних контактів значно збільшується. Саме тому пандемія COVID-19 актуалізувала питання доцільності проведення цієї слідчої (розшукової) дії та необхідності адаптації криміналістичних рекомендацій до умов підвищеної біологічної небезпеки.

Відповідно до ч. 9 ст. 224 КПК України слідчий або прокурор має право провести одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях [43]. При цьому законодавець не визначає проведення одночасного допиту як обов'язкову процесуальну дію, залишаючи слідчому можливість самостійно оцінювати його необхідність у кожному конкретному випадку. Саме ця обставина набуває особливого значення в умовах пандемії COVID-19, коли до традиційних криміналістичних критеріїв доцільності проведення одночасного допиту додається необхідність оцінки епідемічних ризиків.

На нашу думку, в умовах пандемії коронавірусної хвороби питання доцільності проведення одночасного допиту повинно розглядатися у чотирьох взаємопов'язаних площинах:

- 1) процесуальній, що полягає у відповідності проведення слідчої дії вимогам кримінального процесуального законодавства;
- 2) криміналістичній, яка передбачає оцінку можливості досягнення тактичної мети одночасного допиту;
- 3) організаційній, що охоплює забезпечення належних умов для проведення процесуальної дії.

Санітарно-епідемічній, яка пов'язана з мінімізацією ризику поширення COVID-19 серед учасників кримінального провадження.

Пандемія COVID-19 продемонструвала, що не кожне протиріччя в показаннях учасників кримінального провадження потребує обов'язкового проведення одночасного допиту. У багатьох випадках суперечності можуть бути усунуті шляхом проведення додаткових допитів, пред'явлення доказів, отримання висновків експертів або проведення інших процесуальних дій без необхідності безпосереднього контакту між учасниками кримінального провадження.

У зв'язку з цим на етапі підготовки до одночасного допиту слідчий повинен оцінити не лише доказове значення майбутньої слідчої (розшукової) дії, але й співвідношення між її процесуальною необхідністю та можливими ризиками інфікування учасників коронавірусною інфекцією. Такий підхід повністю відповідає сучасним принципам забезпечення безпеки людини під час здійснення кримінального провадження.

Особливого значення в умовах пандемії набуває організаційно-підготовчий етап проведення одночасного допиту. Традиційні криміналістичні рекомендації щодо вивчення матеріалів кримінального провадження, визначення кола учасників, встановлення обставин, що підлягають з'ясуванню, та складання плану слідчої (розшукової) дії повинні бути доповнені комплексом протиепідемічних заходів.

Насамперед слідчому доцільно оцінити можливість проведення одночасного допиту з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Досвід функціонування органів досудового розслідування в період пандемії свідчить про ефективність застосування систем відеоконференцзв'язку для забезпечення процесуальної комунікації між учасниками кримінального провадження.

Використання відеоконференції дозволяє одночасно досягти декількох цілей: забезпечити реалізацію процесуальних прав учасників кримінального провадження, мінімізувати ризик поширення COVID-19 та зберегти необхідний психологічний вплив, який традиційно використовується під час проведення одночасного допиту.

На нашу думку, можливість проведення одночасного допиту в дистанційному режимі стала одним із найбільш важливих практичних результатів пандемії для органів досудового розслідування. Саме пандемія продемонструвала необхідність більш широкого використання цифрових технологій у кримінальному провадженні.

У випадках, коли проведення одночасного допиту в режимі відеоконференції є неможливим або недоцільним, особливого значення набуває правильний вибір місця проведення процесуальної дії. Приміщення повинно забезпечувати можливість дотримання фізичної дистанції між учасниками, належну вентиляцію, регулярне провітрювання та можливість проведення санітарної обробки після завершення допиту.

Пандемія COVID-19 також вплинула на питання визначення складу учасників одночасного допиту. З метою мінімізації ризиків зараження до проведення слідчої дії повинні залучатися лише особи, присутність яких є процесуально необхідною. Такий підхід дозволяє скоротити кількість потенційних контактів та підвищити рівень безпеки.

Окремої уваги потребує психологічна підготовка учасників одночасного допиту. На відміну від проблематики ВІЛ-інфекції або туберкульозу, де ключову роль відігравали питання стигматизації та дискримінації, під час пандемії COVID-19 основним фактором психологічного впливу став страх зараження.

Практика показала, що побоювання щодо можливого інфікування можуть негативно впливати на психоемоційний стан учасників кримінального провадження, знижувати концентрацію уваги, погіршувати якість сприйняття інформації та ускладнювати встановлення психологічного контакту між слідчим і допитуваними особами.

У зв'язку з цим важливим завданням слідчого є створення умов, за яких учасники одночасного допиту почуватимуться максимально захищеними. Цьому сприяє роз'яснення порядку проведення слідчої (розшукової) дії, інформування про застосовані заходи безпеки та забезпечення належних умов перебування в приміщенні.

Не менш важливим є використання технічних засобів фіксації одночасного допиту. В умовах пандемії роль аудіо- та відеозапису істотно зростає. Застосування сучасних засобів фіксації дозволяє не лише забезпечити повноту документування перебігу процесуальної дії, але й мінімізувати необхідність повторного проведення допиту, що безпосередньо впливає на зниження ризику інфікування учасників кримінального провадження.

Під час робочого етапу одночасного допиту особливого значення набуває контроль за дотриманням протиепідемічних заходів. Слідчий повинен організувати розташування учасників таким чином, щоб забезпечити максимально можливу дистанцію між ними без шкоди для досягнення процесуальної мети допиту.

Пандемія не змінила сутності основних тактичних прийомів одночасного допиту, однак вплинула на особливості їх реалізації. Як і раніше, важливе значення мають пред'явлення доказів, деталізація показань, постановка уточнюючих та контрольних запитань, використання психологічного впливу та інші криміналістичні прийоми. Проте їх застосування повинно враховувати нові умови проведення процесуальної діяльності.

Особливої уваги потребує контроль за емоційним станом учасників одночасного допиту. У випадках, коли страх зараження або інші фактори, пов'язані з пандемією, починають негативно впливати на перебіг слідчої (розшукової) дії, доцільним є оголошення перерви, провітрювання приміщення або застосування інших організаційних заходів.

Заклучний етап одночасного допиту також зазнав певних змін під впливом пандемії COVID-19. Поряд із традиційним оформленням протоколу та перевіркою правильності фіксації показань, особливого значення набули заходи санітарної безпеки, пов'язані з обробкою приміщень, технічних засобів та робочих поверхонь.

Таким чином, пандемія COVID-19 істотно вплинула на організацію та тактику проведення одночасного допиту двох або більше раніше допитаних осіб. Основними напрямками трансформації стали необхідність оцінки епідемічних

ризиків під час прийняття рішення про доцільність проведення слідчої (розшукової) дії, активне використання відеоконференцзв'язку, мінімізація кількості учасників, посилення ролі технічних засобів фіксації та інтеграція заходів біологічної безпеки до структури криміналістичного забезпечення досудового розслідування. Отриманий під час пандемії досвід свідчить про необхідність подальшого розвитку криміналістичних рекомендацій щодо проведення одночасного допиту в умовах біологічних загроз та надзвичайних ситуацій медико-біологічного характеру.

2.2. Реалізація слідчим процесуальної компетенції на подальших етапах розслідування в умовах поширення COVID-19

Однією із найбільш поширених слідчих (розшукових) дій на подальших етапах досудового розслідування є обшук.

Обшук належить до числа найбільш складних слідчих (розшукових) дій, проведення яких пов'язане із суттєвим втручанням у конституційні права та свободи людини. Його специфіка полягає у примусовому характері, значному обсязі організаційних заходів, необхідності залучення великої кількості учасників та високому рівні психологічної напруги. Саме тому під час пандемії COVID-19 проведення обшуків набуло додаткової складності, пов'язаної із необхідністю забезпечення біологічної безпеки учасників кримінального провадження.

Традиційно в криміналістичній літературі обшук розглядається як слідча (розшукова) дія, спрямована на відшукування та вилучення знарядь кримінального правопорушення, предметів і документів, які мають значення для кримінального провадження, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб. Водночас проведення обшуку практично завжди передбачає тривале перебування слідчого та інших учасників процесуальної дії в житловому чи службовому приміщенні, контакт із великою кількістю осіб і предметів, що в умовах пандемії створює додаткові ризики інфікування коронавірусною хворобою.

Особливість COVID-19 полягає в тому, що джерелом інфекції може бути не лише особа з клінічними проявами захворювання, але й безсимптомний носій вірусу. Саме тому під час проведення обшуку слідчий, оперативні працівники, спеціалісти, поняті, адвокати та інші учасники процесуальної дії фактично перебувають в умовах постійної невизначеності щодо епідемічного статусу осіб, які знаходяться в приміщенні.

У зв'язку з цим одним із ключових завдань підготовчого етапу обшуку стає оцінка потенційних біологічних ризиків. Якщо до пандемії підготовка до обшуку

охоплювала переважно вивчення особи обшукуваного, характеристику об'єкта, визначення складу слідчо-оперативної групи та підготовку техніко-криміналістичних засобів, то після поширення COVID-19 до зазначеного переліку додалися питання епідемічної безпеки.

На стадії планування доцільним є отримання максимально можливої інформації про санітарно-епідемічний стан об'єкта, наявність серед його мешканців або працівників осіб із підтвердженим захворюванням на COVID-19, фактів самоізоляції чи нещодавнього контакту з інфікованими особами. Хоча така інформація не завжди доступна слідчому, її врахування дозволяє більш ефективно організувати проведення процесуальної дії та забезпечити належний рівень безпеки.

Суттєвої трансформації зазнав підхід до формування складу слідчо-оперативної групи. Практика показала, що залучення надмірної кількості учасників не лише ускладнює проведення обшуку, але й збільшує ризик поширення інфекції. Саме тому в умовах пандемії доцільним є принцип функціональної достатності, відповідно до якого до проведення обшуку залучаються лише ті особи, участь яких є об'єктивно необхідною для досягнення мети процесуальної дії.

Особливого значення набуває забезпечення учасників обшуку засобами індивідуального захисту. До таких засобів належать респіратори або захисні маски, одноразові рукавички, захисні окуляри, антисептичні засоби та, за необхідності, захисний одяг. Використання зазначених засобів має подвійне значення. З одного боку, воно спрямоване на запобігання зараженню учасників процесуальної дії, а з іншого – сприяє забезпеченню безперервності діяльності органів досудового розслідування шляхом збереження працездатності особового складу.

Водночас застосування засобів індивідуального захисту створює певні труднощі для реалізації окремих тактичних прийомів обшуку. Захисні маски частково обмежують можливість спостереження за мімікою осіб, що перебувають у приміщенні, а також ускладнюють встановлення психологічного

контакту між учасниками процесуальної дії. У результаті слідчий змушений більшою мірою орієнтуватися на поведінкові реакції, жести, інтонацію голосу та інші непрямі ознаки, які можуть свідчити про приховування інформації або предметів, що мають доказове значення.

Особливої уваги в умовах пандемії потребує питання організації пересування учасників обшуку в межах приміщення. Оскільки SARS-CoV-2 поширюється переважно аерозольним шляхом, найбільшу небезпеку становлять закриті приміщення з недостатньою вентиляцією та значним скупченням людей. Саме тому доцільним є обмеження одночасного перебування великої кількості осіб в одному приміщенні та забезпечення максимально можливого повітрообміну.

Пандемія COVID-19 також актуалізувала питання роботи зі слідами та речовими доказами. Під час обшуку слідчий контактує з великою кількістю предметів, документів, електронних носіїв інформації та інших об'єктів. Хоча сучасні дослідження свідчать про відносно незначну роль контактного шляху передачі SARS-CoV-2, повністю виключати можливість зараження через забруднені поверхні не можна. У зв'язку з цим робота з речовими доказами повинна здійснюватися із суворим дотриманням правил особистої гігієни та використанням відповідних засобів захисту.

Окрему проблему становлять конфліктні ситуації, які нерідко виникають під час проведення обшуків. Практика показує, що заперечення проти проведення обшуку, емоційна поведінка окремих учасників, спроби перешкодити діяльності слідчо-оперативної групи можуть супроводжуватися порушенням вимог епідемічної безпеки. Підвищення голосу, активне переміщення приміщенням, фізичний контакт між учасниками створюють додаткові ризики поширення інфекції. Саме тому слідчий повинен приділяти особливу увагу підтриманню контролю над перебігом процесуальної дії та своєчасному реагуванню на конфліктні ситуації.

Важливим наслідком пандемії стало активне використання технічних засобів фіксації перебігу обшуку. Відеозапис дозволяє не лише забезпечити

належну процесуальну фіксацію дій учасників, але й зменшити необхідність залучення додаткових осіб для контролю за проведенням процесуальної дії. Крім того, використання цифрових технологій сприяє підвищенню прозорості діяльності органів досудового розслідування та зниженню конфліктності під час проведення обшуків.

На завершальному етапі обшуку особливого значення набувають питання пакування вилучених об'єктів, оформлення процесуальної документації та дезінфекції використаних технічних засобів. Пандемія продемонструвала необхідність доповнення традиційних криміналістичних рекомендацій заходами, спрямованими на запобігання поширенню інфекційних захворювань серед учасників кримінального провадження.

Таким чином, пандемія COVID-19 істотно вплинула на організацію та тактику проведення обшуку. Основними напрямками трансформації стали посилення вимог до планування процесуальної дії, мінімізація кількості учасників, використання засобів індивідуального захисту, врахування епідемічних ризиків під час роботи в закритих приміщеннях, активне застосування цифрових технологій та впровадження додаткових заходів біологічної безпеки. У сучасних умовах ефективне проведення обшуку передбачає не лише досягнення криміналістичної мети процесуальної дії, але й забезпечення належного рівня захисту життя та здоров'я всіх її учасників.

Наступною слідчою (розшуковою) дією, яка досить часто проводиться слідчими на подальших етапах досудового розслідування є пред'явлення особи для впізнання.

Пред'явлення для впізнання є однією з найбільш поширених слідчих (розшукових) дій, спрямованих на перевірку та уточнення відомостей, отриманих під час допиту свідків, потерпілих, підозрюваних та інших учасників кримінального провадження. Відповідно до положень кримінального процесуального законодавства України, сутність цієї слідчої дії полягає у встановленні тотожності або відмінності особи, предмета чи трупа за ознаками, які були сприйняті впізнаючим раніше.

Особливістю пред'явлення для впізнання є необхідність одночасної присутності кількох осіб в одному місці. Як правило, у проведенні цієї слідчої дії беруть участь слідчий, особа, яка впізнає, особа, що пред'являється для впізнання, статисти, захисник, перекладач та інші учасники кримінального провадження. Саме ця обставина в умовах пандемії COVID-19 створила додаткові організаційні труднощі та обумовила необхідність перегляду традиційних підходів до проведення зазначеної слідчої дії.

На відміну від допиту, під час якого комунікація відбувається між двома особами, пред'явлення для впізнання передбачає одночасне перебування в закритому приміщенні значно більшої кількості учасників. Відповідно зростає ризик поширення інфекції у випадку наявності серед присутніх осіб носія вірусу SARS-CoV-2.

Досвід функціонування органів досудового розслідування в період пандемії свідчить, що традиційні криміналістичні рекомендації щодо проведення впізнання потребували адаптації до нових умов. Насамперед це стосувалося питань організації простору, визначення кількості учасників слідчої дії та застосування засобів індивідуального захисту.

Підготовчий етап пред'явлення для впізнання в умовах пандемії COVID-19 набуває особливого значення. Поряд із традиційними заходами, такими як аналіз матеріалів кримінального провадження, визначення кола учасників та підбір статистів, слідчий повинен здійснити оцінку можливих епідемічних ризиків.

Одним із ключових завдань є вибір місця проведення впізнання. Приміщення повинно забезпечувати не лише належні умови для проведення процесуальної дії, але й відповідати вимогам біологічної безпеки. Особливого значення набуває площа приміщення, можливість підтримання фізичної дистанції між учасниками, наявність вентиляції та можливість провітрювання.

Пандемія COVID-19 актуалізувала проблему використання засобів індивідуального захисту під час впізнання. Водночас виникла певна

суперечність між вимогами епідемічної безпеки та криміналістичними завданнями цієї слідчої (розшукової) дії.

З одного боку, використання захисних масок дозволяє знизити ризик передачі вірусу. З іншого боку, закриття значної частини обличчя може негативно вплинути на можливість правильної ідентифікації особи впізнаючим. Адже під час сприйняття зовнішності людини важливе значення мають не лише окремі риси обличчя, але й їх сукупність.

У зв'язку з цим особливого значення набуває оцінка конкретної слідчої ситуації. Якщо впізнання здійснюється за ознаками зовнішності обличчя, використання масок може істотно знизити доказову цінність результатів впізнання. У таких випадках слідчий повинен забезпечити належні заходи біологічної безпеки іншими способами, зокрема шляхом збільшення дистанції між учасниками, скорочення часу проведення слідчої дії та організації ефективної вентиляції приміщення.

Окремої уваги потребує питання добору статистів. У звичайних умовах основними критеріями виступають схожість зовнішніх ознак та дотримання процесуальних вимог. Проте в умовах пандемії виникає необхідність врахування додаткових факторів, пов'язаних із мінімізацією кількості контактів та ризиків зараження.

Поширення коронавірусної інфекції стимулювало розвиток альтернативних форм проведення впізнання. Зокрема, більш активно почали використовуватися фотографії, цифрові зображення та відеозаписи осіб. Такий підхід дозволяє суттєво скоротити кількість безпосередніх контактів між учасниками кримінального провадження та водночас забезпечити досягнення процесуальної мети слідчої (розшукової) дії.

Особливу актуальність використання цифрових технологій набуло під час карантинних обмежень, коли особисте прибуття учасників кримінального провадження було ускладненим або небажаним. У таких умовах застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій стало одним із ефективних способів забезпечення безперервності досудового розслідування.

На робочому етапі проведення впізнання особливого значення набуває контроль за дотриманням протиепідемічних заходів. Слідчий повинен забезпечити раціональне розміщення учасників, мінімізувати тривалість їх перебування у спільному приміщенні та виключити необґрунтовані контакти між ними.

Пандемія також вплинула на психологічний стан учасників слідчої (розшукової) дії. Побойовання щодо можливого зараження могли негативно позначатися на концентрації уваги впізнаючої особи та якості сприйняття нею об'єктів впізнання. У зв'язку з цим слідчий повинен враховувати можливий вплив стресових факторів на результати впізнання та створювати максимально сприятливі умови для його проведення.

Важливим напрямом удосконалення практики проведення впізнання в умовах пандемії стало ширше використання технічних засобів фіксації. Застосування відеозапису дозволяє не лише забезпечити повноту документування перебігу слідчої (розшукової) дії, але й мінімізувати необхідність повторного проведення впізнання, що сприяє зниженню ризику інфікування учасників кримінального провадження.

На завершальному етапі впізнання особливого значення набуває правильна фіксація його результатів. Використання електронних засобів документування та цифрових технологій сприяє скороченню часу перебування учасників у приміщенні та підвищує загальний рівень біологічної безпеки.

Таким чином, пандемія COVID-19 істотно вплинула на організацію та тактику проведення пред'явлення особи для впізнання. Основними напрямками трансформації стали впровадження додаткових заходів біологічної безпеки, перегляд підходів до використання засобів індивідуального захисту, активне застосування цифрових технологій та адаптація традиційних криміналістичних рекомендацій до умов підвищених епідемічних ризиків. Отриманий під час пандемії досвід свідчить про необхідність подальшого розвитку методики проведення впізнання в умовах біологічних загроз та надзвичайних ситуацій медико-біологічного характеру.

Наступною слідчою (розшуковою) дією, яку слідчий проводить на подальших етапах досудового розслідування є слідчий експеримент.

Слідчий експеримент належить до складних слідчих (розшукових) дій, проведення яких спрямоване на перевірку та уточнення відомостей, що мають значення для кримінального провадження, шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події або проведення необхідних дослідів. Відповідно до ст. 240 КПК України слідчий експеримент проводиться з метою перевірки та уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення.

На відміну від допиту чи пред'явлення для впізнання, слідчий експеримент передбачає не лише комунікацію між учасниками кримінального провадження, а й безпосереднє відтворення певних дій, переміщення осіб, використання предметів та перебування значної кількості учасників у межах однієї території або приміщення. Саме тому пандемія COVID-19 істотно вплинула на організацію та тактику проведення цієї слідчої (розшукової) дії [43].

Особливість коронавірусної хвороби полягає в тому, що ризик інфікування зростає пропорційно до тривалості контакту між людьми, кількості присутніх осіб та перебування в умовах недостатньої вентиляції. Водночас слідчий експеримент часто триває значно довше порівняно з іншими процесуальними діями та потребує залучення широкого кола учасників, серед яких можуть бути підозрювані, потерпілі, свідки, захисники, спеціалісти, експерти, поняті та працівники поліції.

У зв'язку з цим пандемія COVID-19 обумовила необхідність перегляду традиційних підходів до організації слідчого експерименту. Якщо до 2020 року основна увага приділялася забезпеченню достовірності результатів дослідів та максимально точному відтворенню обстановки події, то після поширення коронавірусної інфекції важливим елементом підготовки стала оцінка біологічних ризиків.

На підготовчому етапі проведення слідчого експерименту особливого значення набуває визначення доцільності його проведення саме в традиційному

форматі. Практика показала, що окремі обставини можуть бути перевірені шляхом використання цифрового моделювання, комп'ютерної реконструкції подій, відеоматеріалів або спеціалізованого програмного забезпечення без необхідності залучення значної кількості осіб.

Пандемія фактично стимулювала розвиток нових криміналістичних підходів до перевірки доказової інформації. Якщо раніше проведення слідчого експерименту часто передбачало фізичне відтворення всіх елементів події, то в умовах карантинних обмежень почали ширше використовуватися альтернативні технології реконструкції механізму злочину.

У випадках, коли проведення слідчого експерименту є необхідним, слідчий повинен особливо ретельно підходити до визначення кола його учасників. Доцільним є залучення лише тих осіб, без участі яких досягнення мети процесуальної дії є неможливим. Такий підхід дозволяє не лише спростити організацію заходу, але й суттєво знизити ризик поширення інфекції.

Важливим елементом підготовки виступає вибір місця проведення слідчого експерименту. З точки зору біологічної безпеки перевагу доцільно надавати відкритим територіям або приміщенням із належною вентиляцією. Особливо це актуально у випадках, коли експеримент потребує тривалого перебування учасників в одному місці.

Пандемія COVID-19 також вплинула на використання засобів індивідуального захисту. Під час проведення слідчого експерименту учасники нерідко змушені активно переміщуватися, виконувати певні дії або відтворювати поведінку учасників події. За таких умов застосування засобів захисту повинно забезпечувати баланс між біологічною безпекою та можливістю повноцінного виконання процесуальної дії.

Особливого значення набуває питання відтворення дій підозрюваного, потерпілого або свідка. Якщо використання захисних масок чи інших засобів індивідуального захисту може вплинути на достовірність результатів експерименту, слідчий повинен забезпечити альтернативні заходи безпеки, спрямовані на мінімізацію ризиків зараження.

Суттєвої трансформації зазнала і тактика фіксації перебігу слідчого експерименту. Пандемія сприяла активному використанню цифрових технологій, зокрема багатокамерної відеозйомки, тривимірного моделювання, лазерного сканування місцевості та інших сучасних технічних засобів.

Використання таких технологій дозволяє не лише забезпечити більш якісну фіксацію результатів слідчого експерименту, але й мінімізувати необхідність його повторного проведення. Це має особливе значення в умовах пандемії, коли кожна додаткова процесуальна дія пов'язана з ризиком інфікування учасників кримінального провадження.

Окрему увагу необхідно приділяти психологічним аспектам проведення слідчого експерименту в умовах пандемії. Побоювання щодо можливого зараження можуть впливати на поведінку учасників, їх здатність точно відтворювати певні дії та сприймати вказівки слідчого. Саме тому під час організації слідчого експерименту важливо створити умови, за яких учасники почуватимуться максимально захищеними.

Не менш важливим є питання проведення слідчих експериментів за участю осіб, які належать до груп підвищеного ризику тяжкого перебігу COVID-19. У таких випадках слідчий повинен оцінювати не лише доказове значення майбутньої процесуальної дії, але й можливі наслідки для здоров'я її учасників.

Пандемія також продемонструвала необхідність ширшого використання спеціальних знань під час проведення слідчих експериментів. Зокрема, у складних випадках доцільним є залучення фахівців у сфері епідеміології, медицини праці та біологічної безпеки, які можуть надати рекомендації щодо організації процесуальної дії з урахуванням епідемічних ризиків.

Таким чином, пандемія COVID-19 істотно вплинула на організацію та тактику проведення слідчого експерименту. Основними напрямками трансформації стали мінімізація кількості учасників, оцінка біологічних ризиків на етапі підготовки, активне використання цифрових технологій, удосконалення системи фіксації результатів та впровадження додаткових заходів безпеки. Отриманий досвід свідчить про необхідність подальшого розвитку

криміналістичних рекомендацій щодо проведення слідчих (розшукових) дій в умовах пандемій та інших біологічних загроз, що можуть виникати під час здійснення досудового розслідування.

Ще однією слідчою (розшуковою) дією, які слідчий проводить на подальших етапах досудового розслідування є освідування.

Освідування належить до слідчих (розшукових) дій, під час проведення яких здійснюється безпосереднє дослідження тіла живої людини з метою виявлення слідів кримінального правопорушення, особливих прикмет або інших ознак, що мають значення для кримінального провадження. Специфіка цієї процесуальної дії полягає в тому, що її проведення передбачає особистий контакт між учасниками кримінального провадження та часто пов'язане з необхідністю перебування декількох осіб у закритому приміщенні протягом певного часу.

Саме тому пандемія коронавірусної хвороби COVID-19 суттєво вплинула на організацію та тактику проведення освідування, зумовивши необхідність впровадження додаткових заходів біологічної безпеки під час здійснення досудового розслідування. Поширення SARS-CoV-2 продемонструвало, що навіть звичайні процесуальні дії можуть створювати ризики зараження для слідчого, прокурора, спеціалістів, понятих та інших учасників кримінального провадження.

Відповідно до ч. 1 ст. 241 КПК України слідчий або прокурор здійснює освідування підозрюваного, свідка чи потерпілого для виявлення на їхньому тілі слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу. Законодавче визначення освідування не зазнало змін у період пандемії, однак суттєво змінилися умови його практичної реалізації.

На відміну від багатьох інших слідчих (розшукових) дій, під час освідування неможливо повністю виключити безпосередню взаємодію між учасниками кримінального провадження. Саме тому виникла необхідність

адаптації криміналістичних рекомендацій до умов поширення коронавірусної інфекції.

Особливістю COVID-19 є можливість передачі вірусу від осіб, які не мають виражених клінічних проявів захворювання. Це означає, що слідчий не завжди може об'єктивно оцінити рівень небезпеки під час контакту з освідуваною особою. У зв'язку з цим під час проведення освідування доцільно застосовувати принцип універсальної епідемічної перестороги, відповідно до якого кожна особа розглядається як потенційний носій інфекції.

У сучасних умовах основною метою організаційно-тактичного забезпечення освідування виступає не лише отримання доказової інформації, але й створення безпечних умов для всіх учасників процесуальної дії. Реалізація зазначеної мети досягається шляхом здійснення комплексу організаційних заходів, які охоплюють підготовчий, робочий та заключний етапи освідування.

Підготовка до проведення освідування має вирішальне значення для забезпечення ефективності цієї слідчої (розшукової) дії. В умовах пандемії COVID-19 традиційні криміналістичні заходи повинні бути доповнені комплексом протиепідемічних заходів.

Насамперед слідчий повинен проаналізувати матеріали кримінального провадження та визначити необхідність проведення освідування. Особливу увагу необхідно приділяти обґрунтуванню невідкладності проведення даної слідчої (розшукової) дії, оскільки в умовах пандемії кожен безпосередній контакт між учасниками кримінального провадження пов'язаний із потенційним ризиком інфікування.

Важливим елементом підготовки виступає вивчення особи, яка підлягає освідуванню. На відміну від досліджень, присвячених туберкульозу або ВІЛ-інфекції, в умовах пандемії COVID-19 ключового значення набуває встановлення можливих ознак гострого респіраторного захворювання, фактів перебування особи на самоізоляції, відомостей про контакти з інфікованими особами та інших обставин, які можуть свідчити про підвищений ризик поширення інфекції.

Разом із тим слід враховувати, що відсутність симптомів не виключає можливості інфікування. Саме тому під час підготовки до освідування доцільно виходити з того, що будь-яка особа потенційно може бути носієм SARS-CoV-2.

Особливого значення набуває визначення місця проведення освідування. Практика функціонування органів досудового розслідування під час пандемії засвідчила, що проведення процесуальних дій у малих службових кабінетах суттєво підвищує ризик зараження учасників кримінального провадження.

На нашу думку, приміщення для проведення освідування повинно відповідати таким вимогам:

- 1) достатня площа для дотримання фізичної дистанції;
- 2) наявність природної або механічної вентиляції;
- 3) можливість регулярного провітрювання;
- 4) наявність засобів дезінфекції поверхонь;
- 5) можливість проведення санітарної обробки після завершення слідчої дії;
- 6) мінімальна кількість сторонніх осіб.

Пандемія також актуалізувала питання участі понятих під час проведення освідування. З метою мінімізації кількості контактів доцільним є максимально широке використання безперервної відеофіксації ходу слідчої дії, що відповідає положенням кримінального процесуального законодавства та дозволяє одночасно забезпечити процесуальні гарантії й епідемічну безпеку.

Не менш важливим організаційним заходом виступає забезпечення учасників освідування засобами індивідуального захисту. Залежно від конкретної слідчої ситуації можуть використовуватися: медичні маски або респіратори; одноразові рукавички; захисні окуляри; захисні екрани для обличчя; одноразові халати; антисептичні засоби для рук.

На нашу думку, саме цей комплекс заходів повинен розглядатися як обов'язкова складова організаційно-тактичного забезпечення освідування в умовах пандемії COVID-19.

Робочий етап освідування являє собою центральну частину зазначеної слідчої (розшукової) дії, під час якої безпосередньо здійснюється виявлення,

дослідження та фіксація слідів кримінального правопорушення, особливих прикмет або інших ознак, що мають доказове значення для кримінального провадження. Саме на цьому етапі найбільшою мірою проявляються ризики інфікування учасників процесуальної дії коронавірусною хворобою COVID-19, оскільки освідування передбачає безпосередню взаємодію між слідчим, спеціалістом, медичним працівником та освідуваною особою.

Пандемія COVID-19 продемонструвала, що традиційні криміналістичні підходи до проведення освідування повинні бути доповнені комплексом заходів, спрямованих на мінімізацію епідемічних ризиків. На відміну від більшості інших слідчих (розшукових) дій, освідування пов'язане з необхідністю огляду відкритих ділянок тіла людини, а в окремих випадках – із частковим або повним оголенням освідуваної особи, що об'єктивно ускладнює використання окремих засобів індивідуального захисту.

Враховуючи сучасні наукові дані щодо механізмів передачі SARS-CoV-2, особливу небезпеку під час проведення освідування становить перебування учасників процесуальної дії в закритому приміщенні протягом тривалого часу. Доведено, що аерозольні частинки можуть накопичуватися в повітрі недостатньо вентильованих приміщень, створюючи умови для інфікування навіть за відсутності безпосереднього фізичного контакту між людьми.

Саме тому під час проведення освідування особливого значення набуває організація робочого простору. Слідчий повинен забезпечити максимально можливу дистанцію між учасниками процесуальної дії, за винятком випадків, коли безпосередній контакт є необхідним для досягнення мети освідування. Водночас навіть у таких ситуаціях тривалість контакту повинна бути мінімальною.

На нашу думку, одним із ключових принципів проведення освідування в умовах пандемії COVID-19 повинен стати принцип мінімізації контактної взаємодії. Його сутність полягає в тому, що всі процесуальні дії, які можуть бути виконані дистанційно або без безпосереднього фізичного контакту, повинні здійснюватися саме таким способом.

Так, під час виявлення особливих прикмет, татуювань, рубців, тілесних ушкоджень та інших зовнішніх ознак доцільно максимально використовувати сучасні технічні засоби фіксації. Застосування цифрової фотозйомки високої роздільної здатності, відеофіксації, цифрових вимірювальних систем та інших технічних засобів дозволяє суттєво скоротити тривалість безпосереднього контакту між учасниками процесуальної дії та підвищити рівень їхньої безпеки.

Особливого значення набуває використання цифрових технологій для документування результатів освідування. Якщо раніше основним способом фіксації результатів виступав протокол слідчої дії з доданими фототаблицями, то в умовах пандемії значно зросла роль цифрових носіїв інформації. Це дозволяє зменшити кількість контактів із паперовими документами та прискорити подальшу обробку отриманих матеріалів.

Окремої уваги потребують випадки освідування осіб, які мають ознаки гострих респіраторних захворювань або перебувають на самоізоляції. У таких ситуаціях доцільним є залучення медичних працівників та проведення освідування з дотриманням підвищених заходів біологічної безпеки. При цьому слідчий повинен враховувати не лише інтереси кримінального провадження, але й необхідність захисту здоров'я всіх учасників процесуальної дії.

Суттєвого значення набуває психологічний аспект проведення освідування в умовах пандемії. Побоювання щодо можливого зараження можуть негативно впливати як на освідувану особу, так і на самого слідчого. Це може призводити до підвищеної емоційної напруги, конфліктності та зниження ефективності комунікації між учасниками процесуальної дії.

У зв'язку з цим важливим завданням слідчого є створення атмосфери безпеки та професійного контролю за перебігом освідування. Роз'яснення учасникам порядку проведення процесуальної дії, інформування про застосовані заходи безпеки та чітка організація роботи сприяють зниженню психологічного дискомфорту та підвищують ефективність освідування.

Водночас пандемія COVID-19 показала необхідність перегляду підходів до залучення спеціалістів під час проведення освідування. Якщо участь спеціаліста

не є обов'язковою, слідчий повинен оцінити доцільність його залучення з урахуванням співвідношення між доказовою цінністю такої участі та потенційними ризиками поширення інфекції.

Не менш важливим є питання використання технічних засобів індивідуального користування. Фотоапарати, вимірювальні прилади, комп'ютерна техніка та інше обладнання, що використовується під час освідування, можуть контактувати з різними учасниками процесуальної дії. Саме тому після завершення роботи необхідно здійснювати їх належну санітарну обробку відповідно до встановлених вимог.

Заключний етап освідування охоплює фіксацію результатів проведеної слідчої дії, оформлення процесуальної документації, пакування отриманих матеріалів та завершення роботи з учасниками кримінального провадження. Незважаючи на те, що безпосереднє дослідження тіла особи на цьому етапі вже завершено, ризики інфікування COVID-19 повністю не зникають.

Одним із важливих напрямів адаптації криміналістичних рекомендацій до умов пандемії стало впровадження елементів електронного документообігу. Використання цифрових технологій дозволяє мінімізувати обмін паперовими документами між учасниками кримінального провадження та знизити ймовірність контактного поширення інфекції.

Особливого значення набуває належна фіксація результатів освідування за допомогою технічних засобів. Якісна фото- та відеофіксація дозволяє уникнути необхідності повторного проведення процесуальної дії, що є важливим фактором зниження епідемічних ризиків.

Після завершення освідування доцільним є проведення комплексу санітарно-гігієнічних заходів, які включають дезінфекцію приміщення, обробку використаного обладнання, утилізацію одноразових засобів індивідуального захисту та гігієнічну обробку рук учасників процесуальної дії.

На нашу думку, досвід пандемії COVID-19 дає підстави для формування нового криміналістичного принципу проведення освідування — принципу забезпечення біологічної безпеки. Його зміст полягає в необхідності організації

та проведення освідчування таким чином, щоб забезпечити максимально повне отримання доказової інформації за одночасного мінімального ризику для життя і здоров'я всіх учасників кримінального провадження.

Слід відзначити, що пандемія COVID-19 суттєво вплинула на всі етапи проведення освідчування. Трансформації зазнали організаційні засади підготовки процесуальної дії, тактика її проведення та порядок фіксації отриманих результатів. Основними напрямками таких змін стали впровадження принципу універсальної епідемічної перестороги, використання засобів індивідуального захисту, активне застосування цифрових технологій, мінімізація контактної взаємодії між учасниками та інтеграція заходів біологічної безпеки до структури криміналістичного забезпечення досудового розслідування. У сучасних умовах ефективність освідчування повинна оцінюватися не лише через призму отриманих доказів, але й з позицій забезпечення належного рівня захисту здоров'я учасників кримінального провадження.

Отже, результати проведеного дослідження свідчать, що пандемія COVID-19 стала не лише тимчасовим викликом для органів досудового розслідування, а й потужним каталізатором модернізації всієї системи слідчої діяльності. Отриманий досвід довів необхідність інтеграції досягнень криміналістики, цифрових технологій та механізмів біологічної безпеки в практику розслідування кримінальних правопорушень. Це створює теоретичне підґрунтя для подальшого розвитку криміналістичної науки та формування нової моделі організації досудового розслідування, здатної ефективно функціонувати в умовах пандемій, надзвичайних ситуацій та інших глобальних викликів сучасності.

Висновки до розділу 2

У результаті проведеного дослідження доведено, що пандемія коронавірусної хвороби COVID-19 стала одним із найбільш масштабних чинників впливу на систему кримінальної юстиції у XXI столітті та зумовила необхідність перегляду традиційних підходів до організації діяльності органів досудового розслідування. На відміну від інших надзвичайних ситуацій, пандемія створила умови, за яких безпосереднє міжособистісне спілкування, що традиційно становить основу більшості слідчих (розшукових) дій, перетворилося на фактор потенційної небезпеки для здоров'я та життя учасників кримінального провадження. У зв'язку з цим забезпечення біологічної безпеки стало невід'ємною складовою ефективної організації розслідування кримінальних правопорушень.

Досліджено сучасний стан наукової розробленості проблематики впливу COVID-19 на слідчу діяльність. Встановлено, що більшість наукових досліджень зосереджена на медичних, епідеміологічних та соціально-економічних аспектах пандемії, тоді як питання організації досудового розслідування в умовах поширення особливо небезпечних інфекційних захворювань залишаються недостатньо розробленими. З'ясовано, що пандемія фактично започаткувала формування нового напрямку криміналістичних досліджень, пов'язаного із забезпеченням біологічної безпеки під час проведення слідчих (розшукових) дій та адаптацією криміналістичних рекомендацій до умов біологічних загроз.

Вивчено особливості механізму передачі SARS-CoV-2 та їх значення для організації досудового розслідування. Встановлено, що висока контагіозність вірусу, його здатність передаватися аерозольним шляхом та можливість поширення від осіб із безсимптомним перебігом захворювання створюють специфічні ризики для діяльності працівників правоохоронних органів. Доведено, що під час проведення більшості слідчих (розшукових) дій виникають об'єктивні передумови для передачі інфекції між учасниками кримінального

провадження, що потребує впровадження додаткових заходів профілактики та безпеки.

Обґрунтовано, що ризик інфікування COVID-19 під час здійснення слідчої діяльності є самостійним криміналістично значущим фактором, який безпосередньо впливає на вибір організаційних і тактичних рішень. Встановлено, що під час планування та проведення слідчих (розшукових) дій слідчий повинен враховувати не лише процесуальні та криміналістичні аспекти, але й фактори епідемічної небезпеки, пов'язані з умовами проведення процесуальної дії, кількістю учасників, тривалістю контакту та особливостями приміщення.

З'ясовано, що пандемія COVID-19 найбільш суттєво вплинула на організацію тих слідчих (розшукових) дій, які пов'язані з безпосереднім контактом між людьми. До таких процесуальних дій належать допит, одночасний допит двох або більше раніше допитаних осіб, пред'явлення для впізнання, слідчий експеримент, обшук, огляд місця події та освідчування особи. Встановлено, що саме зазначені процесуальні дії потребували найбільшої адаптації до умов пандемії та впровадження додаткових механізмів забезпечення безпеки.

Доведено, що одним із найбільш вагомих наслідків пандемії стало посилення ролі організаційної складової слідчої діяльності. Якщо до поширення COVID-19 організація проведення слідчих (розшукових) дій розглядалася переважно як допоміжний елемент криміналістичного забезпечення, то в умовах пандемії саме від якості підготовки процесуальної дії значною мірою почала залежати безпека її учасників та можливість досягнення процесуальної мети. У зв'язку з цим особливого значення набули питання попереднього планування, оцінки ризиків, визначення необхідного складу учасників та вибору безпечного місця проведення процесуальної дії.

Аргументовано, що підготовка до проведення слідчих (розшукових) дій в умовах пандемії повинна здійснюватися з урахуванням чотирьох взаємопов'язаних складових: процесуальної, криміналістичної, організаційної та

санітарно-епідемічної. Такий підхід дозволяє забезпечити комплексне врахування всіх факторів, які можуть впливати на результативність процесуальної діяльності та рівень безпеки її учасників.

Досліджено особливості організації огляду місця події в умовах пандемії COVID-19. Встановлено, що специфіка цієї слідчої (розшукової) дії полягає у неможливості попереднього повного контролю над середовищем її проведення та високій ймовірності контакту з потенційно небезпечними об'єктами і особами. Доведено, що під час проведення огляду місця події особливого значення набувають оцінка епідемічної безпеки об'єкта, використання засобів індивідуального захисту, мінімізація кількості учасників та застосування сучасних цифрових засобів фіксації обстановки місця події.

Обґрунтовано, що пандемія COVID-19 сприяла суттєвому зростанню ролі техніко-криміналістичних засобів під час проведення огляду місця події. Встановлено, що використання цифрової панорамної фотозйомки, відеофіксації високої роздільної здатності, тривимірного сканування, безпілотних літальних апаратів та інших сучасних технологій дозволяє скоротити кількість осіб, які безпосередньо перебувають на місці події, та мінімізувати ризик інфікування без втрати якості документування доказової інформації.

Вивчено вплив пандемії COVID-19 на тактику проведення допиту. Встановлено, що використання засобів індивідуального захисту, необхідність дотримання фізичної дистанції та скорочення тривалості особистого контакту між учасниками кримінального провадження істотно вплинули на механізм реалізації традиційних криміналістичних прийомів. Доведено, що в умовах пандемії суттєво знизилися можливості сприйняття невербальної інформації, а тому особливого значення набули вербальні характеристики мовлення, логічна структура показань та зміст повідомлюваної інформації.

З'ясовано, що одним із найбільш важливих напрямів трансформації допиту стало активне використання дистанційних технологій. Встановлено, що застосування відеоконференцз'язку дозволило забезпечити реалізацію процесуальних прав учасників кримінального провадження та одночасно

мінімізувати ризик зараження COVID-19. Практика довела ефективність такого формату взаємодії, що створює передумови для його подальшого використання навіть після завершення гострої фази пандемії.

Доведено, що пандемія суттєво вплинула на доцільність проведення одночасного допиту двох або більше раніше допитаних осіб. Встановлено, що прийняття рішення про проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії повинно враховувати не лише процесуальні та криміналістичні фактори, але й рівень епідемічної небезпеки. Аргументовано, що в умовах пандемії необхідно максимально використовувати альтернативні способи усунення суперечностей у показаннях та ширше застосовувати можливості дистанційного проведення одночасного допиту.

Досліджено вплив пандемії на психологічні аспекти слідчої діяльності. Встановлено, що страх зараження, невизначеність епідемічної ситуації, високий рівень службового навантаження та постійний ризик інфікування негативно впливали на психоемоційний стан як працівників правоохоронних органів, так і інших учасників кримінального провадження. Доведено необхідність врахування зазначених факторів під час планування та проведення слідчих (розшукових) дій.

Аргументовано, що одним із головних наслідків пандемії стала прискорена цифровізація кримінального провадження. Встановлено, що COVID-19 виступив каталізатором впровадження електронного документообігу, дистанційних форм комунікації, цифрових засобів фіксації доказової інформації та сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Доведено, що цифровізація сприяла підвищенню ефективності діяльності органів досудового розслідування та стала важливим елементом забезпечення безпеки учасників кримінального провадження.

У результаті проведеного дослідження доведено, що пандемія коронавірусної хвороби COVID-19 стала одним із найбільш значущих факторів трансформації сучасної системи кримінальної юстиції та суттєво вплинула на всі складові слідчої діяльності. На відміну від традиційних криміналістичних

ризиків, пов'язаних із протидією розслідуванню, дефіцитом доказової інформації чи складністю встановлення обставин кримінального правопорушення, пандемія створила принципово нову ситуацію, за якої сама професійна діяльність слідчого стала джерелом потенційної небезпеки для його життя та здоров'я. Саме тому питання забезпечення біологічної безпеки вперше набули самостійного криміналістичного значення та стали невід'ємним елементом організації досудового розслідування.

Досліджено сучасний стан наукової розробленості проблематики впливу COVID-19 на діяльність органів досудового розслідування. Встановлено, що більшість наукових праць присвячена медичним, епідеміологічним, соціальним та економічним наслідкам пандемії, тоді як криміналістичні аспекти організації розслідування кримінальних правопорушень в умовах поширення особливо небезпечних інфекційних захворювань залишаються недостатньо вивченими. З'ясовано, що пандемія COVID-19 фактично започаткувала новий напрям криміналістичних досліджень, предметом якого є адаптація організації та тактики проведення слідчих (розшукових) дій до умов біологічних загроз.

Обґрунтовано, що характерною особливістю пандемії COVID-19 стало виникнення необхідності одночасного вирішення двох взаємопов'язаних завдань: забезпечення ефективності досудового розслідування та гарантування безпеки його учасників. Встановлено, що забезпечення біологічної безпеки не може розглядатися як допоміжний або другорядний елемент діяльності слідчого, а повинно інтегруватися до структури криміналістичного забезпечення нарівні з технічними, тактичними та методичними засобами розслідування кримінальних правопорушень.

Вивчено особливості механізму передачі SARS-CoV-2 та їх вплив на організацію слідчої діяльності. Встановлено, що висока контагіозність коронавірусної інфекції, її аерозольний механізм поширення та можливість передачі від безсимптомних носіїв суттєво підвищують рівень професійних ризиків під час здійснення досудового розслідування. Доведено, що практично кожна слідча (розшукова) дія, яка передбачає безпосередній контакт між людьми

або перебування в закритих приміщеннях, потенційно створює умови для інфікування учасників кримінального провадження.

З'ясовано, що пандемія COVID-19 найбільшою мірою вплинула на проведення тих слідчих (розшукових) дій, які передбачають безпосередню міжособистісну взаємодію та тривале перебування декількох осіб у спільному просторі. До таких дій належать огляд місця події, допит, одночасний допит двох або більше раніше допитаних осіб, обшук, пред'явлення для впізнання, слідчий експеримент та освідчування. Саме зазначені процесуальні дії зазнали найбільш суттєвих організаційних і тактичних трансформацій у період пандемії.

Доведено, що огляд місця події в умовах пандемії COVID-19 потребує розширення традиційної системи криміналістичних рекомендацій за рахунок включення заходів біологічної безпеки. Встановлено, що поряд із забезпеченням збереження слідової картини, виявленням та фіксацією речових доказів слідчий повинен здійснювати оцінку епідемічних ризиків, визначати безпечний склад учасників слідчої дії та використовувати необхідні засоби індивідуального захисту. Аргументовано, що в сучасних умовах огляд місця події має проводитися з урахуванням принципу універсальної епідемічної перестороги, відповідно до якого кожна особа потенційно розглядається як носій інфекції.

Досліджено особливості організації допиту в умовах пандемії. Встановлено, що використання захисних масок, фізичне дистанціювання та обмеження особистих контактів суттєво вплинули на механізм реалізації традиційних тактичних прийомів допиту. Доведено, що часткове обмеження можливості спостереження за невербальною поведінкою допитуваного обумовило необхідність більшої уваги до вербальних характеристик мовлення, логічної структури показань та особливостей їх формування. Водночас пандемія актуалізувала необхідність використання відеоконференцз'язку як ефективного засобу мінімізації епідемічних ризиків без втрати процесуальної цінності отриманої інформації.

Обґрунтовано, що проведення одночасного допиту двох або більше раніше допитаних осіб в умовах пандемії повинно здійснюватися лише після оцінки

співвідношення між доказовою необхідністю цієї процесуальної дії та ризиками інфікування її учасників. Встановлено, що пандемія продемонструвала доцільність ширшого використання альтернативних способів усунення суперечностей у показаннях, а також активного застосування дистанційних технологій для проведення одночасного допиту.

Вивчено вплив пандемії COVID-19 на організацію та тактику проведення обшуку. Встановлено, що проведення цієї слідчої (розшукової) дії пов'язане з підвищеним ризиком інфікування через необхідність тривалого перебування учасників у закритих приміщеннях, контакту з великою кількістю осіб та предметів, а також високий рівень конфліктності. Доведено, що ефективно проведення обшуку в умовах пандемії потребує застосування принципу функціональної достатності, мінімізації кількості учасників, використання засобів індивідуального захисту та широкого впровадження технічних засобів відеофіксації.

З'ясовано, що пандемія COVID-19 істотно вплинула на проведення пред'явлення особи для впізнання. Встановлено наявність суперечності між необхідністю використання засобів індивідуального захисту та потребою забезпечення достовірного сприйняття зовнішності особи впізнаючим. Аргументовано, що в таких умовах особливого значення набуває індивідуалізований підхід до вибору форми проведення впізнання, а також ширше використання цифрових зображень, фотографій та відеозаписів як альтернативи традиційним способам проведення цієї процесуальної дії.

Доведено, що слідчий експеримент належить до числа найбільш складних процесуальних дій з точки зору забезпечення біологічної безпеки. Встановлено, що значна кількість учасників, необхідність відтворення певних дій та тривале перебування у спільному просторі істотно підвищують ризик інфікування. Обґрунтовано доцільність ширшого використання цифрового моделювання, комп'ютерної реконструкції подій та інших сучасних технологій, які дозволяють перевіряти доказову інформацію без залучення великої кількості осіб.

Досліджено особливості проведення освідування в умовах пандемії COVID-19. Встановлено, що дана слідча (розшукова) дія характеризується найбільш тісним контактом між її учасниками, а тому потребує підвищеного рівня біологічної безпеки. Аргументовано, що під час проведення освідування доцільно максимально використовувати цифрові технології документування, засоби індивідуального захисту та принцип мінімізації контактної взаємодії між учасниками кримінального провадження.

Доведено, що одним із найбільш важливих наслідків пандемії COVID-19 стала прискорена цифровізація слідчої діяльності. Встановлено, що поширення коронавірусної інфекції стало каталізатором впровадження відеоконференцзв'язку, електронного документообігу, цифрових засобів фіксації доказової інформації, тривимірного сканування місця події, цифрового моделювання та інших сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. З'ясовано, що цифровізація не лише підвищила рівень безпеки учасників кримінального провадження, але й сприяла підвищенню ефективності розслідування кримінальних правопорушень.

Аргументовано, що досвід пандемії COVID-19 свідчить про необхідність перегляду традиційних підходів до криміналістичного забезпечення діяльності слідчого. Встановлено, що в сучасних умовах структура такого забезпечення повинна включати не лише технічний, тактичний та методичний компоненти, але й окремий санітарно-епідемічний блок, спрямований на оцінку та мінімізацію біологічних ризиків під час проведення процесуальних дій.

РОЗДІЛ 3. ОПТИМІЗАЦІЯ СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ COVID-19 НА ДОСУДОВОМУ ЕТАПІ РОЗСЛІДУВАННЯ

3.1. Шляхи оптимізації роботи слідчого під час проведення слідчих (розшукових) дій за участі хворої на COVID-19 особи

Пандемія коронавірусної хвороби COVID-19 стала безпрецедентним викликом для функціонування практично всіх державних інституцій, у тому числі органів досудового розслідування. На відміну від більшості інших кризових явищ, пандемія створила ситуацію, за якої безпосереднє міжособистісне спілкування, що традиційно становить основу слідчої діяльності, перетворилося на потенційне джерело небезпеки для здоров'я її учасників.

Саме тому особливої актуальності набуває дослідження шляхів оптимізації роботи слідчого під час проведення слідчих (розшукових) дій, пов'язаних з отриманням інформації з особистісних джерел.

Слід зазначити, що отримання доказової інформації від людини традиційно посідає центральне місце у структурі досудового розслідування. Незалежно від рівня розвитку криміналістичної техніки, цифрових технологій та експертних досліджень, показання свідків, потерпілих, підозрюваних та інших учасників кримінального провадження залишаються одним із найбільш поширених джерел доказів. Саме тому допит, одночасний допит, пред'явлення для впізнання, слідчий експеримент та інші процесуальні дії, що ґрунтуються на вербальній комунікації, є невід'ємною складовою діяльності слідчого.

Разом із тим пандемія COVID-19 поставила під сумнів традиційні підходи до організації таких слідчих дій. Якщо до 2020 року основна увага криміналістів була зосереджена на забезпеченні процесуальної законності, психологічного контакту та ефективності тактичних прийомів, то після початку пандемії до цих завдань додалася необхідність гарантування епідеміологічної безпеки.

Особливість коронавірусної інфекції полягає у високій швидкості поширення повітряно-крапельним та аерозольним шляхом. Відповідно, будь-яка

слідча (розшукова) дія, що передбачає тривале перебування декількох осіб у закритому приміщенні та активне мовне спілкування, автоматично створює додатковий ризик інфікування.

Саме тому пандемія COVID-19 продемонструвала необхідність перегляду окремих положень криміналістичної тактики. При цьому мова не йде про зміну процесуальної сутності слідчих (розшукових) дій. Навпаки, їх завдання залишаються незмінними. Трансформації потребують організаційні механізми та тактичні рекомендації, які забезпечують досягнення процесуальної мети в умовах біологічних загроз.

У криміналістичній літературі допит традиційно розглядається як інформаційно-психологічний процес спілкування між слідчим та допитуваною особою. Саме комунікативна природа допиту визначає його значення для розслідування кримінальних правопорушень. Під час допиту слідчий не лише отримує інформацію про обставини кримінального провадження, але й оцінює поведінку особи, її реакції, емоційний стан, особливості мовлення, логіку викладення фактів та інші важливі характеристики.

Пандемія COVID-19 істотно вплинула на зазначені процеси. Використання захисних масок, дотримання фізичної дистанції, застосування прозорих захисних екранів та інші заходи протиепідемічного захисту суттєво ускладнили сприйняття невербальної інформації.

У звичайних умовах значна частина криміналістично значущої інформації отримується саме шляхом спостереження за мімікою, жестами, змінами кольору обличчя, рухами очей та іншими невербальними проявами. В умовах пандемії частина цих каналів сприйняття виявилася обмеженою або повністю недоступною [63].

Це, у свою чергу, вимагало від слідчих більшої уваги до змісту висловлювань допитуваного, логічної структури його повідомлень, особливостей голосу, темпу мовлення та інших вербальних характеристик.

Важливо зазначити, що пандемія вплинула не лише на сам процес отримання інформації, але й на психологічний стан усіх учасників

кримінального провадження. Страх зараження, невизначеність щодо розвитку епідемічної ситуації, соціальна ізоляція та інші негативні чинники створювали додаткове психоемоційне навантаження.

У таких умовах традиційне завдання встановлення психологічного контакту між слідчим і допитуваним суттєво ускладнювалося. Якщо раніше психологічний контакт будувався переважно на особистому спілкуванні, довірчій атмосфері та безпосередній взаємодії, то під час пандемії ці механізми потребували адаптації до нових умов.

Особливого значення набуває попередня організація проведення слідчої (розшукової) дії. Практика функціонування органів досудового розслідування під час пандемії свідчить, що ефективність допиту значною мірою залежить саме від рівня підготовки до його проведення.

На нашу думку, система підготовки до проведення вербальних слідчих (розшукових) дій в умовах пандемії повинна включати чотири взаємопов'язані блоки: процесуальний; криміналістичний; організаційний; санітарно-епідемічний.

Процесуальний блок охоплює традиційні питання законності проведення слідчої дії, визначення її підстав, учасників та порядку здійснення.

Криміналістичний блок передбачає аналіз матеріалів кримінального провадження, планування допиту, визначення тактичних прийомів та прогнозування поведінки допитуваної особи.

Організаційний блок включає підготовку приміщення, технічних засобів фіксації, забезпечення явки учасників та створення умов для проведення процесуальної дії.

Санітарно-епідемічний блок є новим елементом, актуальність якого була обумовлена саме пандемією COVID-19. Його зміст полягає у створенні умов, які дозволяють мінімізувати ризик поширення інфекції під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Таким чином, пандемія COVID-19 спричинила формування нового напрямку криміналістичних досліджень, пов'язаного з адаптацією організації та

тактики проведення слідчих (розшукових) дій до умов біологічних загроз. Отриманий досвід свідчить про необхідність інтеграції санітарно-епідемічних вимог до системи криміналістичного забезпечення діяльності слідчого, що створює підґрунтя для подальшої модернізації організації досудового розслідування.

Пандемія COVID-19 стала фактором, який істотно вплинув не лише на організаційні аспекти діяльності органів досудового розслідування, але й на тактичні засади проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Особливо це стосується процесуальних дій, пов'язаних з отриманням інформації з особистісних джерел, оскільки їх проведення традиційно базується на безпосередньому комунікативному контакті між слідчим та іншими учасниками кримінального провадження.

Особливої актуальності зазначена проблематика набуває у випадках, коли носієм доказової інформації виступає особа, у якої підтверджено захворювання на COVID-19 або наявні клінічні прояви, характерні для коронавірусної хвороби. У таких ситуаціях слідчий змушений одночасно вирішувати декілька взаємопов'язаних завдань: забезпечувати повноту та об'єктивність отримання доказової інформації, дотримуватися вимог кримінального процесуального законодавства та мінімізувати ризик інфікування інших учасників кримінального провадження.

На нашу думку, одним із найбільш ефективних шляхів оптимізації роботи слідчого в таких умовах є максимальне використання можливостей дистанційної процесуальної взаємодії. Практика функціонування органів досудового розслідування під час пандемії підтвердила доцільність застосування відеоконференцз'язку під час проведення допитів, одночасних допитів та окремих інших слідчих (розшукових) дій, пов'язаних з отриманням інформації з особистісних джерел.

Використання відеоконференції дозволяє практично повністю усунути безпосередній контакт між слідчим та особою, яка є потенційним джерелом інфікування. При цьому забезпечується можливість отримання показань у

режимі реального часу, спостереження за поведінкою допитуваного та здійснення технічної фіксації процесуальної дії. Важливо й те, що дистанційний формат проведення допиту значною мірою усуває психологічний дискомфорт, пов'язаний зі страхом зараження, що позитивно впливає на якість комунікації між учасниками кримінального провадження.

Наступним напрямом оптимізації діяльності слідчого є ретельне планування проведення слідчої (розшукової) дії. У випадках, коли проведення допиту або іншої процесуальної дії неможливо організувати дистанційно, доцільним є максимальне скорочення часу безпосереднього контакту між її учасниками. З цією метою слідчий повинен заздалегідь визначити перелік обставин, які підлягають встановленню, сформулювати систему запитань та підготувати необхідні матеріали кримінального провадження.

Особливого значення в умовах пандемії набуває питання вибору місця проведення процесуальної дії. За участі хворої на COVID-19 особи доцільним є використання приміщень, які відповідають вимогам санітарно-епідемічної безпеки, мають належний рівень вентиляції та дозволяють забезпечити фізичне дистанціювання між учасниками кримінального провадження. У випадках перебування особи на стаціонарному лікуванні проведення допиту може бути організоване безпосередньо у медичному закладі з дотриманням усіх вимог протиепідемічного режиму.

Окрему групу заходів становлять засоби індивідуального захисту. Аналіз практики діяльності правоохоронних органів у період пандемії свідчить, що використання захисних масок, респіраторів, рукавичок, захисних окулярів та антисептичних засобів стало обов'язковим елементом організації роботи слідчого. Водночас застосування таких засобів повинно поєднуватися із криміналістичними рекомендаціями щодо підтримання психологічного контакту з учасниками процесуальної дії.

Важливим напрямом оптимізації роботи слідчого є також удосконалення технічної фіксації процесуальної діяльності. Пандемія COVID-19 продемонструвала доцільність більш широкого використання аудіо- та

відеозапису під час проведення слідчих (розшукових) дій. Це дозволяє не лише забезпечити більш повне документування отриманої інформації, але й мінімізувати необхідність повторного проведення допитів, що безпосередньо впливає на зниження ризику поширення інфекції.

На нашу думку, перспективним напрямом подальшого розвитку криміналістичного забезпечення діяльності слідчого є формування спеціальних алгоритмів проведення слідчих (розшукових) дій за участі осіб, хворих на інфекційні захворювання. Такі алгоритми повинні поєднувати процесуальні, криміналістичні, організаційні та санітарно-епідемічні рекомендації та враховувати специфіку конкретної слідчої ситуації.

Таким чином, пандемія COVID-19 засвідчила необхідність перегляду традиційних підходів до організації отримання доказової інформації з особистісних джерел. Основними шляхами оптимізації роботи слідчого в зазначених умовах є використання дистанційних технологій, удосконалення планування слідчих (розшукових) дій, забезпечення належного рівня санітарно-епідемічної безпеки, застосування сучасних засобів технічної фіксації та розроблення спеціалізованих криміналістичних рекомендацій для роботи з особами, хворими на COVID-19 [77].

На нашу думку, одним із головних напрямів оптимізації діяльності слідчого в умовах пандемії стало впровадження принципу мінімізації безпосередніх контактів. Сутність цього принципу полягає у тому, що будь-які процесуальні завдання повинні виконуватися із застосуванням найменш ризикованих для здоров'я учасників способів комунікації без шкоди для повноти та об'єктивності досудового розслідування.

Найбільш поширеною слідчою (розшуковою) дією залишається допит. У криміналістичній літературі він традиційно розглядається як інформаційно-психологічний процес взаємодії між слідчим та допитуваною особою, спрямований на отримання відомостей про обставини кримінального правопорушення. Саме тому пандемія COVID-19 істотно вплинула на його тактичну структуру.

Першочергового значення в сучасних умовах набуває оптимізація підготовчого етапу допиту. Якщо раніше підготовка передбачала насамперед аналіз матеріалів кримінального провадження, визначення предмета допиту та складання плану проведення слідчої дії, то пандемія обумовила необхідність включення до цього процесу додаткових організаційних заходів.

Зокрема, слідчий повинен оцінювати можливість проведення допиту дистанційно, визначати оптимальне місце його проведення, забезпечувати належний рівень вентиляції приміщення та прогнозувати можливі епідемічні ризики. Такий підхід дозволяє значно скоротити тривалість безпосереднього контакту між учасниками кримінального провадження та підвищити рівень безпеки.

Особливого значення набуває планування допиту. В умовах пандемії кожна хвилина перебування учасників у закритому приміщенні потенційно збільшує ризик зараження. Саме тому слідчий повинен максимально ретельно готувати перелік запитань, визначати послідовність їх постановки та виключати будь-які другорядні елементи, що можуть необґрунтовано збільшувати тривалість слідчої (розшукової) дії.

Водночас скорочення часу проведення допиту не повинно негативно впливати на якість отриманої доказової інформації. У зв'язку з цим особливого значення набуває використання тактичних прийомів, які дозволяють отримати максимальний обсяг відомостей протягом мінімального проміжку часу.

Одним із таких прийомів виступає детальна попередня структуризація допиту. Практика свідчить, що заздалегідь підготовлений алгоритм проведення слідчої дії дозволяє скоротити її тривалість на 20–30 %, не знижуючи доказової цінності отриманих показань.

Важливим напрямом оптимізації допиту стала активізація використання технічних засобів фіксації. Якщо до пандемії аудіо- та відеофіксація розглядалися переважно як додатковий спосіб документування процесуальної дії, то після 2020 року вони фактично перетворилися на важливий інструмент забезпечення безпеки.

Повна відеофіксація допиту дозволяє уникнути необхідності повторного проведення слідчої (розшукової) дії, що має особливе значення в умовах ризику інфікування. Крім того, відеозапис дає можливість багаторазово аналізувати отриману інформацію без повторного контакту з допитуваною особою.

Не менш актуальним є питання одночасного допиту двох або більше раніше допитаних осіб. Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що саме ця слідча дія виявилася однією з найбільш проблемних у період пандемії.

Причина полягає в тому, що одночасний допит передбачає перебування в одному приміщенні значної кількості осіб, між якими відбувається активна вербальна взаємодія. За таких умов ризик поширення інфекції суттєво зростає.

На нашу думку, одним із найбільш ефективних напрямів оптимізації одночасного допиту є критичний підхід до визначення необхідності його проведення. Практика свідчить, що далеко не всі суперечності у показаннях потребують безпосереднього одночасного допиту учасників кримінального провадження.

У багатьох випадках розбіжності можуть бути усунені шляхом проведення додаткових допитів, пред'явлення доказів або використання результатів експертних досліджень. Такий підхід дозволяє уникнути необґрунтованого ризику інфікування та водночас забезпечити виконання завдань кримінального провадження.

Якщо ж проведення одночасного допиту є необхідним, доцільним є максимально широке використання засобів відеоконференцз'язку. Досвід пандемії продемонстрував, що сучасні цифрові технології дозволяють забезпечити не лише повноцінний обмін інформацією між учасниками кримінального провадження, але й зберегти основні тактичні переваги цієї слідчої дії.

Суттєвої трансформації зазнала й тактика пред'явлення особи для впізнання. Традиційно дана слідча дія передбачає одночасну присутність особи, яка впізнає, особи, що пред'являється для впізнання, статистів та інших учасників кримінального провадження.

У період пандемії виникла необхідність пошуку альтернативних форм організації цієї слідчої дії. Одним із найбільш перспективних напрямів стало використання цифрових фотозображень та відеоматеріалів.

Перевага такого підходу полягає не лише у зниженні ризику зараження, але й у спрощенні організації впізнання. Відсутня необхідність забезпечувати явку статистів, організовувати їх розміщення та контролювати дотримання санітарно-протиепідемічних вимог.

Окремого розгляду потребує питання оптимізації роботи слідчого під час проведення слідчих експериментів. Незважаючи на те, що дана слідча дія не належить виключно до категорії вербальних, значна частина інформації під час її проведення також отримується від учасників кримінального провадження шляхом безпосереднього спілкування.

Пандемія продемонструвала доцільність використання тривимірного моделювання, комп'ютерних реконструкцій та інших цифрових технологій як альтернативи окремим різновидам слідчих експериментів. Використання таких технологій дозволяє мінімізувати кількість учасників та суттєво скоротити час проведення процесуальної дії.

Важливим напрямом оптимізації діяльності слідчого стала зміна підходів до організації робочого простору. На нашу думку, досвід пандемії COVID-19 свідчить про доцільність створення у структурі слідчих підрозділів спеціалізованих приміщень для проведення процесуальних дій із підвищеним ризиком інфікування.

Такі приміщення повинні бути обладнані сучасними системами вентиляції, засобами очищення повітря, системами відеофіксації та технічними засобами дистанційної комунікації. Їх використання дозволить не лише забезпечити безпеку працівників поліції, але й створити належні умови для проведення процесуальних дій в умовах можливих майбутніх пандемій.

На відміну від підходів, які застосовувалися раніше щодо окремих інфекційних захворювань, пандемія COVID-19 продемонструвала необхідність створення універсальної системи біологічної безпеки в діяльності органів

досудового розслідування. Така система повинна функціонувати незалежно від конкретного виду інфекції та забезпечувати готовність до реагування на будь-які епідемічні виклики.

Отже, оптимізація роботи слідчого під час проведення слідчих (розшукових) дій, пов'язаних з отриманням інформації з особистісних джерел в умовах пандемії COVID-19, повинна здійснюватися за такими основними напрямками: удосконалення планування слідчих дій, мінімізація безпосередніх контактів між учасниками кримінального провадження, активне використання цифрових технологій, розширення практики відеоконференцзв'язку, модернізація приміщень органів досудового розслідування та інтеграція заходів біологічної безпеки до системи криміналістичного забезпечення. Реалізація зазначених заходів дозволяє забезпечити одночасне досягнення двох стратегічних цілей – ефективне отримання доказової інформації та захист життя і здоров'я учасників кримінального провадження.

3.2. Цифровізація слідчої діяльності та перспективи розвитку криміналістичного забезпечення досудового розслідування після пандемії COVID-19

Пандемія COVID-19 стала фактором, який істотно вплинув не лише на організаційні аспекти діяльності органів досудового розслідування, але й на тактичні засади проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Особливо це стосується процесуальних дій, пов'язаних з отриманням інформації з особистісних джерел, оскільки їх проведення традиційно базується на безпосередньому комунікативному контакті між слідчим та іншими учасниками кримінального провадження.

Як показав аналіз практики функціонування органів Національної поліції України в період пандемії, найбільших змін зазнали такі слідчі (розшукові) дії, як допит, одночасний допит раніше допитаних осіб, пред'явлення для впізнання, освідчування та слідчий експеримент. Спільною ознакою всіх зазначених процесуальних дій є необхідність безпосередньої участі людини як носія доказової інформації.

Особливість коронавірусної хвороби COVID-19 полягає у тому, що вірус SARS-CoV-2 передається переважно повітряно-крапельним та аерозольним шляхами. Саме тому будь-яке тривале перебування декількох осіб у закритому приміщенні автоматично створює потенційну небезпеку інфікування. У свою чергу більшість вербальних слідчих (розшукових) дій передбачають саме таку форму взаємодії між учасниками кримінального провадження.

На нашу думку, одним із головних напрямів оптимізації діяльності слідчого в умовах пандемії стало впровадження принципу мінімізації безпосередніх контактів. Сутність цього принципу полягає у тому, що будь-які процесуальні завдання повинні виконуватися із застосуванням найменш ризикованих для здоров'я учасників способів комунікації без шкоди для повноти та об'єктивності досудового розслідування.

Найбільш поширеною слідчою (розшуковою) дією залишається допит. У криміналістичній літературі він традиційно розглядається як інформаційно-психологічний процес взаємодії між слідчим та допитуваною особою, спрямований на отримання відомостей про обставини кримінального правопорушення. Саме тому пандемія COVID-19 істотно вплинула на його тактичну структуру.

Першочергового значення в сучасних умовах набуває оптимізація підготовчого етапу допиту. Якщо раніше підготовка передбачала насамперед аналіз матеріалів кримінального провадження, визначення предмета допиту та складання плану проведення слідчої дії, то пандемія обумовила необхідність включення до цього процесу додаткових організаційних заходів.

Зокрема, слідчий повинен оцінювати можливість проведення допиту дистанційно, визначати оптимальне місце його проведення, забезпечувати належний рівень вентиляції приміщення та прогнозувати можливі епідемічні ризики. Такий підхід дозволяє значно скоротити тривалість безпосереднього контакту між учасниками кримінального провадження та підвищити рівень безпеки.

Особливого значення набуває планування допиту. В умовах пандемії кожна хвилина перебування учасників у закритому приміщенні потенційно збільшує ризик зараження. Саме тому слідчий повинен максимально ретельно готувати перелік запитань, визначати послідовність їх постановки та виключати будь-які другорядні елементи, що можуть необґрунтовано збільшувати тривалість слідчої дії.

Водночас скорочення часу проведення допиту не повинно негативно впливати на якість отриманої доказової інформації. У зв'язку з цим особливого значення набуває використання тактичних прийомів, які дозволяють отримати максимальний обсяг відомостей протягом мінімального проміжку часу.

Одним із таких прийомів виступає детальна попередня структуризація допиту. Практика свідчить, що заздалегідь підготовлений алгоритм проведення

слідчої дії дозволяє скоротити її тривалість на 20–30 %, не знижуючи доказової цінності отриманих показань.

Важливим напрямом оптимізації допиту стала активізація використання технічних засобів фіксації. Якщо до пандемії аудіо- та відеофіксація розглядалися переважно як додатковий спосіб документування процесуальної дії, то після 2020 року вони фактично перетворилися на важливий інструмент забезпечення безпеки.

Повна відеофіксація допиту дозволяє уникнути необхідності повторного проведення слідчої дії, що має особливе значення в умовах ризику інфікування. Крім того, відеозапис дає можливість багаторазово аналізувати отриману інформацію без повторного контакту з допитуваною особою.

Не менш актуальним є питання одночасного допиту двох або більше раніше допитаних осіб. Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що саме ця слідча дія виявилася однією з найбільш проблемних у період пандемії.

Причина полягає в тому, що одночасний допит передбачає перебування в одному приміщенні значної кількості осіб, між якими відбувається активна вербальна взаємодія. За таких умов ризик поширення інфекції суттєво зростає.

На нашу думку, одним із найбільш ефективних напрямів оптимізації одночасного допиту є критичний підхід до визначення необхідності його проведення. Практика свідчить, що далеко не всі суперечності у показаннях потребують безпосереднього одночасного допиту учасників кримінального провадження.

У багатьох випадках розбіжності можуть бути усунені шляхом проведення додаткових допитів, пред'явлення доказів або використання результатів експертних досліджень. Такий підхід дозволяє уникнути необґрунтованого ризику інфікування та водночас забезпечити виконання завдань кримінального провадження.

Якщо ж проведення одночасного допиту є необхідним, доцільним є максимально широке використання засобів відеоконференцв'язку. Досвід пандемії продемонстрував, що сучасні цифрові технології дозволяють

забезпечити не лише повноцінний обмін інформацією між учасниками кримінального провадження, але й зберегти основні тактичні переваги цієї слідчої дії.

Суттєвої трансформації зазнала й тактика пред'явлення особи для впізнання. Традиційно дана слідча дія передбачає одночасну присутність особи, яка впізнає, особи, що пред'являється для впізнання, статистів та інших учасників кримінального провадження.

У період пандемії виникла необхідність пошуку альтернативних форм організації цієї слідчої дії. Одним із найбільш перспективних напрямів стало використання цифрових фотозображень та відеоматеріалів.

Перевага такого підходу полягає не лише у зниженні ризику зараження, але й у спрощенні організації впізнання. Відсутня необхідність забезпечувати явку статистів, організовувати їх розміщення та контролювати дотримання санітарно-протиепідемічних вимог.

Окремого розгляду потребує питання оптимізації роботи слідчого під час проведення слідчих експериментів. Незважаючи на те, що дана слідча дія не належить виключно до категорії вербальних, значна частина інформації під час її проведення також отримується від учасників кримінального провадження шляхом безпосереднього спілкування.

Пандемія продемонструвала доцільність використання тривимірного моделювання, комп'ютерних реконструкцій та інших цифрових технологій як альтернативи окремим різновидам слідчих експериментів. Використання таких технологій дозволяє мінімізувати кількість учасників та суттєво скоротити час проведення процесуальної дії.

Важливим напрямом оптимізації діяльності слідчого стала зміна підходів до організації робочого простору. На нашу думку, досвід пандемії COVID-19 свідчить про доцільність створення у структурі слідчих підрозділів спеціалізованих приміщень для проведення процесуальних дій із підвищеним ризиком інфікування.

Такі приміщення повинні бути обладнані сучасними системами вентиляції, засобами очищення повітря, системами відеофіксації та технічними засобами дистанційної комунікації. Їх використання дозволить не лише забезпечити безпеку працівників поліції, але й створити належні умови для проведення процесуальних дій в умовах можливих майбутніх пандемій.

На відміну від підходів, які застосовувалися раніше щодо окремих інфекційних захворювань, пандемія COVID-19 продемонструвала необхідність створення універсальної системи біологічної безпеки в діяльності органів досудового розслідування. Така система повинна функціонувати незалежно від конкретного виду інфекції та забезпечувати готовність до реагування на будь-які епідемічні виклики.

Отже, оптимізація роботи слідчого під час проведення слідчих (розшукових) дій в умовах пандемії COVID-19, повинна здійснюватися за такими основними напрямками: удосконалення планування слідчих дій, мінімізація безпосередніх контактів між учасниками кримінального провадження, активне використання цифрових технологій, розширення практики відеоконференцз'язку, модернізація приміщень органів досудового розслідування та інтеграція заходів біологічної безпеки до системи криміналістичного забезпечення. Реалізація зазначених заходів дозволяє забезпечити одночасне досягнення двох стратегічних цілей – ефективно отримання доказової інформації та захист життя і здоров'я учасників кримінального провадження.

В умовах стрімкого поширення COVID-19 особливого значення набули питання пошуку процесуальних механізмів, які б дозволяли одночасно забезпечувати ефективність досудового розслідування та гарантувати безпеку його учасників. Одним із таких механізмів стало використання режиму відеоконференції під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Стрімкий розвиток цифрових технологій, який спостерігається протягом останніх десятиліть, створив передумови для активного впровадження дистанційних форм комунікації в діяльність правоохоронних органів. Якщо до

початку пандемії використання відеоконференцзв'язку розглядалося переважно як додатковий інструмент забезпечення оперативності кримінального провадження, то після поширення COVID-19 воно фактично перетворилося на один із ключових засобів забезпечення безперервності здійснення досудового розслідування.

Пандемія продемонструвала, що традиційна модель проведення слідчих (розшукових) дій не завжди відповідає сучасним умовам функціонування кримінальної юстиції. Допити, одночасні допити, пред'явлення для впізнання, освідування та інші процесуальні дії нерідко передбачають тривале перебування значної кількості осіб у закритих приміщеннях. Саме такі умови, відповідно до рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я, визнавалися найбільш сприятливими для поширення коронавірусної інфекції.

У зв'язку з цим виникла необхідність переосмислення традиційних підходів до організації слідчої діяльності. Вказане завдання потребувало не лише технічного забезпечення дистанційної комунікації, але й формування нових криміналістичних рекомендацій щодо проведення слідчих (розшукових) дій у режимі відеоконференції.

Слід зазначити, що законодавчі передумови для використання відеоконференцзв'язку в кримінальному провадженні були закладені ще до початку пандемії. Водночас саме COVID-19 продемонстрував практичну цінність відповідних положень кримінального процесуального законодавства та актуалізував питання їх подальшого розвитку.

Особливого значення використання відеоконференції набуває під час проведення одночасного допиту двох або більше раніше допитаних осіб. На відміну від звичайного допиту, дана слідча (розшукова) дія передбачає одночасну присутність декількох учасників кримінального провадження, між якими відбувається активна вербальна взаємодія. За умов пандемії така форма процесуальної діяльності об'єктивно пов'язана з підвищеним ризиком передачі коронавірусної інфекції.

На нашу думку, пандемія COVID-19 сприяла формуванню нового підходу до розуміння сутності відеоконференції у кримінальному провадженні. Якщо раніше її основним призначенням вважалося забезпечення оперативності та економії процесуальних ресурсів, то після 2020 року до цих функцій додалася ще одна – забезпечення біологічної безпеки учасників кримінального провадження.

Аналіз сучасної наукової літератури свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення поняття відеоконференції в кримінальному процесі. Частина науковців розглядає її як технічний засіб комунікації, інші – як особливий порядок проведення процесуальних дій, а окремі автори – як самостійний процесуальний інструмент реалізації завдань кримінального провадження.

На нашу думку, в умовах пандемії COVID-19 відеоконференцію доцільно визначати як особливу процесуальну форму здійснення окремих слідчих (розшукових) дій, яка забезпечує можливість дистанційної участі учасників кримінального провадження в режимі реального часу із використанням інформаційно-комунікаційних технологій та спрямована на досягнення завдань досудового розслідування за одночасного забезпечення їхньої безпеки від ризику інфікування.

Важливою особливістю пандемії коронавірусної хвороби стало те, що джерелом небезпеки міг бути практично будь-який учасник кримінального провадження. На відміну від окремих соціально небезпечних захворювань, поширення яких традиційно пов'язується з певними групами ризику, COVID-19 характеризувався надзвичайно широким розповсюдженням серед населення та можливістю передачі вірусу навіть від осіб, які не мали клінічних проявів захворювання.

Саме тому використання відеоконференцзв'язку в умовах пандемії необхідно розглядати не як винятковий захід, а як один із базових елементів системи криміналістичного забезпечення досудового розслідування.

Особливого значення набуває питання визначення підстав для проведення слідчих (розшукових) дій у режимі відеоконференції. Аналіз положень статті 232

КПК України дозволяє зробити висновок, що ризик інфікування COVID-19 може бути віднесений до категорії інших достатніх підстав, які обґрунтовують необхідність дистанційного проведення процесуальної дії.

Такий підхід повністю відповідає конституційному принципу пріоритетності життя та здоров'я людини як найвищої соціальної цінності. Більше того, він узгоджується з рекомендаціями міжнародних організацій щодо мінімізації безпосередніх контактів між людьми під час пандемії.

На нашу думку, під час прийняття рішення про проведення слідчої (розшукової) дії у режимі відеоконференції слідчий повинен оцінювати не лише процесуальну доцільність такого рішення, але й рівень епідемічної небезпеки. До відповідних критеріїв можуть бути віднесені:

- 1) наявність симптомів гострого респіраторного захворювання в учасника кримінального провадження;
- 2) перебування особи на самоізоляції;
- 3) підтверджений факт захворювання на COVID-19;
- 4) контакт із хворими особами;
- 5) перебування особи в лікувальному закладі;
- 6) наявність карантинних обмежень;
- 7) неможливість забезпечення безпечних умов проведення слідчої дії у звичайному режимі.

Таким чином, пандемія COVID-19 суттєво змінила роль відеоконференцзв'язку в системі досудового розслідування. Із допоміжного технічного інструменту він поступово перетворився на важливий елемент забезпечення безпеки учасників кримінального провадження та підтримання безперервності функціонування системи кримінальної юстиції в умовах надзвичайних епідемічних викликів. Основні положення цього підрозділу сформовано шляхом переосмислення підходів до використання відеоконференції під час розслідування в умовах біологічних загроз та адаптації їх до пандемії COVID-19.

Пандемія COVID-19 обумовила необхідність перегляду традиційних підходів до організації слідчих (розшукових) дій, які передбачають безпосередню комунікацію між учасниками кримінального провадження. Особливої актуальності це питання набуло стосовно одночасного допиту двох або більше раніше допитаних осіб, оскільки саме ця слідча (розшукова) дія характеризується підвищеним рівнем міжособистісного контакту та значною тривалістю спілкування учасників.

Проведення одночасного допиту в умовах пандемії створює додаткові ризики для життя та здоров'я як слідчого, так і інших учасників кримінального провадження. Особливість коронавірусної інфекції полягає в можливості передачі вірусу під час тривалого перебування людей у закритих приміщеннях, а також у наявності випадків безсимптомного носійства. За таких умов традиційна модель проведення одночасного допиту в одному приміщенні не завжди відповідає сучасним вимогам біологічної безпеки [69].

Саме тому відеоконференція набуває значення не лише технічного способу організації процесуальної комунікації, але й важливого інструменту забезпечення безпеки учасників кримінального провадження. Ефективність її застосування значною мірою залежить від якості організаційно-підготовчих заходів, що здійснюються слідчим до початку проведення слідчої (розшукової) дії.

Аналіз криміналістичної літератури дозволяє стверджувати, що успішність будь-якого одночасного допиту значною мірою визначається саме на етапі підготовки. В умовах пандемії значення цього етапу ще більше зростає, оскільки до традиційних криміналістичних завдань додається необхідність забезпечення санітарно-епідемічної безпеки.

На нашу думку, система підготовки до проведення одночасного допиту в режимі відеоконференції в умовах пандемії COVID-19 повинна охоплювати чотири взаємопов'язані блоки: процесуальний; організаційний; технічний; санітарно-епідемічний.

Процесуальний блок передбачає встановлення наявності підстав для проведення слідчої (розшукової) дії у дистанційному режимі. В умовах пандемії такими підставами можуть виступати підтверджене захворювання на COVID-19, перебування особи на самоізоляції, наявність карантинних обмежень, підвищений ризик тяжкого перебігу захворювання у конкретного учасника кримінального провадження або неможливість безпечного проведення допиту в традиційному форматі.

Слід зазначити, що пандемія фактично розширила практику застосування положень статті 232 КПК України [43]. Якщо до 2020 року проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції переважно пов'язувалося з територіальною віддаленістю учасників або необхідністю забезпечення їхньої безпеки від протиправних посягань, то після початку пандемії до цього переліку додалася необхідність захисту від ризику інфікування.

Важливим організаційним заходом виступає прийняття слідчим мотивованого рішення про проведення одночасного допиту в режимі відеоконференції. У відповідній постанові доцільно зазначати не лише процесуальні підстави проведення слідчої дії, але й обставини, що свідчать про наявність епідемічних ризиків.

Особливого значення набуває визначення місця проведення одночасного допиту. На відміну від традиційної форми проведення цієї слідчої дії, у випадку використання відеоконференцзв'язку необхідно забезпечити функціонування двох або більше територіально відокремлених пунктів зв'язку.

В умовах пандемії COVID-19 вибір місця перебування учасників одночасного допиту повинен здійснюватися з урахуванням вимог біологічної безпеки. Особа, яка має підтверджене захворювання або перебуває на самоізоляції, може брати участь у слідчій дії безпосередньо з лікувального закладу, місця проживання або іншого ізольованого приміщення, що дозволяє мінімізувати контакти з іншими особами.

Особливу увагу необхідно приділяти приміщенням, у яких перебуватимуть інші учасники кримінального провадження. Такі приміщення повинні

відповідати вимогам санітарної безпеки, забезпечувати можливість провітрювання, дотримання фізичної дистанції та проведення дезінфекційних заходів.

На нашу думку, одним із найважливіших підготовчих заходів є визначення кола учасників одночасного допиту. Практика функціонування органів досудового розслідування під час пандемії засвідчила необхідність дотримання принципу мінімізації особистих контактів. Саме тому до проведення процесуальної дії повинні залучатися лише ті особи, присутність яких є обов'язковою відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства.

Не менш важливим елементом підготовки виступає технічне забезпечення відеоконференції. Аналіз практики свідчить, що значна частина проблем під час проведення дистанційних процесуальних дій пов'язана саме з недостатнім рівнем технічної підготовки.

Підготовка технічних засобів повинна включати:

- 1) перевірку працездатності обладнання;
- 2) тестування аудіо- та відеозв'язку;
- 3) забезпечення стабільного доступу до мережі Інтернет;
- 4) перевірку функціонування систем відеофіксації;
- 5) перевірку наявності резервних засобів зв'язку;
- 6) забезпечення інформаційної безпеки.

Особливого значення набуває якість аудіо- та відеосигналу. У криміналістичному аспекті вона безпосередньо впливає на можливість сприйняття не лише змісту показань, але й окремих невербальних проявів поведінки допитуваних осіб.

Пандемія COVID-19 показала, що навіть незначні технічні недоліки можуть істотно впливати на результативність проведення одночасного допиту. Саме тому доцільним є проведення попереднього тестового сеансу відеоконференції до початку основної процесуальної дії.

Важливим напрямом підготовки є психологічне забезпечення учасників одночасного допиту. Особливість пандемії полягала в тому, що вона супроводжувалася високим рівнем соціальної тривожності та страхом зараження. Такі обставини безпосередньо впливали на емоційний стан учасників кримінального провадження та могли негативно позначатися на якості їхніх показань.

У зв'язку з цим слідчий повинен приділяти увагу психологічній підготовці учасників процесуальної дії, роз'яснювати порядок її проведення та інформувати про вжиті заходи безпеки. Усвідомлення того, що проведення одночасного допиту організовано з урахуванням протиепідемічних вимог, позитивно впливає на психологічний стан учасників та сприяє встановленню належного психологічного контакту.

На нашу думку, психологічна підготовка в умовах пандемії повинна бути спрямована не лише на створення сприятливої атмосфери для отримання показань, але й на подолання страху перед можливим інфікуванням. У цьому контексті використання відеоконференції має очевидну перевагу, оскільки дозволяє повністю усунути безпосередній контакт між учасниками одночасного допиту.

Суттєве значення має планування предмета допиту та визначення обставин, які підлягають з'ясуванню. В умовах пандемії слідчий повинен прагнути до максимальної процесуальної економії та уникати невиправданого збільшення тривалості процесуальної дії.

З цією метою доцільно заздалегідь:

- проаналізувати всі суперечності у показаннях;
- визначити їх доказове значення;
- встановити послідовність постановки запитань;
- спрогнозувати можливі варіанти поведінки учасників;
- підготувати необхідні докази для пред'явлення під час допиту.

Окремої уваги заслуговує питання інформаційної безпеки. Оскільки відеоконференція здійснюється із використанням цифрових каналів зв'язку,

особливого значення набуває захист інформації від несанкціонованого доступу. Це питання має не лише процесуальне, але й криміналістичне значення, оскільки будь-яке втручання в процес передачі інформації може негативно вплинути на результати досудового розслідування.

Пандемія COVID-19 також продемонструвала необхідність підвищення рівня цифрової компетентності працівників органів досудового розслідування. Відсутність навичок роботи з технічними засобами нерідко ставала однією з причин відмови від проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції навіть за наявності відповідних правових підстав.

У зв'язку з цим доцільно розглядати підготовку слідчого до проведення одночасного допиту в режимі відеоконференції як комплексний процес, який охоплює не лише криміналістичні та процесуальні аспекти, але й технічну, організаційну та епідеміологічну підготовку.

Отже, організаційно-підготовчий етап проведення одночасного допиту в режимі відеоконференції в умовах пандемії COVID-19 набуває визначального значення для забезпечення ефективності слідчої (розшукової) дії. Саме на цьому етапі створюються передумови для досягнення її процесуальної мети, забезпечення достовірності отриманої інформації та мінімізації ризику інфікування учасників кримінального провадження коронавірусною хворобою. Проведене переосмислення організаційно-тактичних підходів ґрунтується на адаптації положень щодо відеоконференції до умов пандемії COVID-19 та сучасних вимог біологічної безпеки.

До початку пандемії переважна більшість наукових рекомендацій щодо проведення одночасного допиту була орієнтована на забезпечення особистого контакту між учасниками кримінального провадження. Вважалося, що перебування допитуваних осіб в одному приміщенні створює сприятливі умови для виявлення неправдивих показань, усунення суперечностей та отримання нової доказової інформації. Разом із тим поширення COVID-19 продемонструвало, що така форма організації слідчої дії може створювати реальну загрозу для життя та здоров'я її учасників.

У зв'язку з цим особливого значення набуло використання відеоконференцзв'язку як альтернативного способу проведення одночасного допиту. Водночас перехід до дистанційного формату обумовив необхідність адаптації традиційних криміналістичних рекомендацій до нових умов процесуальної діяльності.

На нашу думку, тактика проведення одночасного допиту в режимі відеоконференції в умовах пандемії COVID-19 повинна ґрунтуватися на поєднанні двох взаємопов'язаних завдань. Перше завдання полягає у забезпеченні ефективного отримання доказової інформації та досягненні процесуальної мети слідчої дії. Друге завдання передбачає мінімізацію ризику інфікування учасників кримінального провадження шляхом усунення або істотного обмеження безпосередніх контактів між ними.

Особливість робочого етапу одночасного допиту полягає в тому, що саме в цей період відбувається безпосереднє з'ясування причин розбіжностей у показаннях раніше допитаних осіб. Ефективність даного процесу значною мірою залежить від здатності слідчого контролювати перебіг комунікації, своєчасно реагувати на зміни поведінки учасників та використовувати відповідні тактичні прийоми.

Пандемія COVID-19 не змінила сутності зазначених завдань, однак істотно вплинула на способи їх реалізації. Насамперед це пов'язано з тим, що використання відеоконференції обмежує можливості безпосереднього спостереження за окремими елементами поведінки допитуваних осіб.

У традиційній моделі одночасного допиту важливе значення має оцінка невербальних реакцій учасників кримінального провадження. Слідчий звертає увагу на міміку, жести, особливості поведінки, зміни емоційного стану та інші зовнішні прояви, які можуть свідчити про правдивість або неправдивість повідомленої інформації. В умовах відеоконференції частина зазначених ознак стає менш доступною для сприйняття.

Водночас сучасні цифрові технології створюють нові можливості для аналізу поведінки учасників одночасного допиту. Використання якісного

відеозв'язку дозволяє здійснювати спостереження за мімікою обличчя, рухами очей, особливостями мовлення та іншими психологічно значущими характеристиками поведінки.

На нашу думку, пандемія COVID-19 фактично стимулювала розвиток нових криміналістичних підходів до оцінки показань особи. Якщо раніше основна увага приділялася безпосередньому спостереженню за поведінкою допитуваного, то сьогодні дедалі більшого значення набуває комплексний аналіз змісту повідомлень, логічної структури показань, особливостей мовлення та інших вербальних характеристик.

Особливе місце в структурі робочого етапу займає встановлення психологічного контакту між слідчим та учасниками одночасного допиту. Пандемія COVID-19 продемонструвала, що використання відеоконференцзв'язку не виключає можливості формування такого контакту, проте потребує застосування дещо інших комунікативних механізмів.

Зокрема, важливого значення набувають чіткість мовлення слідчого, послідовність постановки запитань, підтримання постійного візуального контакту через технічні засоби зв'язку та створення атмосфери процесуальної визначеності. Практика показала, що за належної організації відеоконференції рівень психологічної взаємодії між учасниками кримінального провадження може залишатися достатньо високим для досягнення цілей одночасного допиту.

Окремої уваги заслуговує проблема забезпечення процесуального контролю за поведінкою учасників одночасного допиту. Під час проведення слідчої дії в дистанційному режимі слідчий повинен бути впевненим у тому, що на допитувану особу не здійснюється сторонній вплив та що вона самостійно надає показання.

У зв'язку з цим доцільним є використання технічних рішень, які дозволяють забезпечити достатній огляд приміщення, де перебуває учасник кримінального провадження. Крім того, важливе значення має попередня перевірка особи учасника та умов його перебування до початку проведення процесуальної дії.

Пандемія COVID-19 суттєво вплинула й на особливості використання тактичних прийомів під час одночасного допиту. Такі прийоми, як деталізація показань, пред'явлення доказів, постановка контрольних запитань та демонстрація суперечностей у показаннях, зберегли свою актуальність, однак отримали нові форми реалізації.

Наприклад, пред'явлення документів, фотознімків, відеозаписів або інших матеріалів кримінального провадження може здійснюватися шляхом демонстрації цифрових копій на екранах учасників відеоконференції. Такий підхід дозволяє не лише забезпечити безпеку учасників процесуальної дії, але й підвищує оперативність роботи з доказовою інформацією.

Особливого значення в умовах пандемії набуває питання тривалості одночасного допиту. Встановлено, що навіть за використання дистанційних технологій тривале перебування перед монітором може негативно впливати на концентрацію уваги та психологічний стан учасників кримінального провадження. У зв'язку з цим доцільним є проведення регулярних перерв, під час яких учасники можуть відпочити та відновити працездатність.

На нашу думку, одним із найбільш важливих результатів пандемії стало переосмислення співвідношення між ефективністю та безпекою процесуальної діяльності. Якщо раніше пріоритет традиційно надавався досягненню максимального доказового результату, то пандемія продемонструвала необхідність врахування додаткового критерію — захисту життя і здоров'я учасників кримінального провадження.

У цьому контексті відеоконференція виконує подвійну функцію. З одного боку, вона забезпечує можливість проведення одночасного допиту та отримання доказової інформації. З іншого боку, вона виступає ефективним засобом профілактики поширення COVID-19 серед учасників кримінального провадження.

Важливе значення має і завершальний етап робочої стадії одночасного допиту. Після з'ясування всіх обставин, що стали підставою для проведення слідчої дії, слідчий повинен забезпечити належну фіксацію отриманої

інформації. У цьому аспекті переваги відеоконференції є очевидними, оскільки більшість сучасних систем зв'язку дозволяє здійснювати повний аудіо- та відеозапис процесуальної дії.

Використання цифрових засобів фіксації набуло особливої актуальності саме в умовах пандемії COVID-19. Якісний відеозапис дозволяє уникнути необхідності повторного проведення одночасного допиту, а отже, сприяє додатковому зниженню ризику інфікування учасників кримінального провадження.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що пандемія COVID-19 суттєво вплинула на розвиток криміналістичних підходів до організації та проведення одночасного допиту. Відеоконференція перестала бути винятковим способом комунікації та поступово перетворилася на один із базових елементів системи криміналістичного забезпечення досудового розслідування.

Таким чином, тактика проведення одночасного допиту в режимі відеоконференції в умовах пандемії COVID-19 повинна будуватися на принципах процесуальної ефективності, цифрової адаптивності та біологічної безпеки. Саме поєднання зазначених елементів дозволяє забезпечити досягнення завдань кримінального провадження за одночасного захисту життя та здоров'я його учасників.

Пандемія COVID-19 істотно вплинула на організацію та тактику проведення слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із отриманням інформації з особистісних джерел, зумовивши необхідність широкого використання режиму відеоконференції як засобу забезпечення безпеки учасників кримінального провадження.

Встановлено, що в умовах поширення коронавірусної інфекції відеоконференція виконує не лише функцію процесуальної комунікації, але й виступає ефективним інструментом мінімізації ризику інфікування COVID-19 під час здійснення досудового розслідування.

Обґрунтовано, що підготовка до проведення одночасного допиту в режимі відеоконференції повинна охоплювати процесуальний, організаційний,

технічний та санітарно-епідемічний блоки заходів, спрямованих на забезпечення ефективності слідчої дії та захист здоров'я її учасників.

Доведено, що пандемія COVID-19 стала каталізатором цифровізації досудового розслідування та сприяла формуванню нових криміналістичних підходів до організації слідчої діяльності в умовах біологічних загроз.

На підставі проведеного аналізу зроблено висновок про доцільність розгляду забезпечення біологічної безпеки як самостійного елемента криміналістичного забезпечення досудового розслідування, що має враховуватися під час планування та проведення всіх слідчих (розшукових) дій в умовах пандемій та інших надзвичайних ситуацій медико-біологічного характеру.

Висновки до розділу 3

Проведене дослідження шляхів оптимізації роботи слідчого під час проведення слідчих (розшукових) дій, пов'язаних з отриманням інформації з особистісних джерел в умовах пандемії COVID-19, дозволило комплексно проаналізувати особливості організації процесуальної діяльності органів досудового розслідування в період поширення особливо небезпечних інфекційних захворювань, визначити основні напрями трансформації криміналістичних рекомендацій щодо проведення вербальних слідчих (розшукових) дій та сформулювати науково обґрунтовані положення щодо модернізації системи криміналістичного забезпечення діяльності слідчого в умовах біологічних загроз.

У результаті проведеного дослідження доведено, що пандемія коронавірусної хвороби COVID-19 суттєво змінила характер здійснення слідчої діяльності та вплинула на всі етапи отримання доказової інформації з особистісних джерел. На відміну від традиційних умов досудового розслідування, пандемія створила ситуацію, за якої безпосередній комунікативний контакт між слідчим та учасниками кримінального провадження перетворився на потенційне джерело біологічної небезпеки. Це обумовило необхідність переосмислення усталених криміналістичних підходів до організації та тактики проведення допиту, одночасного допиту, пред'явлення для впізнання, слідчого експерименту та інших процесуальних дій, пов'язаних з отриманням інформації від людини.

Досліджено особливості впливу пандемії COVID-19 на систему криміналістичного забезпечення діяльності слідчого. Встановлено, що пандемія стала каталізатором формування нового напрямку криміналістичних досліджень, пов'язаного із забезпеченням біологічної безпеки учасників кримінального провадження. З'ясовано, що традиційна структура криміналістичного забезпечення, яка охоплює технічні, тактичні та методичні засоби, потребує

доповнення санітарно-епідемічним компонентом, спрямованим на оцінку та мінімізацію ризиків інфікування під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Обґрунтовано, що особливості механізму передачі SARS-CoV-2 безпосередньо впливають на характер організації процесуальної діяльності. Встановлено, що висока контагіозність вірусу, його здатність передаватися аерозольним шляхом та можливість інфікування від безсимптомних носіїв зумовлюють необхідність розгляду кожного учасника кримінального провадження як потенційного джерела інфекції. У зв'язку з цим доведено доцільність впровадження принципу універсальної епідемічної перестороги в діяльність органів досудового розслідування.

Вивчено специфіку отримання доказової інформації з особистісних джерел в умовах пандемії. Встановлено, що показання свідків, потерпілих, підозрюваних та інших учасників кримінального провадження залишаються одним із найбільш поширених джерел доказів навіть в умовах активного розвитку цифрових технологій та техніко-криміналістичних засобів. Разом із тим доведено, що пандемія суттєво ускладнила механізм отримання такої інформації через необхідність дотримання карантинних обмежень, використання засобів індивідуального захисту та мінімізації безпосередніх контактів між людьми.

З'ясовано, що одним із найбільш важливих наслідків пандемії стало суттєве зростання ролі організаційної підготовки до проведення слідчих (розшукових) дій. Якщо до поширення COVID-19 підготовчий етап переважно охоплював процесуальні та криміналістичні аспекти діяльності, то в умовах пандемії виникла необхідність включення до його структури санітарно-епідемічного компонента. Встановлено, що ефективна підготовка до проведення вербальних слідчих (розшукових) дій повинна включати процесуальний, криміналістичний, організаційний та санітарно-епідемічний блоки.

Доведено, що найбільш ефективним напрямом оптимізації роботи слідчого під час проведення слідчих (розшукових) дій за участю хворої на COVID-19 особи є максимальне використання дистанційних форм процесуальної взаємодії. Встановлено, що застосування відеоконференцзв'язку дозволяє забезпечити

одночасне досягнення двох взаємопов'язаних цілей: отримання необхідної доказової інформації та мінімізацію ризику інфікування учасників кримінального провадження. Практика функціонування органів досудового розслідування в період пандемії підтвердила ефективність такого підходу та його перспективність для подальшого розвитку кримінального процесу.

Обґрунтовано, що дистанційний формат проведення допиту має низку криміналістичних переваг. Зокрема, він дозволяє усунути безпосередній контакт між учасниками кримінального провадження, скоротити витрати часу на організацію процесуальної дії, мінімізувати психологічний дискомфорт, пов'язаний зі страхом зараження, а також забезпечити якісну технічну фіксацію отриманої інформації. Водночас встановлено, що дистанційний допит потребує подальшого вдосконалення нормативного регулювання та криміналістичних рекомендацій щодо його проведення.

Досліджено вплив пандемії COVID-19 на тактичні засади проведення допиту. Встановлено, що використання захисних масок, респіраторів та інших засобів індивідуального захисту суттєво обмежує можливості сприйняття невербальної інформації. Доведено, що в таких умовах особливого значення набуває аналіз вербальних характеристик мовлення, логічної структури повідомлень, темпу мовлення, особливостей голосу та змісту показань. У зв'язку з цим криміналістична тактика допиту потребує адаптації до умов біологічних загроз.

Аргументовано, що одним із ключових напрямів оптимізації роботи слідчого виступає скорочення тривалості безпосередніх контактів між учасниками кримінального провадження. Встановлено, що досягнення зазначеної мети забезпечується шляхом детального планування процесуальної дії, попередньої підготовки системи запитань, чіткої структуризації допиту та виключення необґрунтованих елементів, які можуть збільшувати тривалість комунікації. Доведено, що такий підхід дозволяє знизити ризик інфікування без втрати якості отриманої доказової інформації.

Вивчено особливості проведення одночасного допиту двох або більше раніше допитаних осіб у період пандемії. Встановлено, що дана слідча (розшукова) дія належить до числа найбільш ризикованих з точки зору поширення інфекції через необхідність перебування значної кількості осіб у спільному приміщенні та активну вербальну взаємодію між ними. Обґрунтовано доцільність критичної оцінки необхідності проведення одночасного допиту та використання альтернативних способів усунення суперечностей у показаннях.

З'ясовано, що пандемія COVID-19 суттєво вплинула на організацію пред'явлення особи для впізнання. Встановлено наявність об'єктивної суперечності між необхідністю використання засобів індивідуального захисту та потребою забезпечення достовірності процесу впізнання. Аргументовано, що одним із найбільш перспективних шляхів вирішення зазначеної проблеми є ширше використання цифрових фотозображень, відеоматеріалів та інших сучасних інформаційних технологій.

Доведено, що пандемія стимулювала розвиток цифрових форм проведення слідчих (розшукових) дій. Встановлено, що використання відеозапису, цифрових носіїв інформації, електронного документообігу та засобів дистанційної комунікації дозволяє не лише підвищити ефективність діяльності слідчого, але й мінімізувати ризики поширення інфекції. З'ясовано, що цифровізація стала одним із найбільш вагомих позитивних наслідків пандемії для системи досудового розслідування.

Обґрунтовано, що перспективним напрямом удосконалення криміналістичного забезпечення діяльності слідчого є створення спеціалізованих алгоритмів проведення слідчих (розшукових) дій за участю осіб, хворих на інфекційні захворювання. Такі алгоритми повинні поєднувати процесуальні, криміналістичні, організаційні та санітарно-епідемічні рекомендації та враховувати особливості конкретної слідчої ситуації.

Досліджено психологічні аспекти здійснення слідчої діяльності в умовах пандемії. Встановлено, що страх зараження, соціальна ізоляція та невизначеність епідемічної ситуації негативно впливали як на слідчих, так і на інших учасників

кримінального провадження. Доведено необхідність урахування зазначених факторів під час планування та проведення процесуальних дій, особливо тих, що пов'язані з отриманням інформації з особистісних джерел.

Аргументовано, що досвід пандемії COVID-19 має довгострокове значення для подальшого розвитку криміналістичної науки та практики. Встановлено, що сформовані в період пандемії підходи до організації процесуальної діяльності можуть бути використані не лише під час поширення коронавірусної інфекції, але й у разі виникнення інших біологічних загроз або надзвичайних ситуацій медико-біологічного характеру.

Досліджено сучасний стан наукової розробленості проблематики забезпечення ефективності слідчої діяльності в умовах пандемії COVID-19. Встановлено, що попри значний масив медичних, епідеміологічних та соціологічних досліджень, питання адаптації криміналістичних рекомендацій до умов біологічних загроз залишаються недостатньо вивченими. З'ясовано, що пандемія фактично сформувала новий напрям криміналістичних досліджень, пов'язаний із забезпеченням біологічної безпеки учасників кримінального провадження під час здійснення досудового розслідування.

Обґрунтовано, що особливості поширення SARS-CoV-2 безпосередньо впливають на характер організації слідчих (розшукових) дій. Встановлено, що висока контагіозність вірусу, аерозольний механізм передачі та можливість поширення інфекції від безсимптомних носіїв створюють об'єктивні ризики для діяльності слідчого. Доведено, що практично всі процесуальні дії, пов'язані з отриманням інформації з особистісних джерел, потенційно можуть сприяти поширенню інфекції та потребують спеціальних організаційних і тактичних заходів безпеки.

Вивчено вплив пандемії COVID-19 на тактику проведення допиту. Встановлено, що використання засобів індивідуального захисту, необхідність дотримання фізичної дистанції та обмеження особистих контактів суттєво вплинули на традиційний механізм взаємодії між слідчим та допитуваною особою. З'ясовано, що в умовах пандемії істотно зменшилися можливості

сприйняття невербальної інформації, а тому особливого значення набули вербальні характеристики мовлення, логічна структура показань та особливості побудови комунікації.

Доведено, що одним із найбільш ефективних шляхів оптимізації діяльності слідчого стало впровадження принципу мінімізації безпосередніх контактів між учасниками кримінального провадження. Сутність цього принципу полягає у використанні таких форм процесуальної взаємодії, які дозволяють досягати цілей досудового розслідування за одночасного зниження ризику інфікування. Встановлено, що зазначений принцип має універсальний характер та може застосовуватися не лише під час пандемії COVID-19, але й у разі виникнення інших біологічних загроз.

Аргументовано, що важливою передумовою ефективного проведення вербальних слідчих (розшукових) дій є удосконалення їх підготовчого етапу. Встановлено, що в умовах пандемії система підготовки повинна включати чотири взаємопов'язані блоки: процесуальний, криміналістичний, організаційний та санітарно-епідемічний. Саме така структура дозволяє комплексно враховувати процесуальні вимоги, тактичні завдання та ризики поширення інфекційних захворювань.

З'ясовано, що особливого значення в умовах пандемії набуває планування слідчої діяльності. Доведено, що ретельна підготовка переліку запитань, визначення послідовності їх постановки, попередній аналіз доказової інформації та прогнозування поведінки учасників кримінального провадження дозволяють суттєво скоротити тривалість процесуальної дії без зниження її результативності. Встановлено, що скорочення часу перебування учасників у спільному приміщенні виступає одним із найбільш ефективних способів профілактики поширення коронавірусної інфекції.

Досліджено особливості проведення одночасного допиту двох або більше раніше допитаних осіб у період пандемії COVID-19. Встановлено, що дана слідча (розшукова) дія належить до числа найбільш ризикованих через необхідність одночасної участі значної кількості осіб та високий рівень вербальної взаємодії

між ними. Доведено, що в сучасних умовах проведення одночасного допиту потребує попередньої оцінки співвідношення між його доказовою необхідністю та рівнем епідемічної небезпеки.

Обґрунтовано, що одним із найбільш перспективних напрямів оптимізації одночасного допиту є використання режиму відеоконференції. Встановлено, що дистанційний формат проведення цієї слідчої (розшукової) дії дозволяє забезпечити ефективне усунення суперечностей у показаннях та одночасно мінімізувати ризик інфікування учасників кримінального провадження. Практика функціонування органів досудового розслідування під час пандемії підтвердила доцільність широкого використання відповідних технологій.

Доведено, що пандемія COVID-19 суттєво змінила роль відеоконференцзв'язку в системі кримінального провадження. Якщо до 2020 року його використання розглядалося переважно як засіб забезпечення оперативності та процесуальної економії, то після початку пандемії відеоконференція фактично перетворилася на важливий елемент забезпечення біологічної безпеки учасників кримінального провадження. У зв'язку з цим запропоновано розглядати відеоконференцію як особливу процесуальну форму здійснення слідчих (розшукових) дій, спрямовану на досягнення завдань досудового розслідування та захист здоров'я його учасників.

Вивчено особливості організаційно-підготовчого етапу проведення одночасного допиту в режимі відеоконференції. Встановлено, що ефективність дистанційної процесуальної взаємодії залежить від належного вирішення процесуальних, організаційних, технічних та санітарно-епідемічних питань. З'ясовано, що особливого значення набуває перевірка технічних засобів зв'язку, забезпечення інформаційної безпеки, тестування аудіо- та відеосигналу, а також створення належних умов для участі всіх учасників кримінального провадження.

Аргументовано, що пандемія COVID-19 обумовила необхідність формування нових підходів до оцінки підстав проведення слідчих (розшукових) дій у режимі відеоконференції. Доведено, що підтверджене захворювання на COVID-19, перебування особи на самоізоляції, контакт із хворими особами,

карантинні обмеження та неможливість забезпечення безпечних умов проведення процесуальної дії можуть розглядатися як достатні підстави для використання дистанційного формату комунікації.

Досліджено особливості тактики проведення одночасного допиту в режимі відеоконференції. Встановлено, що використання сучасних цифрових технологій не виключає можливості реалізації традиційних криміналістичних прийомів, однак потребує їх адаптації до нових умов. З'ясовано, що деталізація показань, постановка контрольних запитань, пред'явлення доказів та інші тактичні прийоми можуть ефективно застосовуватися під час дистанційної процесуальної взаємодії за умови належної технічної підготовки.

Обґрунтовано, що використання цифрових технологій створює нові можливості для оцінки поведінки учасників кримінального провадження. Встановлено, що сучасні системи відеоконференцзв'язку дозволяють здійснювати спостереження за мімікою, рухами очей, особливостями мовлення та іншими психологічно значущими характеристиками поведінки. Доведено, що пандемія COVID-19 стимулювала розвиток нових криміналістичних підходів до аналізу показань особи, заснованих на поєднанні традиційних і цифрових засобів спостереження.

З'ясовано, що одним із найбільш вагомих наслідків пандемії стала прискорена цифровізація досудового розслідування. Встановлено, що використання відеоконференцзв'язку, електронного документообігу, цифрових засобів фіксації та сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дозволило забезпечити безперервність функціонування системи кримінальної юстиції навіть в умовах жорстких карантинних обмежень. Доведено, що цифровізація виступає не тимчасовою реакцією на пандемію, а довгостроковим напрямом розвитку кримінального провадження.

Аргументовано, що перспективним напрямом удосконалення діяльності органів досудового розслідування є створення універсальної системи біологічної безпеки, яка функціонуватиме незалежно від виду інфекційного захворювання. Така система повинна передбачати спеціалізовані приміщення для проведення

процесуальних дій, алгоритми реагування на епідемічні загрози, сучасні засоби дистанційної комунікації та механізми підготовки працівників правоохоронних органів до роботи в умовах біологічних ризиків.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження сучасного стану наукової розробленості ризику інфікування COVID-19 та його впливу на організацію діяльності органів досудового розслідування дало змогу сформулювати низку теоретичних положень, практичних висновків і пропозицій, які характеризують наукову новизну одержаних результатів.

Дослідження підтвердило, що пандемія коронавірусної хвороби стала одним із найбільш масштабних викликів для системи кримінальної юстиції та суттєво вплинула на характер організації слідчої діяльності, проведення слідчих (розшукових) дій та забезпечення безпеки учасників кримінального провадження.

1. За результатами дослідження сучасного стану наукової розробленості проблеми ризику інфікування COVID-19 у медичних, епідеміологічних, соціологічних та юридичних дослідженнях, встановлено, що протягом 2020-2025 років сформувався значний масив міждисциплінарних наукових знань щодо механізмів передачі вірусу SARS-CoV-2, факторів ризику зараження, профілактичних заходів та особливостей функціонування державних інституцій в умовах пандемії. З'ясовано, що криміналістичний аспект зазначеної проблематики залишається недостатньо розробленим, а питання забезпечення біологічної безпеки під час проведення слідчих (розшукових) дій не отримали належного комплексного висвітлення в науковій літературі.

Доведено, що сучасна наука розглядає ризик зараження як складне міждисциплінарне явище, формування якого залежить від сукупності медико-біологічних, епідеміологічних, організаційних, професійних та поведінкових чинників. Визначено, що медико-біологічний підхід акцентує увагу на властивостях вірусу та особливостях імунної відповіді організму, епідеміологічний – на закономірностях поширення інфекції в популяції, а соціально-поведінковий – на впливі людської поведінки та соціальних практик на масштаби поширення захворювання.

2. Встановлено, що процесуальна компетенція слідчого являє собою не лише сукупність передбачених кримінальним процесуальним законодавством прав та обов'язків, а й складну функціональну систему повноважень, реалізація яких забезпечує ефективне досягнення завдань кримінального провадження.

Обґрунтовано, що сучасний зміст процесуальної компетенції слідчого найбільш повно розкривається через взаємодію трьох основних блоків діяльності: організаційного, доказового та процесуально-розпорядчого. Доведено, що саме така структура дозволяє комплексно оцінити місце слідчого в механізмі досудового розслідування та визначити особливості реалізації його повноважень в умовах надзвичайних ситуацій біологічного характеру.

Аргументовано, що ризик інфікування COVID-19 під час проведення слідчих (розшукових) дій доцільно розглядати як комплексну криміналістичну категорію, яка характеризує ймовірність зараження учасників кримінального провадження внаслідок впливу сукупності біологічних, організаційних, професійних та поведінкових факторів. Визначено, що саме такий підхід дозволяє інтегрувати до системи криміналістичного забезпечення діяльності слідчого сучасні досягнення медицини, епідеміології та інформаційних технологій.

3. Дослідження впливу пандемії на організацію діяльності слідчих підрозділів дозволило констатувати, що керівники органів досудового розслідування були змушені впроваджувати нові алгоритми планування роботи, організовувати дистанційну взаємодію між працівниками, забезпечувати особовий склад засобами індивідуального захисту та підтримувати безперервність розслідування навіть в умовах тимчасової непрацездатності окремих співробітників. Доведено, що ефективність діяльності слідчих підрозділів у період пандемії значною мірою залежала від рівня організаційної готовності до функціонування в умовах кризових ситуацій.

Вивчено фактори ризику зараження COVID-19 під час здійснення слідчої діяльності. Запропоновано поділяти їх на організаційні, професійні та індивідуальні. До організаційних факторів віднесено кількість учасників

процесуальної дії, тривалість перебування у приміщенні, рівень вентиляції та можливість дотримання дистанції. Професійні фактори пов'язані зі специфікою діяльності слідчого та постійною взаємодією з великою кількістю осіб. Індивідуальні фактори охоплюють вік, стан здоров'я, рівень вакцинації та особливості поведінки учасників кримінального провадження.

Аргументовано, що принцип універсальної перестороги повинен розглядатися як один із базових принципів організації слідчої діяльності в умовах біологічних загроз. Наголошено, що його сутність полягає у сприйнятті кожного учасника кримінального провадження як потенційного носія інфекційного захворювання незалежно від наявності або відсутності інформації про його стан здоров'я.

4. Обґрунтовано, що ризик інфікування COVID-19 під час здійснення слідчої діяльності є самостійним криміналістично значущим фактором, який безпосередньо впливає на вибір організаційних і тактичних рішень. Встановлено, що під час планування та проведення першочергових слідчих (розшукових) дій слідчий повинен враховувати не лише процесуальні та криміналістичні аспекти, але й фактори епідемічної небезпеки, пов'язані з умовами проведення процесуальної дії, кількістю учасників, тривалістю контакту та особливостями приміщення.

Досліджено особливості організації огляду місця події в умовах пандемії COVID-19. Встановлено, що специфіка цієї слідчої (розшукової) дії полягає у неможливості попереднього повного контролю над середовищем її проведення та високій ймовірності контакту з потенційно небезпечними об'єктами і особами. Доведено, що під час проведення огляду місця події особливого значення набувають оцінка епідемічної безпеки об'єкта, використання засобів індивідуального захисту, мінімізація кількості учасників та застосування сучасних цифрових засобів фіксації обстановки місця події.

Обґрунтовано, що пандемія COVID-19 сприяла суттєвому зростанню ролі техніко-криміналістичних засобів під час проведення огляду місця події. Встановлено, що використання цифрової панорамної фотозйомки, відеофіксації

високої роздільної здатності, тривимірного сканування, безпілотних літальних апаратів та інших сучасних технологій дозволяє скоротити кількість осіб, які безпосередньо перебувають на місці події, та мінімізувати ризик інфікування без втрати якості документування доказової інформації.

Вивчено вплив пандемії COVID-19 на тактику проведення допиту. Встановлено, що використання засобів індивідуального захисту, необхідність дотримання фізичної дистанції та скорочення тривалості особистого контакту між учасниками кримінального провадження істотно вплинули на механізм реалізації традиційних криміналістичних прийомів. Доведено, що в умовах пандемії суттєво знизилися можливості сприйняття невербальної інформації, а тому особливого значення набули вербальні характеристики мовлення, логічна структура показань та зміст повідомлюваної інформації.

5. Досліджено вплив пандемії на психологічні аспекти слідчої діяльності. Встановлено, що страх зараження, невизначеність епідемічної ситуації, високий рівень службового навантаження та постійний ризик інфікування негативно впливали на психоемоційний стан як працівників правоохоронних органів, так і інших учасників кримінального провадження. Доведено необхідність врахування зазначених факторів під час планування та проведення слідчих (розшукових) дій.

Вивчено вплив пандемії COVID-19 на організацію та тактику проведення обшуку. Встановлено, що проведення цієї слідчої (розшукової) дії пов'язане з підвищеним ризиком інфікування через необхідність тривалого перебування учасників у закритих приміщеннях, контакту з великою кількістю осіб та предметів, а також високий рівень конфліктності. Доведено, що ефективно проведення обшуку в умовах пандемії потребує застосування принципу функціональної достатності, мінімізації кількості учасників, використання засобів індивідуального захисту та широкого впровадження технічних засобів відеофіксації.

З'ясовано, що пандемія COVID-19 істотно вплинула на проведення пред'явлення особи для впізнання. Встановлено наявність суперечності між

необхідністю використання засобів індивідуального захисту та потребою забезпечення достовірного сприйняття зовнішності особи впізнаючим. Аргументовано, що в таких умовах особливого значення набуває індивідуалізований підхід до вибору форми проведення впізнання, а також ширше використання цифрових зображень, фотографій та відеозаписів як альтернативи традиційним способам проведення цієї процесуальної дії.

Доведено, що слідчий експеримент належить до числа найбільш складних процесуальних дій з точки зору забезпечення біологічної безпеки. Встановлено, що значна кількість учасників, необхідність відтворення певних дій та тривале перебування у спільному просторі істотно підвищують ризик інфікування. Обґрунтовано доцільність ширшого використання цифрового моделювання, комп'ютерної реконструкції подій та інших сучасних технологій, які дозволяють перевіряти доказову інформацію без залучення великої кількості осіб.

Досліджено особливості проведення освідування в умовах пандемії COVID-19. Встановлено, що дана слідча (розшукова) дія характеризується найбільш тісним контактом між її учасниками, а тому потребує підвищеного рівня біологічної безпеки. Аргументовано, що під час проведення освідування доцільно максимально використовувати цифрові технології документування, засоби індивідуального захисту та принцип мінімізації контактної взаємодії між учасниками кримінального провадження.

6. Вивчено специфіку отримання доказової інформації з особистісних джерел в умовах пандемії. Встановлено, що показання свідків, потерпілих, підозрюваних та інших учасників кримінального провадження залишаються одним із найбільш поширених джерел доказів навіть в умовах активного розвитку цифрових технологій та техніко-криміналістичних засобів. Доведено, що пандемія суттєво ускладнила механізм отримання такої інформації через необхідність дотримання карантинних обмежень, використання засобів індивідуального захисту та мінімізації безпосередніх контактів між людьми.

Доведено, що найбільш ефективним напрямом оптимізації роботи слідчого під час проведення слідчих (розшукових) дій за участю хворої на COVID-19

особи є максимальне використання дистанційних форм процесуальної взаємодії. Встановлено, що застосування відеоконференцзв'язку дозволяє забезпечити одночасне досягнення двох взаємопов'язаних цілей: отримання необхідної доказової інформації та мінімізацію ризику інфікування учасників кримінального провадження.

Аргументовано, що одним із ключових напрямів оптимізації роботи слідчого виступає скорочення тривалості безпосередніх контактів між учасниками кримінального провадження. Встановлено, що досягнення зазначеної мети забезпечується шляхом детального планування процесуальної дії, попередньої підготовки системи запитань, чіткої структуризації допиту та виключення необґрунтованих елементів, які можуть збільшувати тривалість комунікації. Доведено, що такий підхід дозволяє знизити ризик інфікування без втрати якості отриманої доказової інформації.

Обґрунтовано, що перспективним напрямом удосконалення криміналістичного забезпечення діяльності слідчого є створення спеціалізованих алгоритмів проведення слідчих (розшукових) дій за участю осіб, хворих на інфекційні захворювання. Такі алгоритми повинні поєднувати процесуальні, криміналістичні, організаційні та санітарно-епідемічні рекомендації та враховувати особливості конкретної слідчої ситуації.

Досліджено психологічні аспекти здійснення слідчої діяльності в умовах пандемії. Встановлено, що страх зараження, соціальна ізоляція та невизначеність епідемічної ситуації негативно впливали як на слідчих, так і на інших учасників кримінального провадження. Доведено необхідність врахування зазначених факторів під час планування та проведення процесуальних дій, особливо тих, що пов'язані з отриманням інформації з особистісних джерел.

7. Обґрунтовано, що використання цифрових технологій створює нові можливості для оцінки поведінки учасників кримінального провадження. Встановлено, що сучасні системи відеоконференцзв'язку дозволяють здійснювати спостереження за мімікою, рухами очей, особливостями мовлення та іншими психологічно значущими характеристиками поведінки. Доведено, що

пандемія COVID-19 стимулювала розвиток нових криміналістичних підходів до аналізу показань особи, заснованих на поєднанні традиційних і цифрових засобів спостереження.

З'ясовано, що одним із найбільш вагомих наслідків пандемії стала прискорена цифровізація досудового розслідування. Встановлено, що використання відеоконференцзв'язку, електронного документообігу, цифрових засобів фіксації та сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дозволило забезпечити безперервність функціонування системи кримінальної юстиції навіть в умовах жорстких карантинних обмежень. Доведено, що цифровізація виступає не тимчасовою реакцією на пандемію, а довгостроковим напрямом розвитку кримінального провадження.

Аргументовано, що перспективним напрямом удосконалення діяльності органів досудового розслідування є створення універсальної системи біологічної безпеки, яка функціонуватиме незалежно від виду інфекційного захворювання. Така система повинна передбачати спеціалізовані приміщення для проведення процесуальних дій, алгоритми реагування на епідемічні загрози, сучасні засоби дистанційної комунікації та механізми підготовки працівників правоохоронних органів до роботи в умовах біологічних ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрушко А. В. Криміналістика : підручник. Київ : Алерта, 2021. 520 с.
2. Баулін Ю. В. Кримінальне процесуальне право України : підручник. Київ : Право, 2022. 784 с.
3. Берназ В. Д. Організація діяльності слідчого в умовах надзвичайних ситуацій. Одеса : Гельветика, 2021. 248 с.
4. Белкін Р. С. Курс криміналістики. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 608 с.
5. Бобрішова Л.В. Міжнародний досвід проведення слідчих (розшукових) дій в умовах пандемії COVID-19. Науковий вісник публічного та приватного права. 2026. Випуск 2. С. 186-190.
6. Бобрішова Л.В. Адміністративно-правове регулювання медичного забезпечення поліцейських в Україні. Монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. 208 с.
7. Бондар В. С. Тактика проведення слідчих (розшукових) дій. Київ : Алерта, 2023. 412 с.
8. Варфоломеева Т. В. Криміналістична тактика : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 356 с.
9. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 19 : Кримінальний процес. Харків : Право, 2020. 960 с.
10. Венедиктов В. С. Організація досудового розслідування в сучасних умовах. Харків : Право, 2022. 310 с.
11. Всесвітня організація охорони здоров'я. COVID-19 Strategic Preparedness and Response Plan (SPRP 2021). Geneva : WHO, 2021. 84 p.
12. Всесвітня організація охорони здоров'я. COVID-19 Strategic Preparedness and Response Plan Operational Planning Guideline. Geneva : WHO, 2021. 112 p.
13. Всесвітня організація охорони здоров'я. COVID-19 Strategic Preparedness and Response Plan Monitoring and Evaluation Framework. Geneva : WHO, 2021. 46 p.

14. Всесвітня організація охорони здоров'я. WHO Strategic Preparedness and Response Plan Mid-Year Report 2021. Geneva : WHO, 2021. 67 p.
15. Всесвітня організація охорони здоров'я. WHO's Response to COVID-19: 2021 Annual Report. Geneva : WHO, 2022. 88 p.
16. Галаган В. І. Криміналістичне забезпечення діяльності органів досудового розслідування. Київ : Алерта, 2021. 376 с.
17. Гловюк І. В. Досудове розслідування: теорія і практика. Одеса : Фенікс, 2020. 470 с.
18. Головкін Б. М. Криміналістика: сучасний стан та перспективи розвитку. Харків : Право, 2021. 392 с.
19. Гончаренко В. Г. Науково-практичний коментар КПК України. Київ : Юстініан, 2023. 1256 с.
20. Грошевий Ю. М. Судовий контроль у кримінальному провадженні. Харків : Право, 2021. 320 с.
21. Гусаров С. М. Організація діяльності Національної поліції в умовах пандемії. Харків : Право, 2021. 244 с.
22. Дрозд В.Г. Зближення законодавства Європейського союзу та України у сфері охорони праці: ризики й переваги. Журнал Науковий Вісник національного гірничого університету №1 2020. С .106-110.
23. Дрозд В.Г. Романов М.Ю. Ключові напрями реформування системи кримінальної юстиції України в умовах правового режиму воєнного стану та у зв'язку з набуттям кандидатства в члени Європейського Союзу. Наука і Правоохоронна діяльність. 2023. №1. С. 191-200.
24. Дрозд В.Г. Криміналістичні засади тактики допиту особи потерпілої від домашнього насильства журнал Вісник Кримінального Судочинства №1-2 2023. С.19-25.
25. Дрозд В.Г. Кримінальні процесуальні та криміналістичні особливості здійснення досудового розслідування насильства в сім'ї. Журнал Вісник Кримінального судочинства. № 3-4 .2021. С. 22-27.

26. Дрозд В.Г. Особливості процесуального оформлення звернення до суду з клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру. Науковий вісник Приватного і Публічного права. 2022. № 4. С 215 -219. <http://nvppp.in.ua/index.php/vip4-2022>.

27. Дрозд В.Г. Проблемні питання допустимості доказів у судовому провадженні. Журнал Підприємництво, Господарство і Право. №8 2020. С.274-280.

28. Дрозд В.Г. Проблемні питання проведення одночастного допиту в умовах пандемії коронавірусу CODID- 19 та епідемії туберкульозу .журнал науковий вісник публічного та приватного права №5. 2020. С.153-157.

29. Дрозд В.Г. Реалізація повноважень уповноваженою службовою особою на деокупованих територіях України в умовах воєнного стану. Юридичний науковий електронний журнал. № 4. 202. С. 471-474 http://www.lsej.org.ua/4_2023/114.pdf.

30. Дубинський А. Я. Криміналістична тактика в системі криміналістики. Київ : Алерта, 2020. 286 с.

31. Європейський суд з прав людини. Практика застосування Конвенції в умовах пандемії COVID-19. Страсбург, 2022. 158 с.

32. Журавель В. А. Криміналістичні методики розслідування злочинів. Харків : Право, 2022. 486 с.

33. Загальні рекомендації ВООЗ щодо профілактики та контролю COVID-19. Geneva : WHO, 2023. 74 р.

34. Захарова О. В. Цифровізація кримінального провадження. Київ : Алерта, 2023. 258 с.

35. Іщенко А. В. Криміналістичне забезпечення доказування. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 334 с.

36. Капліна О. В. Кримінальний процес України. Харків : Право, 2023. 712 с.

37. Климчук М. П. Організація слідчої діяльності в кризових умовах. Київ : Алерта, 2022. 295 с.

38. Коваленко Є. Г. Теорія доказів у кримінальному процесі України. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 410 с.
39. Колесник В. А. Тактика допиту в кримінальному провадженні. Харків : Право, 2020. 276 с.
40. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р.
41. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р.
42. Кофанов А. В. Криміналістичні засоби та методи доказування. Київ : Алерта, 2022. 348 с.
43. Криміналістика : підручник / за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2021. 752 с.
44. Криміналістика : підручник / за ред. В. В. Тіщенко. Одеса : Гельветика, 2022. 694 с.
45. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р.
46. Лисиченко В. К. Тактика слідчих (розшукових) дій. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 428 с.
47. Лобойко Л. М. Кримінальний процес : підручник. Київ : Істина, 2021. 612 с.
48. Mykhailo Loshytskyi, Oleksandr Kolotilov, Ihor Tataryn, Vitalii Verbytskyi, Anton Cherniienko. Modern Realities of Ensuring the National Security of Ukraine in Conditions of Armed Aggression / Remittances Review , May 2023, Volume: 8, No: 1, pp. 157-182. Scopus
49. Mykhailo Loshytskyi, Oleksandr Kolotilov, Roman Bogdanov, Vitalii Verbytskyi, Anton Cherniienko. War crimes and Ukraine's national security through the prism of Russia's armed aggression / Management and Administrative Professional Reviev. V.14, n.10, 2023, p. 18061-18073. WEB OF SCIENCE
50. Лошицький М. В., Солонько М. Ф., Новак А. В. Історія становлення та розвитку медіації як альтернативного способу вирішення адміністративних та цивільних суперечок / Юридичний науковий електронний журнал: електронне

наукове фахове видання/ Запорізький національний університет. - Запоріжжя, 2023. - N 7. - С. 45-47

51. Oleh Martseliak, Mykhailo Loshytskyi, Olena Nazymko, Vitalii Verbytskyi, Tetiana Voloshanivska, Serhii Bodnar. Theoretical and Legal Principles of Interaction between Public Authorities and the Public Under the Legal Regime of Martial Law / Archives Des Sciences A Multidisciplinary Journal. Volume 74 , Issue 2, 2024. Pages: 180-184.

52. Pidbereznykh, I., Horbach-Kudria, I., Golubytskyi, S., Babichev, A., & Loshytskyi, M. (2024). Administrative-Law Status of National Security Agencies. Revista Jurídica Portucalense, 624–652. [https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705\(36\)2024.ic-27](https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705(36)2024.ic-27). Scopus

53. Короед С. О., Лошицький М. В. «Регіональні правила» здійснення ефективного адміністративного судочинства в умовах воєнного стану. International Bulletin on Public Administration and Legal Affairs. 2024. No 1. С. 65–69. DOI: 10.32844/ibpala-2024-1.09.

54. Лошицький М.В. Поняття, мета та принципи адміністративно-правових засад дисциплінарної відповідальності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України. Актуальні питання у сучасній науці. 2024. № 12(30). С. 585-594. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/17744/17804>

55. Лошицький М.В. Адміністративно-правові засади дисциплінарної відповідальності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України. Успіхи і досягнення у науці. 2024. №10(10). С. 167-176. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/18019/18076>

56. Лошицький М.В. Дисциплінарна відповідальність державних службовців кримінально-виконавчої служби України за корупційні правопорушення в умовах правового режиму воєнного стану. Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал». №9. 2024. С. 466-470.

57. Loshytskyi Mykhailo, Yunin Oleksandr, Kyslenko Dmytro, Tychna Bohdana, Dotsenko Oleksandr, International legal standards for documentation and

investigation of war crimes / Clio. Revista de Historia, Ciencias Humanas y Pensamiento Critico. 2025, № 10. P. 1818-1855. Scopus

58. Лошицький М.В., Ступак Д.Б. Практичні проблеми збору доказів воєнних злочинів у зонах бойових дій. // International Bulletin on Public Administration and Legal Affairs. 2025. № 1. С.39-43.

59. Лошицький М.В., Тична Б.М. Правові механізми розслідування воєнних злочинів у міжнародному кримінальному праві. // Наука і правоохорона. 2025. Вип.1-2 (67-68). С. 7-12

60. Лошицький М.В. До питання визначення ефективності законодавства у сфері оборони України. // Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». Випуск № 06, 2025, частина 2. С.351-355.

61. Лошицький М.В. Загальна характеристика суб'єктів правотворчої діяльності у сфері оборони України. // Актуальні питання у сучасній науці. № 11(41)2025. С. 1089-1103.

62. Маркусь В. О. Криміналістичне забезпечення діяльності слідчого. Київ : Алерта, 2020. 285 с.

63. Мельник С. В. Внутрішньовідомчий контроль як гарантія належного здійснення слідчої діяльності. Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у 21-му сторіччі : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 18–19 лютого 2025 р. Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2025. С. 71–73.

64. Мельник С. В. Деякі критерії ефективності керівництва слідчим підрозділом поліції. Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодення : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 16–17 квітня 2024 р. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 136–139.

65. Melnyk S. Management of an Investigative Unit: Peculiarities of Interpretation and Contemporary Challenges. Entrepreneurship, Economy and Law. 2024. № 6 (340). P. 112-116.

66. Мельник С. В. Оптимізація слідчої діяльності під час розслідування злочинів в умовах воєнного стану. Право і суспільство. 2025. № 6. С. 299-304.

- 67.Мельник С. В. Особливості реалізації кримінальної процесуальної функції суб'єктами кримінального провадження в умовах воєнного стану. Науковий вісник публічного та приватного права. 2025. Вип. 6. С. 177-181.
- 68.Мельник С. В. Практико-орієнтоване науково-методичне забезпечення діяльності органів досудового розслідування як складова підвищення ефективності кримінальної процесуальної діяльності. Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 23–24 квітня 2025 р. Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2025. С. 32–34.
- 69.Мельник С. Реалізація відомчого контролю за досудовим розслідуванням злочинів підрозділами Національної поліції України. KELM (Knowledge, Education, Law, Management). 2024. № 7 (67). С. 478-482.
- 70.Мельник С. В. Реалізація керівником слідчого підрозділу управлінської функції на початку кримінального провадження в умовах воєнного стану. Юридичний науковий електронний журнал. 2025. № 10. С. 459-462. URL: https://lsej.org.ua/10_2025/106.pdf.
- 71.Мельник С.В. Роль керівника слідчого підрозділу у забезпеченні незалежності слідчої діяльності під час розслідування злочинів в умовах воєнного стану. Право та державне управління. 2025. № 3. С. 342-346.
- 72.Мельник С. В. Сучасне розуміння поняття «керівництво слідчим підрозділом». Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 04–05 червня 2024 р. Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 98–100.
- 73.Мельник С. В. Сучасні правові режими в Україні. Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 18–19 вересня 2024 р. Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 107–109.
- 74.Мельник С. В. Сучасні можливості реалізації слідчої діяльності на основі внутрішнього переконання слідчого. Актуальні питання науки і практики та шляхи їх вирішення : Матеріали другої Міжнародної науково-практичної

конференції, м. Київ, 04–05 червня 2025 р. Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2025. С. 40–43.

75. Міністерство охорони здоров'я України. Стандарти медичної допомоги «Коронавірусна хвороба (COVID-19)». Київ, 2024.

76. Міністерство охорони здоров'я України. Дорожня карта з вакцинації проти COVID-19. Київ, 2022.

77. Міністерство охорони здоров'я України. Організація протиепідемічних заходів під час пандемії COVID-19. Київ, 2021.

78. Михайленко В. В. Організація роботи слідчого підрозділу. Київ : Алерта, 2021. 240 с.

79. Молдован А. В. Судовий контроль під час досудового розслідування. Київ : Право, 2022. 326 с.

80. Назаров В. В. Електронне кримінальне провадження: перспективи розвитку. Київ : Юстініан, 2023. 248 с.

81. Наказ МВС від 06.07.2017 року № 570 «Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України». URL: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz/files/Наказ МВС 570>.

82. Організація Об'єднаних Націй. COVID-19 and Criminal Justice Responses. New York : UNODC, 2021. 114 p.

83. Організація Об'єднаних Націй. Guidance Note on COVID-19 and Justice Systems. New York : UNODC, 2021. 65 p.

84. Ортинський В. Л. Криміналістика : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2021. 496 с.

85. Панов М. І. Доказування у кримінальному провадженні. Харків : Право, 2020. 380 с.

86. Пиріг І. В. Криміналістична техніка та сучасні інформаційні технології. Дніпро : ДДУВС, 2022. 315 с.

87. Погорецький М. А. Досудове розслідування: проблеми теорії та практики. Київ : Алерта, 2021. 440 с.

88. Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань : затв. наказом Офісу Генерального прокурора.

89. Почтовий М. М. Види диспозитивності кримінального судочинства України. Юридична наука. 2020. № 4. С. 155-159.

90. Почтовий М. М. Зв'язок принципу змагальності із засадами публічності та диспозитивності у кримінальному провадженні України. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2021. Т. 32(71). № 4. С. 82-85.

91. Почтовий М. М. Кримінально-правова охорона честі та гідності особи у законодавстві України. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 1. 210-215.

92. Почтовий М. М. Методологічні та практичні засади публічності та диспозитивності у кримінальному процесі : дис. д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2021. 463 с.

93. Почтовий М. М. Про співвідношення публічних і приватних інтересів у кримінальному судочинстві. Юридична наука. 2020. № 8. С. 190-195.

94. Почтовий М. М. Про сутність інтересу у кримінальному процесі. Юридична наука. 2020. № 7. С. 222-228.

95. Почтовий М. М. Проблемні питання реалізації механізму повернення активів, одержаних корупційним шляхом, у вітчизняному кримінальному судочинстві. Актуальні проблеми держави і права. 2023. С. 153-158.

96. Почтовий М.М. Співвідношення категорії «свобода особи» та дотримання таємниці досудового розслідування під час затримання особи у кримінальному провадженні. Київський часопис права. 2023. № 1. С. 372-377.

97. Почтовий М. М. Теоретичні, правові та праксеологічні засади публічності та диспозитивності у кримінальному процесі : монограф. Дніпро : Біла К. О., 2021. 463 с.

98. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст. 650.

99. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379.
100. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303.
101. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015. № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250.
102. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 2–3. Ст. 12.
103. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 545.
104. Рекомендації CDC щодо запобігання поширенню COVID-19 у закритих приміщеннях. Atlanta : Centers for Disease Control and Prevention, 2023.
105. Рекомендації CDC щодо використання засобів індивідуального захисту під час пандемії COVID-19. Atlanta : CDC, 2022.
106. Рибалко М. В. Використання цифрових технологій у кримінальному провадженні. Харків : Право, 2023. 266 с.
107. Рогальська В.В., Дараган В.В. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження в умовах воєнного стану. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 3 С.677-680
108. Рогальська В.В., Фоміна Т.Г. Затримання особи в умовах воєнного стану: підстави та уповноважені службові особи на здійснення. Аналітично-порівняльне правознавство. Електронне наукове видання. 2022. № 4. С. 371-376
109. Рогальська В.В. Національні та міжнародні стандарти проведення окремих видів допитів. Правова позиція. 2022; 4 (37) С. 275-278.
110. Рогальська В.В., Бойко О.П. Здійснення взаємодії під час розслідування окремих видів кримінальних правопорушень. Право та державне управління. 2023. № 4 С. 330-336
111. Рогальська В.В., Фоміна Т.Г. Особливості застосування запобіжних заходів в умовах воєнного стану. The Russian-Ukrainian war (2014–2022):

historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. С, 1289-1297

112. Рогальська В., Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Видання 4. Електронне видання (станом на 30 грудня 2022 р.). Дніпро-Львів-Одеса-Харків. 2023. 82 с.

113. Рогальська В., Лавров Р. Нормативно-правове забезпечення оперативно-розшукової діяльності підрозділами Національної поліції України в умовах воєнного стану. Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ. Науковий журнал. 2024. Спеціальний випуск. С. 125-132.

114. Рогальська В., Болгаренко В. Особливості проведення обшуку на деокупованих територіях в умовах воєнного стану. Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ. 2024. Спеціальний випуск № 1 (132) «Права людини та правоохоронна діяльність в умовах воєнного стану» С. 136-143.

115. Рогальська В., Дружинін О., Лук'яненко О. Тимчасовий доступ до речей і документів: проблемні питання регламентації і реалізації. Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ. 2025. № 3 С. 170-177.

116. Савченко А. В. Забезпечення прав людини під час досудового розслідування. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 314 с.

117. Салтевський М. В. Криміналістика. Київ : Кондор, 2020. 588 с.

118. Санакоєв Д.Б. Деякі особливості проведення слідчого експерименту в умовах пандемії COVID-19. Науковий вісник публічного та приватного права. 2026. Випуск 2. С. 181-185.

119. Санакоєв Д.Б. Особливості реалізації принципу законності в кримінальному процесі України Науковий вісник Дніпропетровського

державного університету внутрішніх справ: Науковий журнал. 2021. № 1 (110). С. 253-257.

120. Санакоєв Д. Особливості здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2022. № 3 (118). С. 39-45.

121. Санакоєв Д.Б. Використання інформації під час конфіденційного співробітництва, як форми сприяння громадян при проведенні негласних слідчих дій. Актуальні питання у сучасній науці: журнал. № 6(12) 2023. С. 404-414.

122. Сачко О. В. Організація діяльності слідчого в умовах надзвичайних ситуацій. Дніпро : ДДУВС, 2022. 238 с.

123. Сербин І. А. Дистанційні технології в кримінальному процесі. Київ : Алерта, 2023. 275 с.

124. Столітній А. В. Електронне правосуддя та цифрова трансформація кримінального процесу. Київ : Норма права, 2022. 352 с.

125. Тарасенко О.С. Характеристика осіб та злочинних угруповань, які вчиняють кримінальні правопорушення, пов'язані з обігом протиправного контенту в мережі Інтернет. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2022. № 1. С. 174-179. URL: apnl.dnu.in.ua/1_2022/34.pdf

126. Тарасенко О.С. Криміналістична характеристика способів вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом протиправного контенту в мережі Інтернет. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 4. С. 118-123. URL: www.lsej.org.ua/4_2022/65.pdf

127. Тарасенко О.С. Поняття та зміст оперативно-розшукової характеристики кримінальних правопорушень. Науковий вісник публічного та приватного права. 2022. Випуск 2. С. 155-163. URL: <http://nvppp.in.ua/vip/2022/2/25.pdf>

128. Тарасенко О.С. Засоби пошуку під час виявлення кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом протиправного контенту в мережі Інтернет. Науковий вісник публічного та приватного права. 2022. Випуск 3. С. 275-280. URL: <http://nvppp.in.ua/vip/2022/3/48.pdf>

129. Тарасенко О.С. Віктимологічні заходи запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним з обігом протиправного контенту в мережі інтернет. Науковий вісник публічного та приватного права. 2022. Випуск 4. С. 245–250. URL: <http://nvppp.in.ua/vip/2022/4/41.pdf>
130. Tarasenko O., Shevchishen A., Yermakov Y., Mirkovets D., Diakin Y. (2021). Use of intelligence tools during pre-trial investigation. Amazonia Investiga, Vol. 10, Num. 45. (September, 2021). 105–112. from: <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1749>.
131. Tarasenko O., Tsutskiridze M., Shevchishen A., Yermakov Y., Mirkovets D. (2021). Establishment of the institution of covert investigation in the criminal justice system of Ukraine. Cuestiones Políticas. 2021. Vol. 39, Nº 69 (Julio Diciembre), 462–474. (Венесуела). from: <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/36249>.
132. Тертишник В. М. Кримінальний процес України. Київ : Алерта, 2023. 810 с.
133. Тіщенко В. В. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів. Одеса : Гельветика, 2021. 428 с.
134. Тітко І. А. Процесуальні рішення слідчого. Харків : Право, 2020. 276 с.
135. Україна. Про захист населення від інфекційних хвороб : Закон України від 06.04.2000 р.
136. Україна. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 р. index.php/pravo/article/download/458/473/857
137. Фаринник В.І. Початок досудового розслідування та особливості кримінального переслідування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2012. № 2. С. 178–195.
138. Фаринник В.І. Методи відомчого контролю під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Науковий вісник

Ужгородського національного університету. Серія Право. 2016 Вип. 41. Том 3. С. 227-231

139. Хахановський В. Г. Інформаційні технології в діяльності органів досудового розслідування. Київ : Алерта, 2022. 332 с.

140. Центр громадського здоров'я МОЗ України. COVID-19: епідеміологія, профілактика та протиепідемічні заходи. Київ, 2023.

141. Цифровізація кримінального провадження: стан та перспективи : матеріали наук.-практ. круглого столу (м. Харків, 19 верес. 2024 р.). Харків : Право, 2024. 210 с.

142. Черниченко І.В., Мацола А.А. Особливості проведення слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/05/64.pdf>.

143. Чорна М. В. Особливості проведення слідчих (слідчо-розшукових) дій під час воєнного стану URL: <https://pravo.cusu.edu.ua/>

144. Шаблистий В.В., Юнін О.С. Забезпечення адміністративних послуг з отримання дозволу на зброю під час війни в Україні. Держава та регіони Серія: Право. 2023. № 1 (79). С. 230-234.

145. Шаблистий В.В., Юнін О.С. Законодавчі новели в сфері надання адміністративних послуг: дозвіл на зброю у період воєнного стану в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 1. С. 604-606.

146. Шаблистий В.В., Юнін О.С. Про протидію знищенню або пошкодженню чужого майна в умовах воєнного стану. Юридичний науковий електронний журнал. № 3/2025. С. 541-543.

147. Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика: сучасні проблеми та тенденції розвитку. Харків : Право, 2022. 404 с.

148. Шило О. Г. Судовий контроль у досудовому провадженні. Харків : Право, 2021. 360 с.

149. Юридична енциклопедія кримінального процесу України / за ред. О. В. Капліної. Харків : Право, 2023. 890 с.

150. Яновська О. Г. Докази і доказування у кримінальному провадженні. Київ : Юстініан, 2022. 368 с.

151. Elvira Sidorova, Oleksii Dnipro, Maryna Yunina, Liliia Bobrishova, Karine Mkrtchian. Administrative and legal principles of public control over the implementation of state policy in the humanitarian sphere. Amazonia Investiga, 2022. P.124-131.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Тихоненко С.О. Цифровізація слідчої діяльності та перспективи розвитку криміналістичного забезпечення досудового розслідування після пандемії COVID-19. Науковий вісник публічного та приватного права. 2025. № 6. С. 334-338.
2. Тихоненко С.О. Деякі аспекти удосконалення роботи слідчого під час проведення слідчих (розшукових) дій, пов'язаних з отриманням інформації з особистісних джерел, за участі хворої на COVID-19 особи. Галицькі студії. 2024. Вип. 5. С. 59-64.
3. Тихоненко С.О. Стан наукової розробленості ризику інфікування COVID-19 та його значення для організації слідчої діяльності. Науковий вісник публічного та приватного права. 2025. № 5. С. 374-379.
4. Тихоненко С.О. Вплив COVID-19 на характер слідчої діяльності з організації розслідування кримінальних правопорушень. Науковий вісник публічного та приватного права. 2026. Випуск 2. С. 65-69.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Тихоненко С.О. Свобода слова як право та правова категорія в умовах війни. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 15 бер. 2024 р.; у 2-х ч. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. Ч. I. С. 220-221.
2. Тихоненко С.О. Способи передачі коронавірусної інфекції та їх вплив на характер організаційних і тактичних рішень слідчого у кримінальному провадженні. Актуальні питання науки і практики та шляхи їх вирішення: матеріали другої міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 04–05 червня 2025 р. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2025. С. 40–43.